

Vore Husdyr

At Dyr læge Schjoll, Red Wing, Minn.

CHICAGO
JOHN ANDERSON PUBLISHING CO.

EIERE SKANDINAVENS BOGHANDEL

1902

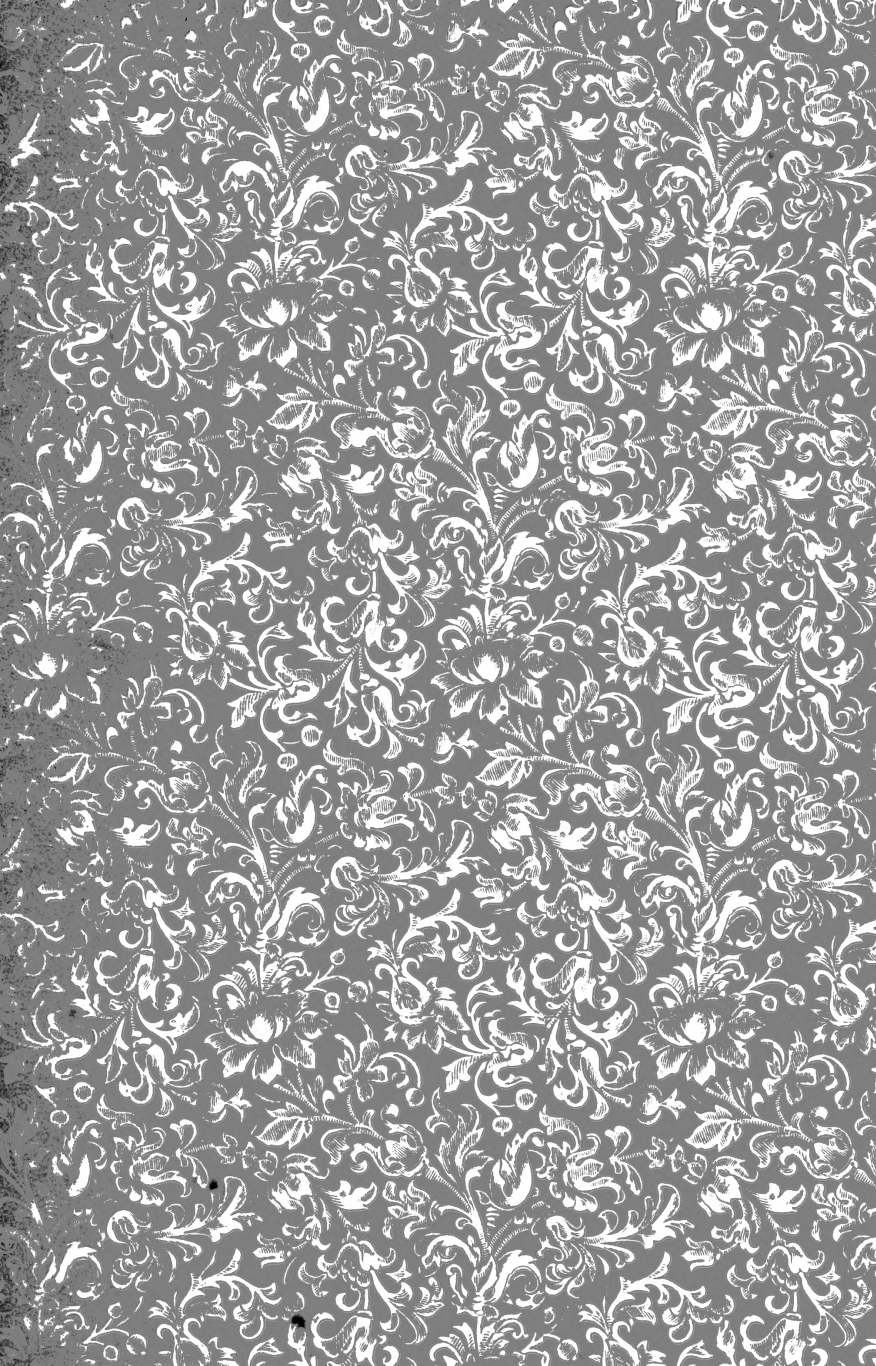

Class SF 752

Book .S33

Copyright N^o _____

COPYRIGHT DEPOSIT.

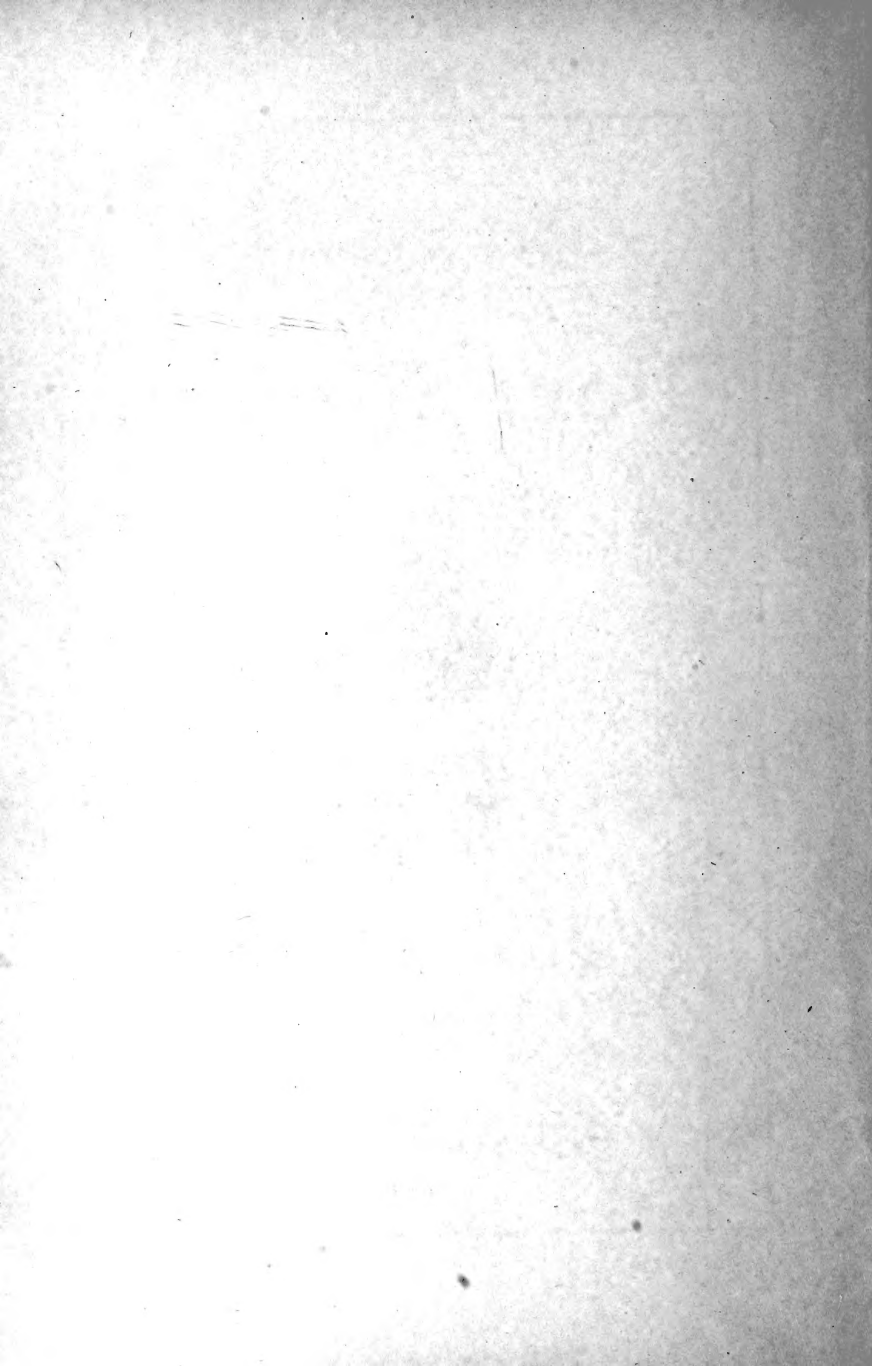

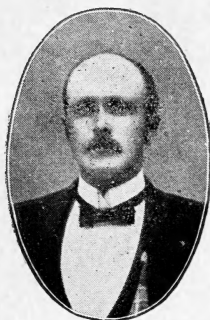
Dore Husdyr

Anden og forbedrede
Udgave af

Vore Husdyr

(Praktisk Dyr lægebog)

10
4335

af
Dyr læge Schjoll

Red Wing, Minn.

CHICAGO
JOHN ANDERSON PUBLISHING CO.

EIERE SKANDINAVENS BOGHANDEL

1902

THE LIBRARY OF
CONGRESS,
TWO COPIES RECEIVED
DEC. 24 1902
COPYRIGHT ENTRY
Dec. 24-1902
CLASS a XXa No.
48958
COPY B.

Entered according to Act of Congress, in the year 1902, by
JOHN ANDERSON PUBLISHING COMPANY,
In the Office of the Librarian of Congress, at Washington, D. C.

Standinavens
Bog- og Accidentstrøkkeri.

Indbunden i
Standinavens Bogbinderi.

S 4752
S 33

Indholdsfortegnelse.

	Side
Fortale	11
I.—Hesten :	
Hestens Historie	13
Hestestalden	17
Hestens Hoved og dets ydre Dele	21
Hestens Tænder	24
Avlsdyr	29
Fodring og Vandring	30
Uvaner—Krybbebidning	32
Sta Heste	34
Tugning af Bidtet	35
Rumpeflag (Switching)	35
Smedning (Clicking)	35
Snubling	36
Strygning (Interfering)	36
Mediciner	37
Maal og Vægt	41
Puls, Temperatur og Respiration	42
Remitalier	45
Husraad	51
Hudsygdomme—Huden	64
Haarløshed	64
Forbrænding	66
Frostknuder	66
Vorter	67
Meldeudsæt	68
Mug (Scratches)	69
Pindhøse (Greasy Heel)	70
Skab	71
Ringorm	72
Sturv	73

	Side
Sygdomme i Vandedrætsorganerne—Kulde	75
Hoste	75
Kværfil	77
Influenza	82
Bronkit	86
Lungesyge	88
Heaves	91
Lampas	94
Saare Læber og Mundviger	95
Stumning af Munden	95
Fordøielsesjygodomme—Hudstramthed	97
Indvoldsorme	97
Bremselarver	99
Forstoppelse	99
Diarrhé	100
Kolik	100
Brot	103
Svindelhed	106
Solstik	107
Stivrampe (Tetanus)	108
Nyrerne	111
Nyresyge	111
Snive (Glanders)	114
Lymfekar og Lymfekjertler	115
Lymfangitis	115
Rheumatisme	117
Skulderlamhed	118
Sweeny	119
Melanotiske Knuder	120
Marene	121
Blødninger	121
Forfangenhed	123
Navlevenebetændelse	125
Hovens Pleie	126
Stengalle (Corns)	133
Sømsik	135
Sur Straale (Trush)	135
Saar	137
Fistel	138
Nakkefistel	139
Mankefistel	141
Hovfistel	141

	Side
Albuesvamp.....	142
Biphas.....	144
Kæsvamp.....	144
Gallehævelser.....	145
Hænetridt.....	147
Sælebrødt.....	148
Ben sygdomme.....	150
Dverben (Splint).....	152
Ringfod.....	153
Benpat.....	154
Sidebone.....	156
Hærespæt (Curb).....	156
Øien sygdomme.....	159
Rindende Øine.....	160
Øienbetændelse.....	161
Maaneblindhed.....	164
Cataract.....	165
Hvide Pletter.....	166
Gamle Saar (Ulcers).....	166
Trichiasis, Entropion og Ectropion.....	166
Kjønnsorganernes Sygdomme.....	167
Nymphomani.....	167
Satyriasis.....	168
Formindsfæt Kjønndrift.....	169
Phimosi og Paraphimosi.....	170
Kastrationer.....	172
Umindelig Kastration.....	175
Kastration af Klaphingste.....	180

II.—Rvæget:

Tæring (Tuberculosis).....	182
Øverbetændelse.....	184
Saare Patter.....	185
Tilstopning af Patten.....	186
Malkningen.....	187
Blodig Mælk.....	187
Melkefeil.....	188
Raadden Mælk.....	188
Lang og slimet Mælk.....	189
Blaa Mælk.....	189
Dehorning.....	189
Lumpjaw.....	191

	Side
Blackleg	192
Trommesyge	193
Slittesyge	195
Fødselslære og Fødselshjælp—Anatomiske Forhold	197
Tegn paa Drægtighed	201
Hestefosterets Udvikling under Drægtigheden	206
Kalvens Udvikling under Drægtigheden	207
Fødselen	208
Det nyfødte Dyr	212
For store Fostre	213
Tvillingfødsler	214
Misdannelse	214
Feil ved Fosterets Leie, Holdning og Stilling	216
Embryotomi eller Sønderfjæring af Fosteret	217
Keiserjuit	221
Efterbyrdens Tilbageholdelse	221
Børkrængning	223
Kalvningsfeber (Milkfever)	225
Kaftning (Abort)	229

III.—Faaret :

Uldæden hos Faaret	233
Dreiesygen hos Faaret	234

IV.—Hunden :

Wandstræk (Hydrophobia)	237
-------------------------------	-----

V.—Svinet :

Svinepest	241
-----------------	-----

VI.—Fjærkræ :

Hønjesygdomme—Hønsefolera	245
Difterit	246
Pip	246
"Gapes"	246
Forstoppelse	247

Fortale.

Anden og forbedrede Udgave af "Vore Husdyr" indeholder en populær Fremstilling af vore almindelige Husdyr og deres Sygdomme samt deres Røgt og Pleie i sund og syg Tilstand. Denne Udgave er betydelig udvidet og indeholder en Del Illustrationer og Recepter, som var udeladt i første Udgave. Samt findes der i denne Bog en egen "Husraad" Afdeling, som i væsentlig Grad forbedrer nærværende Bog.

Bogen er skrevet paa en klar og grei Maade, og er beregnet paa at kunne forståes helt og holdent af den almindelige Mand.

Hensigten med denne Bog er væsentlig at skabe en større Interesse for vore Husdyr i Almindelighed, og deres humane Behandling i Særdeleshed. Det er langt fra min Mening at gjøre enhver af Bogens Læsere til Dyrlæger—tværtimod—er en virkelig duelig Dyrlæge at faa uden for meget Besvær, bør denne tilkaldes; men uvidende Kvakjalvere bør ikke opmuntres paa nogensomhelst Maade.

Bed Udarbeidelsen af denne Bog har jeg som Grundlag væsentlig benyttet Resultaterne af en mangeaarig veterinær Virksomhed dels i Norge og Danmark og dels her i Amerika.

Hvad den specielle Behandlingsmethode angaar, har jeg som Forbillede dels benyttet bekjendte amerikanske og europæiske Veterinær-Authoriteter, dels ogsaa en Del af mig nedtegnede "Indtryk" fra Forelæsninger holdte ved den kongelige Veterinærskole i Kjøbenhavn i Aarene 1888—1892 (særlig speciel Pathologi, Ydrelære og Fødselshjælp.)

De anvendte Recepter (af hvilke nogle er afledede fra den danske Veterinær Pharmacopoe) er alle moderne og kan med Tryghed anbefales.

Den første Betingelse for at vi med Held kan behandle vore Husdyr er, at vi kjender deres Egenskaber og Tilbøieligheder saavel i normal sund Tilstand som i Sygdom.

Spørgsmaalet blir saa: Hvordan skal vore Husdyr behandles, forat de kan bibeholde denne normale Sundhed? og hvordan skal de behandles i Sygdomstilfælde? Jeg skal i det følgende forsøge paa at besvare dette.

Forfatteren.

I.

Hestens Historie.

Hesten har været Menneskets trofaste Ledfager fra umindelige Tider helt ned til denne Dag. Som et Bevis for hvor høit Hesten var anset i Oldtiden kan nævnes, at da Keiser Alexander den Stores Hest Buchephalos døde, blev der til dens Minde bygget en stor Stad med samme Navn som nævnte Hest. De gamle Grækere og Romere har besunget Hestens ædle Egenskaber og Oldtidens Egyptere har beskrevet den, dels paa Pergament, dels paa Stentabler, som endnu er opbevarede.

For Oversigtens Skyld har man inddelt Hestene i to Hovedgrupper: de tamme og de vilde Heste. Disse sidste maa imidlertid ikke forveksles med de saakaldte "forvildede" Heste, som paa en eller anden Maade er blevne overladte til sig selv og saaledes komne i deres naturlige Frihed. De egentlig vilde Heste findes fornemmelig i de store Ørtenen i Afrika og Asien, hvor Mennesket endnu ikke har sat sin Fod eller har faste Opholdssteder.

En bekjendt Rejsende blev saaledes paa en af sine sibiriske Reiser bragt et aldeles nyfødt vildt Hesteføl, som man havde kommet over, netop som det var født. Han beholdt det og fortæller følgende: "Sammenlignet med tamme Føl paa samme Alder og opfødt paa samme Maade, havde dette et forholdsvis for stort Hoved samt ogsaa høiere og stærkere Lemmer; rundt Mullen fandtes langt flere og stærkere Haarborster end paa det almindelige tamme Føl; Ørene var endvidere betydelig længere, og Manen, som var tyk, gik tillige længere ned ad Ryggen end som almindelig. I det heletaget var dette Føl vidt forskjellig fra vore tamme. Man forsøgte alt muligt for at tæmme dette vilde Hesteføl og lære det til at arbejde, men forgjæves; det var og blev vildt, og forblev saaledes sin Natur tro."

Dette Føl havde altsaa ikke alene arvet den typiske vilde Hests Udseende, men ogsaa dens Natur og Egenommeligheder for Resten.

Af de saakaldte gammелеuropæiske Heste regner man de spanske og italienske for de mest berømte.

Den spanske Hest. I Almindelighed havde den spanske Hest et godt Udseende, dog var Hovedet noget for stort, Ørene noget for lange, men var ellers vakkert og harmonisk formet. Øinene var klare og fyrrige, hvilket gav Hesten et ædelt Præg og Udseende. Brystet var bredt og Krydset rundt og langstrakt; Lemmerne, som var glathaarede, var stærke og let bøjelige. Man roser især disse Hestes Mod, Lydighed til at lade sig dressere, og fremfor alt — deres Hurtighed i Løb. Det fortælles saaledes, at det kongelige Stutteri i Aranjuez bar Over-

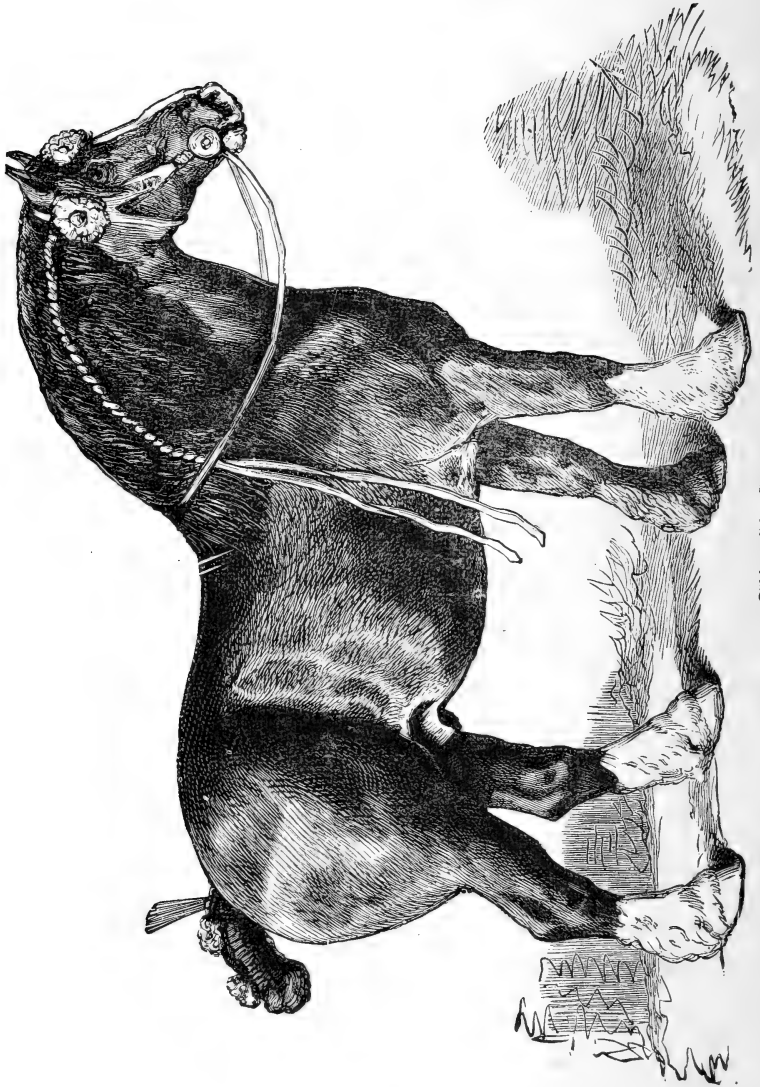

skriften: "Vento gravidas ex prole putares." 3: "Af Vngelens Bestaffenhed skulde man tro, at deres Mødre var besvangrede af Vinden."

Den italienske Hest. I Lighed med den spanske Hest finder vi ogsaa hos den italienske Hest en slank, fin Legemsbygning, stolt Holdning og stor Hurtighed. Virgil siger saaledes i den tredie Bog af sin *Æneide* om *Algigent*: "Magnanimum quondam generator equorum." 3: "Hvor fordom de ypperlige og modige Heste blev tillagte." Og den berømte *Deodor* bemærker om disse Heste: "at da en Borger engang kom tilbage som Seierherre fra en af de olympiske Lege, blev han fulgt i Triumf ind i Byen af 300 Vogne, hver forspændt med fire hvide prægtige Heste."

Før Europæernes Ankomst til Amerika havde dette Land ingen Heste, og det var disse Dyr, som gjorde Spanierne saa frygtede i Mexikanernes Dine; thi de antog nemlig Hest og Rytter for at være et og samme Væsen, fortælles der.

Det er imidlertid utroligt, hvor disse Dyr har formeret sig i den nye Verdensdel siden Europæerne bragte dem over. Årsagen hertil er vel nærmest at finde deri, at Heste i vild eller forvildet Tilstand forplanter sig langt hurtigere end tamme Husdyr. Hundreder af Tusinder af disse forvildede Heste har streift omkring paa de amerikanske Prærier; men deres Frihedsdage synes nu paa det nærmeste at være endte. Det gaar med disse vilde Hesteracer som det gaar med de amerikanske Indianere — enten maa de lade sig tæmme og gjøre sig nyttige — eller gaa tilgrunde.

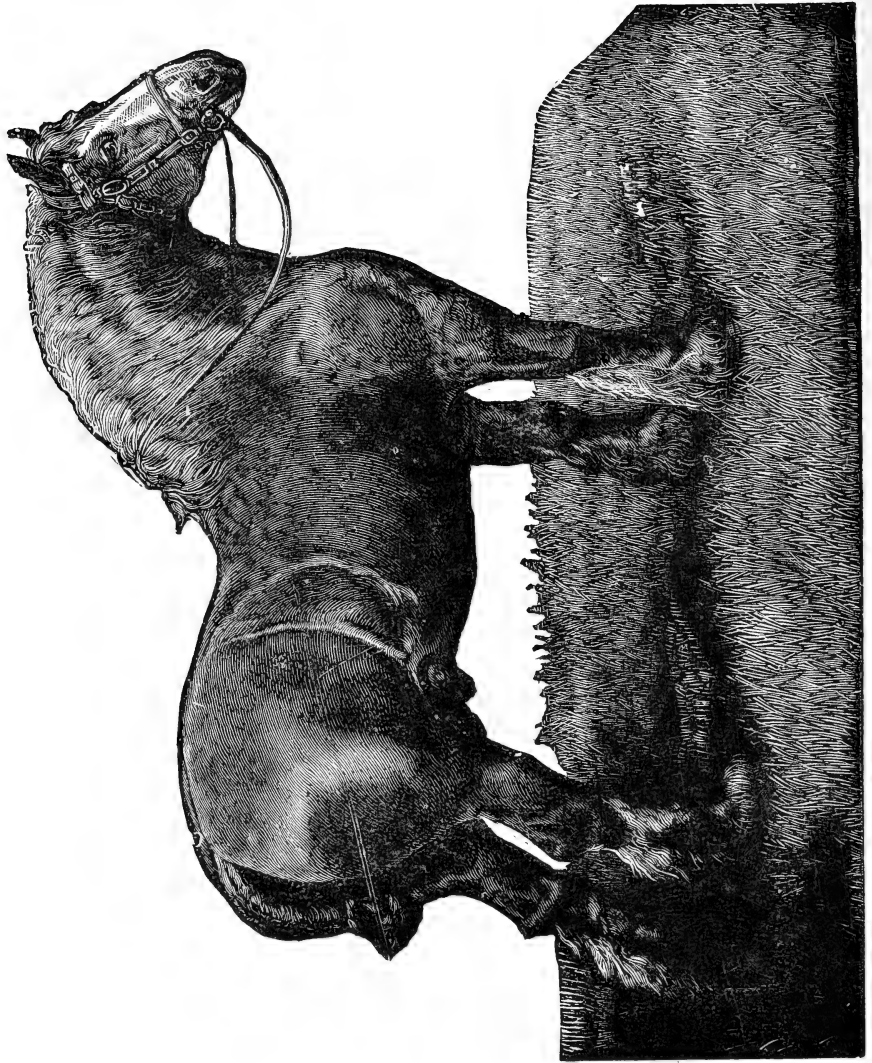

Shire Singlt.

Hestestalden.

Hestens Hjem er Stalden. Men det har dog desvære ikke til alle Tider været saa. Medens Husdyrholdet i vort Land endnu stod paa et forholdsvis lavt Standpunkt, var ordentlig indrettede Staldbygninger en hel Sjeldenhed at se. Et usjelt "Shed," eller en udhulet Straastak var som oftest det hele. Mangen Gang findes heller ikke dette; de stakkels Dyr maa saa friste sin triste Tilværelse ude i den frie Natur, om Vinteren vadende i den dybe Sne, om Sommeren udsatte for den strenge Solvarme. Men efterhvert, som Kravene til Husdyrenes Ydelse er steget, har man ogsaa mere forstaaet Nytten af at anskaffe sig ordentlig indrettede Stalde.

En tidsmæssig Stald bør ligge paa et lyst, lunt og sundt Sted, hvor saa vidt muligt Varme og Kulde er jævnt fordelt hele Muret rundt. Staldvæggen bør bestaa af et porøst Materiale, da den i modsat Fald gjerne vil holde sig fugtig indvendig, og saaledes give Usundhed fra sig. Vinduerne bør være af farvet Glas, da man har iagttaget, at blankt Sollys (især Streiflys) kan ødelægge Hestens Dine. Staldluften maa være saa ren, som vel mulig. For at hjælpe paa Luftvevlingen anvendes Ventililer eller Lufthuller, som anbringes i Væggene eller i Loftet — det sidste er det bedste, da man ved at anvende Ventilen foroven undgaar al skadelig Træk. Døre og Vinduer bør ikke anvendes som Ventililer, undtagen ved meget stærk Varme. Man ser undertiden i

Hyde Singt.

Stalde, at Glugger er anbragt lige foran Hestens Hoved; dette er absolut forkastelig, da Træk fra saadanne Glugger i mange Tilfælde har bevirket flemme Sygdomme. Gulvet, der maa ligge mindst en halv Alen over Jorden, bør være godt og varmt samt jævnt, dog uden at være glat. Spiltauget bør være saa bredt, at Hesten med Lethed kan ligge med Lemmerne udstrakte; Længden bør være mindst en Fod større end Hestens. Spiltaugets Hælding (forfra=bagtil) skal være omtrent 2 Tommer — hælder det mere, kan det forvolde skjæve Hove og Led.

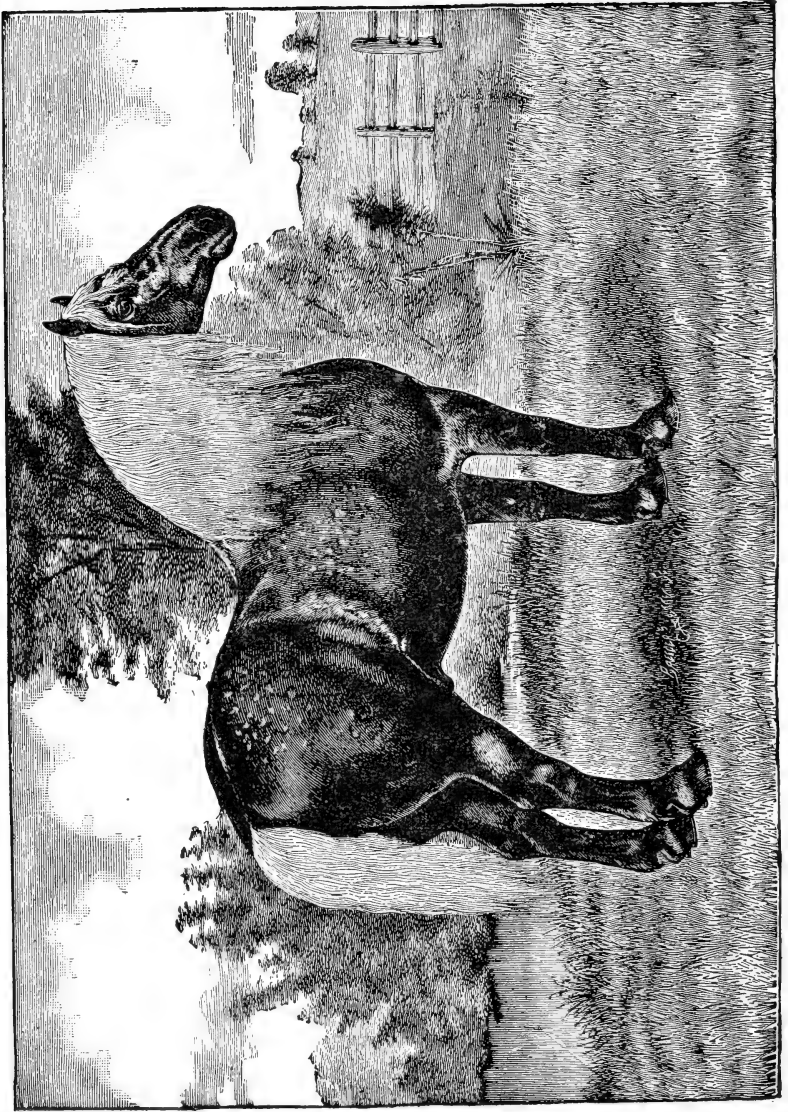
Høhækken bør ikke være for høit anbragt, da dette kan bevirke Sveirnggethed (indbøiet Ryg).

Enhver Hest bør have sin egen særskilte Vandkrybbe; det er nemlig bevist, at man ved at benytte en fælles Vandbeholder har forplantet Sygdomme fra den ene Hest til den anden. Gjødning og Affald maa omhyggelig udrenses hver Dag, da de vil give Stank i Stalden.

Høiden under Loftet maa bero paa Antallet af Heste i Stalden — jo flere Heste, desto høiere under Loftet. Lav Høide af Stalden giver kvalm og usund Luft.

Endvidere maa der i enhver vel indrettet Stald findes et eget Afslukke for mulig paakommende smitsom Sygdom, hvorved man saa kan skille de syge Dyr fra de friske.

I det Hele taget maa Stalden skjottes med megen Omhu; thi det maa erindres, at jo mere en Hest staar paa Stald, desto mere kjælen bliver den, og lettere har den for at udsættes for Sygdomme.

Hestens Hoved og dets ydre Dele.

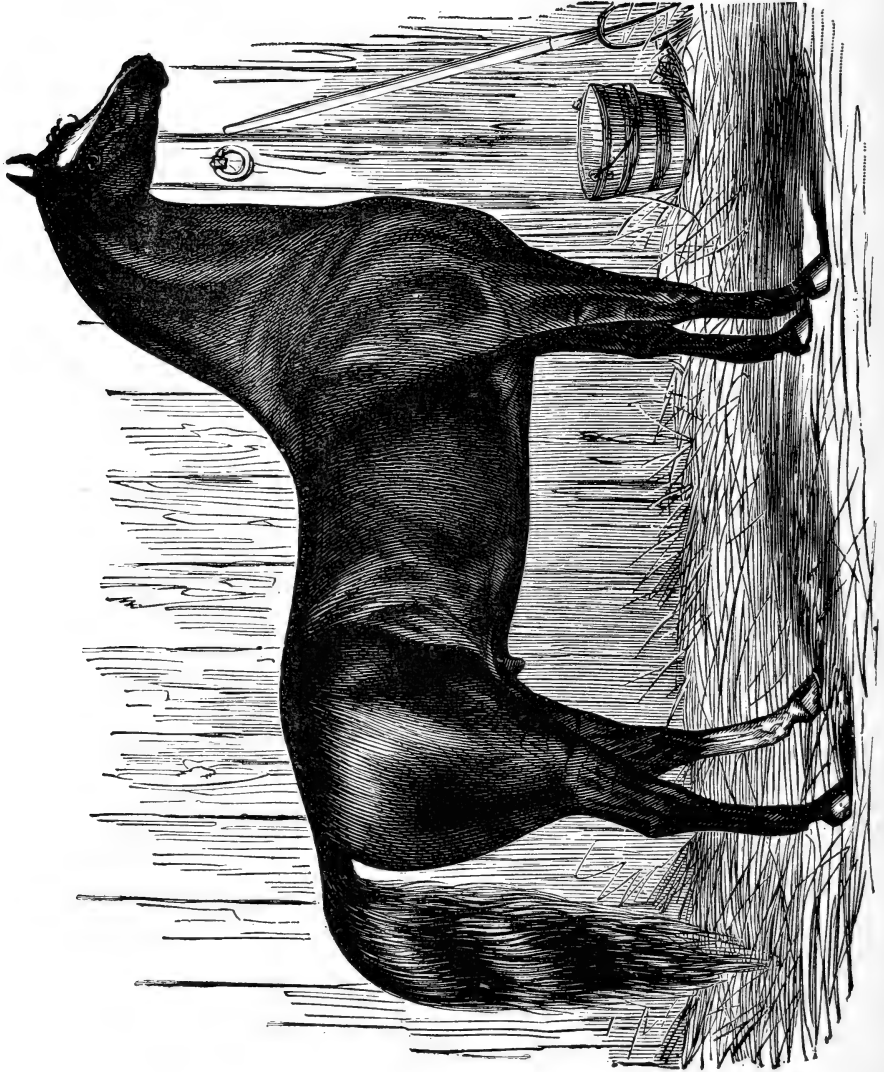
Den større eller mindre Energi, som Hesten er istand til at udfolde, afspeiles som Regel i dens Hoved og dets ydre Organer. Derfor er et velformet og et i det Hele taget lydfrit Hoved ikke alene et Tegn paa Skjønhed, men ogsaa et Maal for Hestens Værdi som Brugsdyr.

Hestens Hoved maa være af harmonisk Størrelse: afpasset efter Hestens øvrige Størrelse. Yderst sjelden finder man imidlertid et for lidet Hoved. Det store og grove Hoved giver altid Hesten et daarligt Udseende; ligeledes vil det ved sin større Tyngde hindre Halsens frie Bevægelse (det maa erindres at Hals og Hoved tjener Dyret som en Slags Balancerstang under dets Bevægelser).

Dinene bør være vel formede, store og klare, med et fromt Udtryk. Er Blikket uroligt, tyder dette paa Skyhed. Vender Hesten det "Hvide" ud af Dinene, er dette et sikkert Mærke paa, at Hesten er ondskabsfuld og har Tilbøielighed til at flaa og bide. Altfor store Dine kaldes "Dyepine," og gir gjerne et dumt Udtryk; er de derimod særlig smaa og med tykke Dienlaag, kaldes de for "Svinepine."

Gamle, syge eller udfjorte Heste har gjerne et flaut glandsløst Udtryk i Dinene. Man ser undertiden, at Farvestoffet i Diets Regnbuehinde mangler; Diet faar da et hvidagtigt Skjær og kaldes da "Glaspie." Endvidere siges en Hest at være "ringpøiet," naar Dienlaagene ikke dækker den hvide Senehinde, som derved

Stjorebet.

fommer tilsynne som en hvid Ring rundt den mørkere Hornhinde, der dækker Diet ret fortil.

Dieæblet bestaar indadtil af to Hovedrum, som er adskilte ved den saakaldte "Linse," hvorigjennem Lyset maa passere, for at Dyret skal kunde se. Bliver denne Linse uklar, har vi "graa Stær," og Synet tabes helt eller delvis. Denne Sygdom i Diet iagttages udvendig- fra som en graahvid aflang Plet midt i Diet.

Hestens Ører skal være vel ansatte, vel stillede og førte, paa samme Tid, som de skal være smukt S-formig udskaarne med fint haarede Rande, der foroven skal løbe sammen i en tydelig Spids; langhaarede Ører er stygt og findes kun hos grove Arbeidsheste.

En bred Pande giver Hesten et godt Udseende og vidner tillige om Intelligentz; den smale derimod vidner om ringe Forstand og forekommer gjerne i Forbindelse med en daarlig Legemsbygning. Er Panden stærkt hvælvet fra Side til Side samt ogsaa ovenfra og nedad, siges Hesten at have "Harepande," hvilket vansirer Dyret i høi Grad.

Næseryggen skal være lige eller svagt indbøjet paa Midten; man kalder en Hest "ravnenæset," naar Næseryggen er stærkt frummet efter Længden.

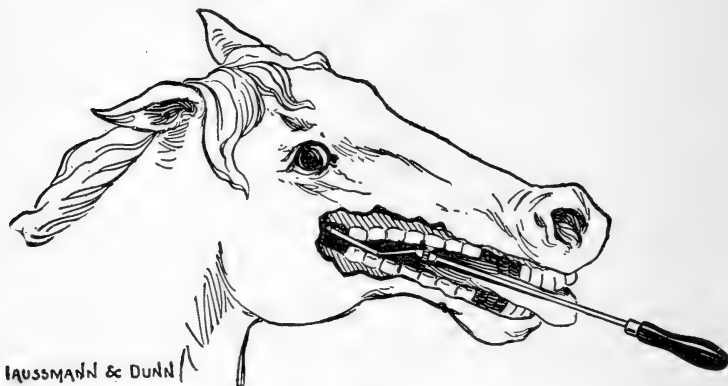
Næseborene skal være store og godt udspilede med fine skarpe Rande; dette tyder nemlig paa gode Lungeorganer og god Lugtesans.

Læberne skal være fine samt vel markerede. Kjæverne maa ikke være for lange, og Afstanden mellem Underkjævegrenene bør ikke være stor af Hensyn til Hovedets frie Bevægelse. Tindingegruberne, der findes

lige over Dinene, bør ikke være for dybe, da dette tyder paa høi Alder eller Svaghed.

Hovedets Muskulatur bør være fast og elastisk, uden dog at være for fyldig, særlig gjælder dette for Tuggemusklernes Vedkommende. Hovedets Ansigtsblodaarer skal være tydelig markerede, hvilket tyder paa ædel Afstamning.

Hestens Tænder.

Som det er for Menneskets Vedkommende, saaledes forholder det sig ogsaa med Dyrene — for at man skal kunne bevare sin fulde Sundhed og Kraft bør Tænderne omhyggelig skjottes.

Den første "Station" for Fødens Omdannelse i Legemet er Mundhulen. Ved Tændernes sønderknusende Indvirkning og derpaa ved Mundspyttets opløsende Egenskaber vil her Føden omdannes og gjøres skikket for Mavens fordøiende Indflydelse. Vi vil let forstaa, hvilken vigtig Rolle Tænderne maa have for

Fødens Bearbejdelse. Er derfor Tænderne mer eller mindre ødelagte, vil Maven, som en naturlig Følge deraf, overlæsses med Arbejde, idet denne da ogsaa maa overtage Tændernes Funktion — at findele og opløse Føden.

Tænderne hører til Legemets finest byggede Dele; deres Følsomhed for ydre og indre Indvirkninger er noksom bekendt (Tandpine).

Skjønt Tænderne for Dyrenes Vedkommende bevislig er underkastet ligesaa mange Sygdomme som Menneskets, bliver dog Tænderne for de førstes Vedkom-

Tyft Tandtang.

mende gjerne betraget som af mindre Betydning. Dette er efter min Formening et af de største Feilgreb, der i det Hele taget kan gjøres paa Husdyrbrugets Omraade. Er Hestens Tænder ødelagte — det være sig For- eller Kindtænder, vil den som oftest ubønhørlig gaa tilgrunde

som et elendigt afmagret Udskud. Bistnok er det saa især for Kindtændernes Vedkommende, at en nøjagtig Undersøgelse er vanskelig uden dertil bestemte Instru-

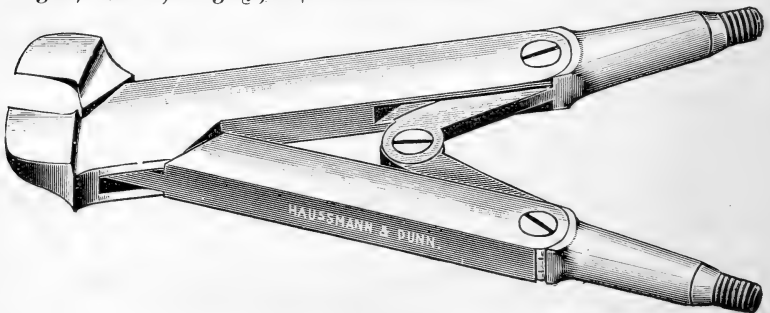
Tandtrækker-Nøgle.

menter; men haves Mistanke om, at Hesten lider af en eller anden Tandsygdom — stinker den af Munden,

Tand-Risfel.

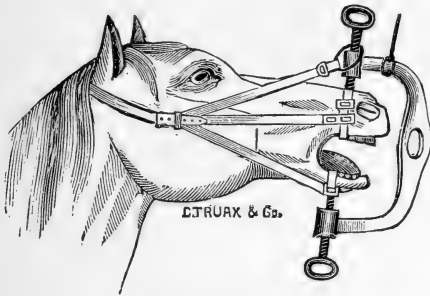
favler eller udspytter den Foderklumper under Tynningen, bør kyndig Hjælp tilraades itide.

Tandklipper.

En Hest kan ikke klage sin Nød, naar den har Tand-
smerter; netop derfor bør det være enhver Dyrevens
Pligt at have sin Opmærksomhed henveendt herpaa og
rette paa det, om man kan.

Ligesom Mennesket er Hesten i sine første Leveaar
forsynet med "Melketænder." Disse er ikke saa solide

Mundjern.

som de blivende
Tænder, heller
ikke er de fuld-
stændig af samme
Form som disse.

Fra Hestens
2det til 5te Aar er
den i Tandfæld-
ningen — en Pe-
riode, som kan

være af stor Betydning, idet den netop i denne Tid
særlig er disponeret for forskjellige Sygdomme, som den
senere ofte kan komme til at beholde.

Hestens samlede Antal Tænder varierer fra 36 til
44; dog regner man 36 for det almindelige, og de er
fordelt paa 6 Fortænder og 12 Kindtænder i hver Kjæve.
De saakaldte "Ulvetænder" har sit Sæde lige foran den
første (øverste) Kindtand og bør udtrækkes, da det er
bevist, at de kan skade Dinene.

Tandtang for Ulvetænder.

Omend Tandens Form og Størrelse varierer betydelig fra Menneskets, gjenfinder vi dog ogsaa her de samme tre Grundsubstanser: Emaljen, Dentinen og Cementet. Indvendig har Tandens to fyldte Hulheder, nemlig Bønne- og Rimhulen, hvilken sidste gjennem Roden modtager Tandnerven.

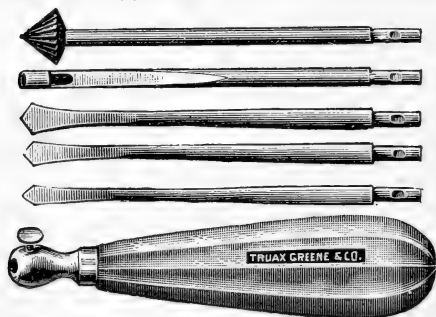
At bestemme Hestens Alder er overmaade vanskeligt og kræver mange Aars omhyggelig Ovelse. Regelen for denne Aldersbestemmelse begrunder sig fuldstændig paa Tændernes regelmæssige aarlige Slid, og da dette

Tandsag.

Slid igjen absolut maa rette sig efter Fødens forskjellige Beskaffenhed og Haardhed, kan man snart være paa det rene med, at denne Aldersbestemmelse i mange Tilfælde maa blive mindre nøiagtig.

Saaledes finder man en merkelig stor Forskjel i Tandslidet hos den lille norske Vestlandshest og den svære danske Bryggerihest — et Forhold, som paa ingen Maade afhænger af den store Gradsforskjel i Størrelse,

Tandbor.

men ene afhænger af, at disse to Heste bliver fodret efter to helt forskjellige Principer. Under almindelige Forhold kan man dog sige Hestens Alder indtil den er 15 Aar.

I Hestehandlerens Klør lider Hestens Tænder ofte flømt Medføjr, idet han i bedragerisk Diemed behandler Tænderne med "Sag og Gravstikke," for herved at give Tandene og derved hele Hesten et yngre Præg, end den virkelig har. Selvfølgelig er dette et grusomt Dyrplageri.

Avlsdyr.

"Lige avler lige," saa siger Naturens Lov; dog kan Dyder paa den ene Side til sine Tider dække Mangler paa den anden Side — og omvendt. Kunsten at avle gode, sunde og kraftige Heste er noget, som enhver Hesteopdrætter burde lægge sig efter, og følgende Regler er ikke alene nyttige, men nødvendige:

1. Hingsten bør være af godt Blod, sund og kraftig og afpasset efter Moderdyret.

2. Hingsten bør være fri for arvelige eller skjulte Feil og af en ædel Disposition og Temperament.

3. Hingsten bør have stærke og fyldige Skuldermuskler, et velformet Kryds samt velformede Haseled.

4. Moderdyret bør være sundt og friskt og af godt Blod.

5. Moderdyret bør have et dybt Bryst, rundt Bæcken samt god Skeletbygning for Resten.

6. Moderdyret bør ikke have Spat, Ringfod, Curb, Heaves, saare Dine eller andre arvelige Dispositioner.

7. Par en ung Hoppe til en ældre Hingst, eller er Hoppen gammel, benyt en ung Hingst.

8. Par eders Heste hjemme, helst om Morgenene, naar de er udhvilede.

9. Benyt aldrig en Hoppe til Avlsdyr, hvis den har kastet Føllet det foregaaende Aar.

10. Benyt aldrig en Hoppe til Avlsdyr, hvis den er Krybbebider eller har andre stygge Uvaner.

11. Benyt aldrig en Hoppe til Avlsdyr, hvis den har et forholdsvis for stort (grovt) Hoved med et slant, glansløst Udtryk i Dinene.

12. Nær beslægtede Dyr bør ikke parres.

Hoppen bærer sit Føl fra 11 til 13 Maaneder, gamle Dyr endog længere. For at finde ud, om en Hoppe er med Føl eller ei, kan følgende tjene: Læg en Snor rundt Dyrets Brystkaske (lige bag Forbenene) og mærk Længden med en Knude paa Snoren. Derpaa lægges samme Snor om Dyrets Bug (lige foran Hosten og Baglemmerne) og mærk igjen Længden. Er denne sidste (Buglængden) størst, er Hoppen med Føl.

Fodring og Vandring.

Paa Husdyrbrugets Omraade er der vel neppe noget af større Betydning end Fodringen og Vandingen, og følgende almindelige Regler bør strengt efterfølges:

1. En Hest bør altid vandes før Fodringen.

2. En Hest, som bruges til haardt Arbeide, bør have bedre Fodring en en, som staar ledig.

3. Giv aldrig en varm eller udtrættet Hest fuld Ration af Havre eller meget Vand før den er afkjølet og har hvilet sig noget.

4. Giv mere Corn (Mais) om Vinteren end om Sommeren.

5. Giv Klidgrød (bran mash) idetmindste en Gang ugentlig (helst Lørdag).

6. Lad Hesten faa grønt Græs, naar Anledning gives.

7. Giv aldrig en Hest kogte Ting at æde, da dette er unaturligt og vil forstyrre Fordøielſen.

8. Giv Hesten ſine tre Maaltider ſaa regelmæssig ſom vel mulig (alm. 6, 12 og 6).

9. Giv ſaa vidt mulig aldeles rent Vand at drikke. Vandbøtter og Vandkar bør efterſees mindst to Gange maanedlig.

10. Lad Hesten have en Klump Salt liggende i Krybben.

11. Gjør det til en faſt Regel at give Hesten Vand, før den tages ud paa en længere Kjøretur.

12. Giv aldrig Iſvand, men heller ikke varmt Vand.

13. Giv malet Havre til ſyge Heste, thi den er lettere at fordøie end hel.

14. Giv ikke for meget Corn, da det frembringer Hede og Fedt, men lidet for Muſklerne.

15. Giv ſtørſt Ration af Havre om Avelſden.

16. Giv aldrig fordærvet Mais, da dette kan frembringe Mavebetændelſe ſamt forſkjellige Hudſygdomme.

17. Giv gamle Heste Haffelſe og malet "Feed," noget de kan tygge og have Nytte af.

18. Giv Hesten Tid til at fordøie ſit Maaltid og tag den ikke ud i ſtrengt Arbeide ſtrag efter den har ædt eller druffet Vand.

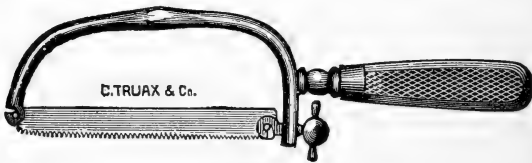
19. Giv altid godt Hø, thi ſaadant blir billigſt i Længden.

Uvaner.

Krybbebidning.

En eiendommelig Uvane hos enkelte Heste er den saakaldte Krybbebidning. Den forekommer af og til, men Marsjagerne er ikke altid lette at spore. Men da Krybbebidning i Almindelighed begynder, naar Hesten er i Tandfældningen, altsaa mellem det 2det og 5te Aar, har man sluttet, at Tandskiftet er en af de væsentligste Marsjager til denne iøvrigt stygge Uvane.

Naar en Hest har været Krybbebider i nogen Tid, bliver den snart ogsaa, hvad man kalder for "Vindsluger." Dette bestaar deri, at Hesten sluger Luft paa samme Tid, som den bider i Krybben; Luftsugningen kan tydelig høres ved en eiendommelig "Gult" i Struben. En saadan Hest er ikke meget værd og har som Følge af nævnte Luftsugninger hyppigt Vindkolik og Indigestioner. En ung Hest bør aldrig sættes ved Siden af en Krybbebider, da det er bevist, at især yngre Heste

Tandtag.

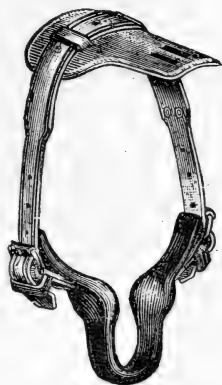
har en vis Tilbøielighed til at "efterabe" de ældre, og saaledes hænder det undertiden, at Krybbebidning er gaaet fra Hest til Hest i samme Stald. Der er forsøgt mangt og meget for at kurere denne Lidelse, men det er meget vanskeligt og især i de Tilfælde, hvor Krybbebidning

staar i Forbindelse med Luftshukninger. Jeg skal imidlertid give nogle Raad og Anvisninger:

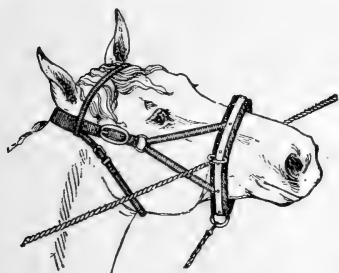
Sagning mellem Tænderne.—Denne kan anbefales i saadanne Tilfælde, hvor Fortænderne er for trangt voxede.

Halsrem.—Denne maa sidde temmelig trangt, skal den være til nogen Nytte. (I denne Halsrem kan en skarp trekantet Træklyst fastspores saaledes, at Klystens skarpe Ender vil stifte Hesten i Gulken hver Gang den forsøger paa at bide i Krybben.)

Faarekind paa Krybben.—At fastspigre Faarekind paa Krybbekanten samt smøre Fedt i Haarene synes ofte at stoppe Uvanen for en Tid.

Halsrem.

To extra Grimetpiler.

To extra Grimetpiler (halters)—en paa hver Side—kan forsøges.

Elektrisk Batteri. Ved at sætte Krybben i Forbindelse med et elektrisk Batteri vil Hesten hver Gang, den bider i Krybben, faa et elektrisk Stød.

Bevægelig Krybbe (i Forbindelse med to Grimetpiler).—Krybben borttages saa snart Hesten har havt sit Maaltid, og en "Halter" paa hver Side vil forhindre Hesten i at bide i Spilstaugets Sidedele.

Sta (balky) Heste.

Der er Hundreder af Raad og Anvisninger for sta Heste; jeg skal imidlertid kun omtale de almindeligste og mest virksomhedsfulde. Som almindelig Regel duer al Tugt og Haardhændethed til intet — tvertimod synes de at bli værre derved.

1. Kan Hesten ikke formaaes til at gaa paa almindelig Vis, stig ud af Bognen, examiner Hest og Sæletøj nøje, og ret, om noget er galt; derpaa klap Hesten paa Halsen og "godsnaak" med den for en kort Tid. Som Regel er denne Fremgangsmaade nok til at flytte Hesten.

2. Fraspænd en sta Hest, tag den ved Bidselet og vend den omkring i Cirkel saa længe indtil den blir svindel eller ør i Hovedet.

3. Bind en tynd Snor eller Rem rundt Hestens Ben lige under Forknæet. Bindet maa sidde saa haardt, at det smerter eller irriterer Dyret, men maa ikke sidde for længe ad Gangen.

4. Knyt en Traad rundt den nederste Del af Hestens ene Dre, eller bind begge Dremspidserne sammen.

5. Kast en Sæk eller lignende over Hestens Hoved, saa den ikke kan se.

6. Bind Hestens Hale ved Taglene til "Bugjorden."

En Hest kan ikke have sin Opmerksomhed henvendt paa mere end en Ting ad Gangen; derfor er Principet for Behandlingen af sta Heste simpelthen at saa ledet deres Opmerksomhed hen paa noget nyt, som saa i den Grad optager dem, at de glemmer deres Stahed.

Tygning af Bidtet.

Ser stngt ud, da en Hest, som tygger Bidtet, gjerne ogsaa skummer i Munden. Kan bero paa daarlige Tænder, men er som oftest en ren Uvane. Kan stoppes ved

Recept No. 1:

Muc. gum. arab., oz. 1

Aloe barbadensis, dr. 6

Brugsanvisning: Mod Tygning af Bidtet. Paa-smøres Bidtet.

Rumpeslag (switching).

"Switching" med Halen er en slem Uvane, ser stngt ud og er meget ubehagelig for Kjøreren, da saadanne Heste ofte "fanger" Tømmerne med Halen og har Tilbøielighed til at løbe løbsk.

Lidelsen eller Uvanen kan helbredes ved en liden Operation, som bestaar deri, at man overskjærer de indvendige (nedre) Halemuskler nær Haleroden. Slaar Hesten Halen til Siden, overskjæres Halemuskelen paa samme Side.

Smedning (clicking).

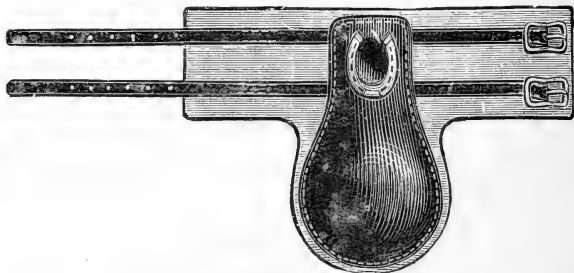
Enkelte Heste har en Tilbøielighed til at slaa Bagskoene ind i Forhovene under Løbet. Dette kan rettes ved at bruge yderst lette Sko paa Forbenene, medens Bagskoene skal gjøres betydelig længere, tyngere og tykkere, og det specielt i Taaen. Herved hæmmes Baglemernes Bevægelse saa pas, at Forbenene faar Tid til at komme ud af Veien.

Snubling (stumbling).

fees af og til og kan rettes ved Hesteskoning ved simpelt-
hen at "reise" eller ombøie Skoen i Taaen, efterat Hoven
er afraspet paa dette Sted.

Strygning (interfering).

Denne skyldes enten skjæve Hove eller Led eller
daarlig Hesteskoning. I mange Tilfælde kan en Hest
skoos, saa den ikke stryger sig eller "interferer." Sæt for
Eksempel, at en Hest stryger sig paa det venstre Bagben
og man ved Skoning vil rette herpaa, da kan følgende
Anvisning tjene: Den venstre Sko skal her have en tyk
eller høi indvendig Gren, medens samme Skos Yderside
eller udvendige Gren gjøres saa tynd som vel mulig.
Herved vil Knoleddet hvælves udad og saaledes komme

Knolepude.

ud af Veien for Hovslaget. Den høire Sko bør sam-
tidig lægges saa langt indunder (eller udad) som mulig.

Der findes imidlertid Tilfælde, hvor Skoning intet
hjælper, og i saadanne Tilfælde bør Knoleddet beskyttes
med Puder, som saa skal afværge Hovslaget.

Af "Interfering Pads" eller Strygningsspunder findes i Markedet en hel Mangfoldighed; de allerfleste af dem har imidlertid den Feil, at de er sørgelig upraktiske, s: let for at komme i Klave og vil oftest sidde skjævt paa Lemmet. (De eneste, som virkelig synes at due til noget, er en Slags "Rubberpads," som omslutter hele Leddet; disse svinger sig rundt Leddet uden at komme ud af Stilling.)

Antel- og Hælpude.

Strygningsskuder kan fjernes ved simpel Udskrælning eller i mildere Former ved Anvendelse af Caustic eller Blister.

Mediciner.

Maaden at give vore Husdyr Mediciner paa er meget forskjellig og maa naturligvis rette sig en hel Del efter Sygdommens Natur samt Medicinerens Beskaffenhed. Som Regel gives Dyrene Mediciner gjennem Munden, men kan ogsaa gives gjennem Næsen, Huden eller Endetarmen.

Mediciner gives gjennem Munden dels i Form af Piller eller Pulvere, dels i flydende Form.

Pulvere bør være af saa fin Beskaffenhed som vel mulig og bør ikke indeholde irriterende eller brændende Ingredienser. Deres Lugt og Smag bør være af saadan Natur, at Dyrene godvillig æder dem. Gives Pulver-Mediciner i "Feeden," bør denne overståendes

med Vand, efter at Medicinerne er tilfattede, eller Pulveret omrystes i Vand og derpaa tilfættes. Hvis dette ikke ivaretages, vil en hel Del af Medicamentet spildes eller bortfløjes til ingen Nytte.

Piller.—Mediciner gives i Pilleform, naar disse indeholder sterke eller bitre Ingredienser, som vanskelig lader sig give paa anden Maade. Fremdeles anvendes Piller, naar man ønsker en mere langvarig Virkning af Medicamentet.

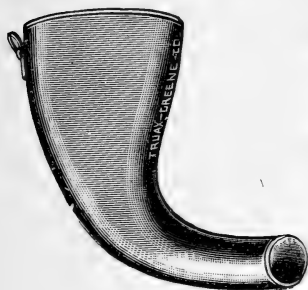
Piller bør ikke være over 2 Tommer lange og i det højeste 1 Tomme i Tykkelse. Er de større, rejserer man, at de blir siddende i Svælget og kan forårsage Kvælning. En Pille kan gives paa følgende Maade:

Pille-Gevær.

Man griber Hestens Tunge med venstre Haand og fører denne delvis ud paa venstre Side (Mundvigen), hvor den holdes med fast Greb; dog maa man ikke trække for haardt i den eller rykke i den. Derpaa tages Pillen mellem Fingerspidserne paa højre Haand og føres forsigtig ind i Hestens Mund (mellem Tungen og Kindtænderne), indtil man naar Tungeroden, hvor Pillen placeres; derpaa slippes Tungen, og Pillen føres helt mekanisk ned i Svælget.

Flydende Mediciner.—Mediciner i flydende

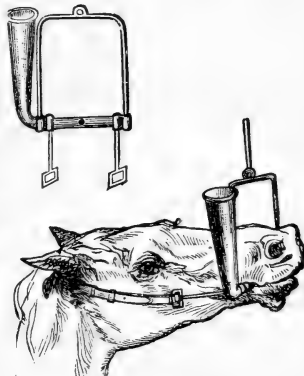

Medicinhorn.

Form foretrækkes, hvor man puffer en øjeblikkelig Virkning af Medicamentet, f. Ex. ved Kolik. Flydende Mediciner gives som Regel med en langhalset Flaske eller med et dertil forarbejdet Medicinhorn—det sidste er det bedste, da en Glasflaske undertiden gribes mel-

lem Hestens Tænder og knuses.

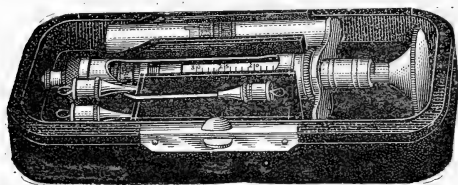
For at kunne give en Hest flydende Mediciner, maa dens Hoved "trækkes op" til en vis Grad; dette maa man dog ikke gjøre for meget af, da Hesten paa denne Maade er udsat for at faa Medicinen i Brangstruben.

Medicin-Bidt.

At slaa eller knibe en Hest i Gullet for at faa den til at svælge, er forkasteligt og bør ikke anvendes. Som Regel er en haard Gnidning af Ganen med Tømmelfingeren tilstrækkelig til at faa en Hest til at svælge de Mediciner, den holder i Munden. Man bør aldrig give sterke flydende Mediciner gjennem Næsen. Herved resiferer man nemlig, at Medicamentet forvilder sig ned i Lungen og kan foraarsage Lidelser som Bronkit, Lungebetændelse eller endog Kvælning.

Hypodermic Injection.—Herved forstaaes en Indsprøitning af Mediciner under Huden med den

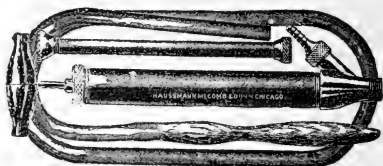

Hypodermic Sprøite.

saakaldte Hypodermic Sprøite. Som Regel er de indsprøitede Mediciner sterke Giftstoffer som Morfin, Cocain eller

Esferin. Mediciner indsprøitede under Huden virker hurtigt og ofte voldsomt paa Organismen og bør ikke anvendes af en ikke professionel Person.

Gjennem Endetarmen gives Mediciner ved de saakaldte Klystre eller Endetarmsinjectioner og anvendes især, naar man ønsker en lokal Virkning paa Endetarmen, som f. Ex. ved Endetarmsforstoppelser, Orme i Endetarmen o. s. v.

Endetarmspumpe.

Endetarmsrøgning, som især anvendes i Norge, bestaar deri, at man i Dyrets Endetarmsaabning anbringer en tændt Tobakspibe, der ved at Dyret bevæger sig udrøges paa ganske faa Minutter. Denne Røgning kan til sine Tider have noksaa gode Resultater (især ved Forstoppelse hos Kvæget), men for Hesten bør den ikke tilraades.

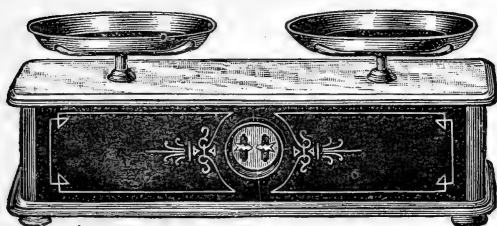
Udvendige Mediciner.—Mediciner, anvendte udvendig paa Huden, bør ikke indeholde for sterke Giftstoffer, da Forgiftninger kan indtræde. Særlig gjæl-

der dette, hvor hele Legemet eller en stor Del af Legemet behandles paa én Gang, f. Ex. ved den almindelige Arsenikvæsk.

Foruden Arsenik er Karbol, Sublimat, Tobak etc. sterke Giftstoffer og bør benyttes med Forsomhed, hvadenten de anvendes til udvendig eller indvendig Brug.

Maal og Vægt.

(Apothekervægt.)

Faste Stoffe:

- 1 Pund = 16 Unser (avoirdupois)
- 1 Unse = 8 Drams
- 1 Dram = 3 Scruples
- 1 Scruple = 20 Grains
- 20 Grains (gr. xx) = 1 Scruple (sc. eller ϑ)
- 3 Scruples (ϑ iij) = 1 Dram (dr. eller ζ)
- 8 Drams (ζ viij) = 1 Unse (oz. eller ξ)
- 12 Unser (ξ xij) = 1 Pund (lb eller lb)

Flydende Stoffe:

- 1 Gallon = 4 Quarts
- 1 Quart = 2 Pints
- 1 Pint = 16 Unser

	1 Unse	=	8 Drams	
	1 Dram	=	60 Minims	
1	almindelig Theste	=	1 Dram (flydende)	
1	" Desertste	=	2 " "	
1	" Spiseste	=	$\frac{1}{2}$ Unse "	
1	" Vinglas	=	2 " "	
1	" Thekop	=	5—7 Unser "	
1	" Tumbler	=	8—10 " "	

Det metriske System.

1	Kilogram	=	10 Hektogram
1	Hektogram	=	10 Dekagram
1	Dekagram	=	10 Gram
1	Gram	=	10 Decigram
1	Decigram	=	10 Centigram
1	Centigram	=	10 Milligram
1	Pund	svare	til 500 Gram
1	Unse	" "	31.25 "
1	Drachm	" "	3.90 "
1	Scruple	" "	1.30 "
1	Grain	" "	0.06 "

25 Draaber Vand lig 2 Gram. 1 Pot eller Liter Vand er omtrent lig 1 Kilogram. 1 Kilogram er lig 2 Pund.

Puls, Temperatur og Respiration.

Puls.—Herved forståes Blodslaget i Arterierne, der igjen er forårsaget ved Hjertets regelmæssige Sammentrækning. Som Regel tager man Pulsen paa

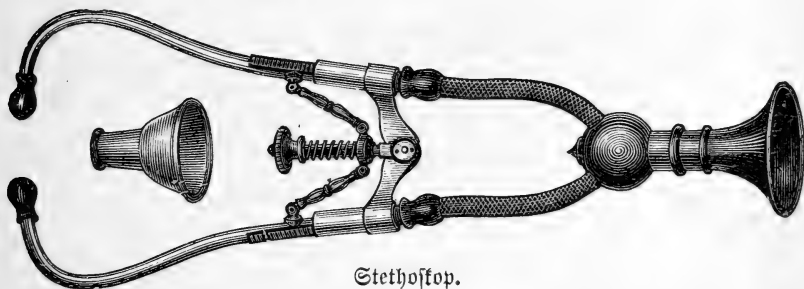
Kjævepulsaaen ved at trykke denne mod Kjævebenets Indside, men kan ogsaa tages paa Ribens eller Underarmens Indside. Pulsen slaar 40 Gange i Minutet paa en sund Hest i normal Tilstand, men kan variere endel.

Thermometer.

Saaledes har Fuldblodsheste en hyppigere Puls end den almindelige grove Hest. Heste i Arbeide eller paa Beite har endvidere en hurtigere Pulsation, end naar de staar paa Stald.

Man skjelner mellem stor, liden, haard, svag samt dobbelt Puls—den sidste ved, at Pulsen istedet for et Slag synes at give to.

Stethoskop.

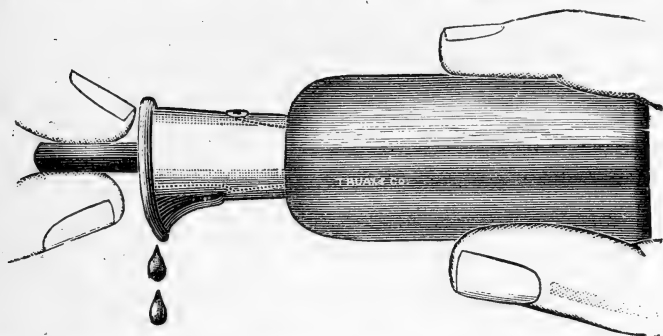
Temperatur.—Denne er hos en normal sund Hest omtrent 100°, men kan variere mellem 99 og 101° F. Varmt Veir samt Arbeide forhøier Temperaturen; ligeledes er denne høiere strax efter at Hesten har ædt sit Maaltid (Fordøielsesprocessen forhøier altsaa Temperaturen.) Ungheste har endvidere en høiere Temperatur end gamle Heste.

Temperaturen tages med et Thermometer gennem Endetarmen, men kan ogsaa ved stor Øvelse tages tilnærmelsesvis ved simpelthen at indføre en Finger i Hestens Mund (i Mundvigen).

Respirationen er normalt fra 12 til 15 i Minutet. Arbejde samt Dphidselser forøger Aandedraget ofte i betydelig Grad.

Kemikalier almindelig brugt i Dyrlægemediciner.

Aconite, Gift, Tinktur; brugt for Febersmerte og som Beroligelsesmedicin. (Noget uberegnelig i sin Virkning.) Hest 25 Draaber; Kvæg $\frac{1}{2}$ Dram.

Alkohol, distilleret Spiritus, Stimulans. Hest 1—2 Unser; Kvæg 2—3 Unser.

(Spirit of nitrous ether, urindrivende, frampe- og smertestillende Medicin. Dosis for Heste og Kvæg fra 1 til 3 Unser.)

Aloe, Pulver, Afføringsmiddel og blodfortyndende. Hest 1— $1\frac{1}{2}$ Unse; Kvæg 1—2 Unser.

Alun, sammensnerpende. Hest og Kvæg 2—4 Drams.

Anis, Orm- og Insektmedicin. Bruges i Appetit- og Melkepulvere. Hest $\frac{1}{2}$ —1 Unse; Kvæg 1—2 Unser.

Acetanilid, febernedsettende. Hest og Kvæg 2—4 Drams.

- A r n i c a**, Tinktur, udvendig for varm Hævelse. Hest $\frac{1}{2}$ —1 Unse; Kvæg 1—2 Unser.
- A r s e n i k**, Gift, brugt for Heaves og Hudsygdomme (i Almindelighed brugt en til to Gange daglig for otte til ti Dage. Hest og Kvæg 1—6 Grains.
- A s a f e t i d a**, for Fordøielsen (Appetit- og Orme-Medicin). Hest 2—4 Drams; Kvæg 6—10 Drams.
- B e l l a d o n n a**, Tinktur, Stimulans; paaskynder Hjerte- og Mandedrætsvirksomheden. Hest og Kvæg 25—35 Draaber.
- B l a a s t e n**, sammensnerpende (styrkende og omstemmende Virkning), mest brugt udvendig. Hest 1—2 Drams; Kvæg 2—4 Drams.
- B u f f e h o r n**, Pulver, for Fordøielsen (mest brugt i Condition-Pulver). Hest og Kvæg $\frac{1}{2}$ —1 Unse.
- B r æ n d e v i n**, stimulerende. Hest og Kvæg $\frac{1}{2}$ —1 Pint.
- B r æ k v i n s t e n**, Brækmiddel. Hest $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ Drams; Kvæg 2—3 Drams.
- B o r s y r e**, antiseptisk og astringerende (mest brugt udvendig). Hest og Kvæg 3—6 Drams.
- C a l o m e l**, sterkt Gift, afførende og Orme-Medicin. Hest og Kvæg $\frac{1}{2}$ —1 Dram.
- C a m p h o r**, beroligende; mest brugt udvendig, opløst i Spiritus. Hest 1—2 Drams; Kvæg 2—4 Drams.
- C a n t h a r i d e r**, Tinktur; urindrivende, kjønssophidsende, irriterende; brugt udvendig i Bliſter. Hest 10—15 Draaber; Kvæg 15—25 Draaber.

- C a l i m u s**, Rod; appetitgivende. Hest og Kvæg $\frac{1}{2}$ —1 Unse.
- C a s t o r = O l i e**, afførende. Hest $\frac{1}{2}$ —1 Pint; Kvæg 1—1 $\frac{1}{2}$ Pint.
- C h l o r a l H y d r a t**, Gift; afførende, smertestillende. Hest 2—4 Drams; Kvæg 4—8 Drams.
- C h l o r k a l k**, desinficerende. For at udrense usunde Stalde strøes Chlorkalk i Pulverform paa Gulvet og i Spiltaugene.
- C h l o r o f o r m**, Gift; bedøvende. Hest og Kvæg 1—2 Unser.
- C a r b o l s y r e**, Gift; antiseptisk. (Opspædt i Vand en rensende Saarmedicin.) Hest og Kvæg 15—40 Draaber.
- C r o t o n O l i e**, Gift; Afføringsmiddel. Hest 10—25 Draaber; Kvæg 25—50 Draaber.
- D i g i t a l i s**, Tinktur; Hjertemedicin. Hest 1—2 Drams; Kvæg 2—4 Drams.
- E p s o m S a l t**, afførende Kvægmedicin. Bør gives i en stor Mængde Vand. Kvæg 1—1 $\frac{1}{2}$ Pund.
- E g e b a r k**, stoppende. Hest 2—4 Dram; Kvæg $\frac{1}{2}$ —2 Unser.
- E n e b æ r**, urindrivende. Bruges som Appetitmedicin og for at sætte Bevægelse i Mave og Nyrer. Hest 1—2 Unser; Kvæg 1—3 Unser.
- E t h e r** (svovlsur), stimulerende. For Krampe og Kolik. Hest $\frac{1}{2}$ —1 Unse; Kvæg 1—2 Unser.

- Gentian**, mavestyrkende og appetitvækkende. Hest $\frac{1}{2}$ —1 Unse; Kvæg 1—2 Unser.
- Glauber salt**, afførende. Hest og Kvæg 1—1 $\frac{1}{2}$ Pd.
- Ginger** (Jugfær), Fordøjelsesmiddel; appetitvækkende. Hest $\frac{1}{2}$ —1 Unse; Kvæg 1—3 Unser.
- Gummi**, indslimende. Hest 1—2 Unser; Kvæg 2—3 Unser.
- Kridt**, stoppende; for sur Mave og Diarrhé. Hest og Kvæg 1—2 Unser.
- Glycerin**, mest anvendt som Hudmedicin; blodgjørende Virkning. Hest 2—6 Drams; Kvæg 4 Drams til 1 Unse.
- Grøn Vitriol**, blodrensende, styrkende og sammenfuerpende. Hest $\frac{1}{2}$ —2 Drams; Kvæg 2—4 Drams.
- Linolie**, afførende. Hest $\frac{1}{2}$ —1 Pint; Kvæg 1—3 Pints.
- Morphin** (sultsurt), bedøvende; brugt for Kolik. Hest 5—8 Grains; Kvæg 6—8 Grains.
- Opium**, Laudanum; stoppende, smertestillende. Hest 1—2 Unser; Kvæg 1—3 Unser.
- Peber**, sort; varmenende. Hest $\frac{1}{2}$ —1 Dram; Kvæg 1—2 Drams.
- Pebermynte**, Stimulans. Hest og Kvæg 20—30 Draaber.
- Rhabarber**, Rod; afførende. Hest 1 Unse; Kvæg 1—2 Unser.

- Salpeter, Feber- og Fordøielſesmiddel, urindrivende.
Hest $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ Unſe; Kvæg 1—2 Unſer.
- Sennep, afførende. Hest 4—6 Drams; Kvæg $\frac{1}{2}$ —1
Unſe.
- Sevenbom, opløſende, foſterfordrivende Mittel.
Hest 4—8 Drams; Kvæg 8—10 Drams.
- Strychnos, Nux. Vom. Gift, nervestyrkende. Hest
 $\frac{1}{2}$ —2 Drams; Kvæg 1—2 Drams.
- Salt, Kjøffensalt, afførende og maveregulerende. Hest
 $\frac{1}{2}$ —1 Pund; Kvæg $\frac{3}{4}$ —1 Pund.
- Svovl, blodrenſende; bruges ogſaa for Hudſygdomme
og Rheumatisme. Hest 1—2 Unſer; Kvæg 2—3
Unſer.
- Saltsyre, fortyndet, mediciniſk (maveſtyrkende, ren-
ſende og kjølende). Hest og Kvæg $\frac{1}{2}$ —2 Drams.
- Salpetersyre, fortyndet, mediciniſk. Har opspædt
i meget Vand en ſtyrkende Virkning. Hest 25
Draaber; Kvæg 25—35 Draaber.
- Svovlsyre, mediciniſk, fortyndet (afkjølende og ſtyr-
kende Virkning). Hest 1—2 Drams; Kvæg 2—4
Drams.
- Sukker, afførende. Hest $\frac{1}{2}$ —1 Pund; Kvæg 1—2
Pund.
- Terpentin, urindrivende, ſtimulerende, frampeſtil-
lende og Drmemedicin. Hest og Kvæg 1—3 Unſer.
- Trækul, maveſtyrkende; for kroniſk Diarrhoe og
Dyſenteri. Hest og Kvæg $\frac{1}{2}$ —1 Unſe.

T r a n, afførende og blodrensende. Hest 1—2 Unser;
Kvæg 2—4 Unser.

T j æ r e o l i e, Høstemedicin. Hest og Kvæg 1—2 Drams.

Z i n k (sulphate), sammensnerpende og mavestyrkende.
Hest 1—2 Drams; Kvæg 1—3 Drams.

W h i s k e y, stimulerende. Hest 4—8 Unser; Kvæg 6—8
Unser.

Q u i n i n e, febernedsettende. Hest 20 Grains—1
Dram; Kvæg 20 Grains—2 Drams.

Husraad.

Recepter.

No. 1—Karbolvand (saarrensænde).

Almindelig Karbolsyre..... 1 Del

" kogt Vand ..... 50 "

Sammenblandes vel.

No. 2—Blaastensvand (sammensnerpende og lidt brændende Saarmedicin).

Almindelig Blaasten..... 1 Del

" kogt Vand..... 50 "

Sammenrystes indtil Blaastenen er opløst.

No. 3—Vask for saare Dine og Rjønsele.

Almindelig Borsyre..... 1 Del

" kogt Vand ..... 50 "

Sammenrystes indtil Borsyren er opløst.

No. 4—Vask for betændte Dine og Rjønsele (samt for varm Hævelse i Almindelighed).

Alm. Blysukker ..... 1 Del

" kogt Vand ..... 50 "

Sammenrystes indtil Blysukkeret er opløst.

No. 5—Rensende Saarmedicin.

Creolin ..... 1 Del

Kogt Vand ..... 50 "

Sammenblandes.

No. 6—Sammenfnerpende Saarmedicin.

Alm. Alun . . . . . 1 Del

Rogt Vand . . . . . 50 "

Sammenrystes indtil Alunen er opløst.

No. 7—Mild Saarmedicin (for Dine og Kjønnsdele).

Alm. svovlsur Zink . . . . . 1 Del

" kogt Vand . . . . . 50 "

Sammenrystes indtil Zinken er opløst.

No. 8—Blyvand med Opium (Bask for Dine og Kjønnsdele, hvor der er megen Smerte og Feber tilstede).

Alm. Blysukker . . . . . 1 Del

" kogt Vand . . . . . 50 "

Opium (Tinktur) . . . . . 1 "

Blysukkeret opløses i Vand, hvorpaa Opium tilføttes.

No. 9—Diemedicin.

Alm. Helvedessten . . . . . 1 Del

" kogt Vand . . . . . 99 "

Blandes indtil Helvedesstenen er opløst.

No. 10—Smertestillende Diemedicin.

Alm. Helvedessten . . . . . 1 Del

" kogt Vand . . . . . 99 "

Opium (Tinktur) . . . . . 2 "

Blandes.

No. 11—Karbollolie (for gamle Saar, hvor der er Storper).

Alm. Bomolie . . . . . 11 Dele

“ Karbolshyre . . . . . 1 “

Sammenblandes.

No. 12—Kamferolie.

Alm. Kapsolie . . . . . 11 Dele

Findelt Kamfer . . . . . 1 “

Sammenrystes indtil Kamferen er opløst.

No. 13—Tyk Kamferolie (til Indgnidning paa stive Led og Lemmer).

Ammoniakvand . . . . . 1 Del

Kamferolie . . . . . 3 “

Sammenrystes.

No. 14—Liniment. (For stive Lemmer og Led samt kolde Hævelser; bruges 2—3 Gange daglig.)

Ammoniakvand . . . . . 2 Dele

Terpentin . . . . . 1 “

Linolie . . . . . 5 “

Sammenrystes vel.

No. 15—Karbolsalve (for Saar).

Alm. Karbolshyre . . . . . 1 Del

“ Vaselin . . . . . 7 “

Sammenblandes vel.

No. 16—For Mug eller Scratches.

Alm. Creolin..... 1 Del

“ Baselin..... 7 “

Sammenblandes vel. Bruges Morgen og Aften.

No. 17—Blyfukkersalve (for varme Hævelser).

Alm. Blyfukker..... 1 Del

“ Baselin..... 9 “

Sammenblandes vel.

No. 18—For Omflag (ved gamle Forvridninger).

Alm. Terpentiu..... 1 Del

“ Fedt..... 2 “

“ Mel..... 1 “

Sammenblandes ved svag Varme.

No. 19—Blyhvidtsalve (Tørrende Saarjalve).

Alm. Blyhvidt..... 1 Del

“ Baselin..... 5 “

Baselinen smeltes, hvorpaa Blyhvidt tilføttes.

Bland indtil Salven er kold.

No. 20—Kamfersalve (for Hævelser, som f. Ex. i Overet).

Alm. Kamfer..... 1 Del

“ Baselin..... 7 “

Kamferen opløses i lidt Spiritus, hvorpaa den tilføttes Baseline, som er svagt opvarmet eller smeltet.

No. 21—Lusefalve.

Alm. Kviksølv . . . . . 1 Del

" Fedt eller Baselin . . . . . 4 "

Kviksølvet udrides med lidt Terpentin i en Stenkop,
vorpaa Fedtet tilføjes lidt efter lidt.

No. 22—Hovfalve.

Alm. Tjære . . . . . 2 Dele

" Bog . . . . . 4 "

" Talg . . . . . 8 "

" Terpentin . . . . . 2 "

Tjære, Bog og Talg sammensmeltes, hvorpaa
Terpentin tilføjes.

No. 23—Blisterings = Salve.

Pulveriserede spanske Fluer . . . . 1 Del

Baselin . . . . . 3 "

Tjære . . . . . 1 "

Baselinen smeltes ved svag Varme, hvorpaa
spanske Fluer og Tjære tilføjes.

Omrøres indtil kold.

No. 24—Fordelende Salve.

Graa Lusefalve (Kviksølvsalve) . . 2 Dele

Alm. Kamfersalve . . . . . 3 "

Blandes.

No. 25—Borvaselin (for Saar paa finhudede
Steder).

Pulveriseret Borshyre . . . . . 1 Del

Baselin . . . . . 9 "

Blandes vel.

No. 26—Gro = Saarjalve (Grosalve).

Jodoform	1 Del
Vaselin	9 "

Sammenblandes vel.

No. 27—Bajk for varm Hævelse.

Alm. Edikke	2 Spiseskeer
" Rjøffensalt	3 "
" Vand	1 Quart

Sammenrystes vel.

No. 28—For Rattede.

Whiskey	2 Spiseskeer
Sød Mælk	1 Pint
Melasse	2 Spiseskeer

Sammenrystes.

No. 29—For Indvoldssorm.

Alm. Sukker	2 Spiseskeer
Sirup	3 "
Brændevin	3 "
Sød Mælk	1 Quart

Sammenblandes vel.

No. 30—Liniment for brændt Skade.

Linolie	1 Del
Kalkvand	1 "

Sammenrystes.

No. 31—B u r o w s S a a r v a n d.

Alm. Alun	1 Del
" Blyjucker	2 "
Rogt Vand	100 "

Blandes vel.

No. 32—F o r v a r m H æ v e l s e.

Alm. Salmiak	1 Del
" Edikke	3 "
" Vand	20 "

Sammenrystes vel.

No. 33—H o f f m a n s d r a a b e r.

Ether	1 Del
Spiritus	3 "

Sammenrystes i forket Flaske.

No. 34—H e f t e p l a s t e r.

Alm. sort Beg	2 Dele
" Tjære	1 "
" Terpentin	2 "

Sammenmeltes.

No. 35—A f f ø r i n g s m e d i c i n.

Pulveriseret Althæarod	1 Del
" Aloe	4 "
Grønscæbe	1 "

Blandes til Pillemasse, hvoraf dannes Piller af 1 Unjes Vægt, som bestrøes med Mel.

No. 36 — Hostepulver eller Katarripulver.

Pulveriseret Salmiak	1 Del
" Mantrod	2 "
" Bukkehornfrø	2 "
" Kalmusrod	1 "

Sammenblandes; bruges i spiseskevis tre Gange daglig

No. 37 — Mod Efterbyrdens Tilbageholdelse.

Pulveriseret Potasse	1 Del
" hvid Sennep	1 "
" Sevenbom	1 "
" Enebær	2 "

Blandes vel og gives i spiseskevis Morgen og Aften i to eller tre Dage.

No. 38 — For Fordøjelsen.

Pulv. Salmiak	1 Del
" Kalmusrod	6 "
" Rabarber	2 "
" Althæarod	1 "
" Gentianrod	1 "
" Glaubersalt	5 "

Sammenblandes og gives i spiseskevis Morgen, Middag og Aften.

No. 39 — Afførende Pulver.

Pulv. Aloe	3 Dele
" Glaubersalt	9 "
" Gentianrod	3 "
" hvid Sennep	1 "

Sammenblandes vel og gives i spiseskevis Morgen, Middag og Aften.

No. 40—Kjølende Pulver.

Allm. Salpeter	2 Dele
" Glauberfalt	10 "
" Bukkehornfrø	2 "
" Allantrod	2 "

Sammenblandes vel og gives i spisefkevis Morgen,
Midtdag og Aften.

No. 41—For Heste, mod smitsom Sygdom.

Pulv. Asafoetida	2 Dele
" Kalmusrod	2 "
" Kjøkkenfalt	8 "
" Enebær	4 "

Blandes og gives i spisefkevis i Foderet Morgen
og Aften.

No. 42—Sæbespiritüs.

Allm. Grønscæbe	1 Del
" Spiritüs	7 "

Omrystes og sies.

No. 43—Sennepsspiritüs.

Sennepsolie	1 Del
Ren Spiritüs	9 "

Blandes vel.

No. 44—Arnica Tinktur.

Skaarne Arnica blomster	1 Del
Spiritüs	9 "

Digireres, udpresses og filtreres.

No. 45—Krampe medicin for Hunde.

Bromkalium . . . . . 2 Drams

Alm. Vand . . . . . 1 Quart

Blandes vel; gives i spiseſtevis flere Gange daglig.

No. 40—Stor Dosis for Afføringen.

Alm. Glauberſalt . . . . . 4 Unſer

" hvid Sennep . . . . . 1 "

Sammenbland og tilſæt Ether. $\frac{1}{2}$ "

No. 47—Mod Bindkøll.

Terpentinolie . . . . . 2 Unſer

Kapsolie . . . . . 1 Quart

Blandes.

No. 48—Til Dreindsprøitning (ved Dreværf).

Garveſyre . . . . . 1 Dram

Glycerin . . . . . 1 Unſe

Alm. Vand . . . . . 1 "

Sammenblandes.

No. 49—For Bugvatterſot.

Terpentinolie . . . . . 4 Unſer

Gummiflim . . . . . 4 "

Vand . . . . . 16 "

Blandes og gives i spiseſtevis flere Gange daglig.

No. 50—For Bændelorm.

Alm. Calomel . . . . . 1 Dram

" Ether . . . . . 1 "

" Vand . . . . . 1 Unſe

Bland.

No. 51 — Mod hurtig paa kommende
Trommesyge hos Kvæget.

Sal. Ammon..... 5 Drams

Alm. Vand..... 1 Quart

Blandes.

No. 52 — Mod Børkrængning hos Koen
efter Fødsel.

Opium-Tinktur..... 1 Unse

Alm. Vand..... 7 "

Blandes.

No. 53 — Mod Blodpis og blodig Diarrhé.

Opiumpulver..... 1 Dram

Blysukker..... 1 "

Buttehornfrø..... 3 Unser

Blandes.

No. 54 — Mod manglende Kjønssdrift.

Spanske Fluer..... 6 Drams

Alkohol..... 2 Unser

Digireres i tre Dage. Bruges i theskevis Morgen
og Aften, opblandet i lidt Vand.

No. 55 — Bask for Slimflod af Skeden.

Alm. Mun..... 1 Unse

" Borshyre..... 1 "

" Vand..... 10 "

Bland.

No. 56—For Yverbetændelse hos Svinet.

Pulv. Jod	2 Drams
Alm. Spiritus	8 "
Glycerin	4 Unser

Blandes.

No. 57—Indsprøites i Næsehulen for
Bremselarver.

Hjortetakolie	1 Unse
Alm. Vand	7 "

Blandes.

No. 59—Koncentreret Arsenikopløsning
(til udvendig Bask af Kreaturer, naar de har Utøi).

Kaustisk Kali	1 Del
Hvid Arsenik (acid ars.)	2 "
Alm. Vand	9 "

Sammenblandes med Forsigtighed under Opvarmning. For hver Ko tag en Unse og bland i 1 Quart lunfent Vand. Sterk Gift.

No. 59—Tobaksvask (mod Lus, Skab o. l. Utøi).

Alm. Tobak	$\frac{1}{4}$ Pund
" Vand	2 Quarts

Koges i to Timer under Laag.

No. 60—For Skab og Utøi.

Alm. Tjæreolie	1 Del
" Svovl	2 "
" Tran (eller Olie)	5 "

Sammenrystes vel. Gnid Huden vel overalt, hvor Sygdommen viser sig, to Gange daglig i 2 eller 3 Dage, hvorpaa en energisk Sæbevask anbefales.

No. 61—For Trush i Hoven.

Calomel . . . . . 2 Drams
Brændt Alun . . . . . 3 Unser
Bland vel. Gift.

No. 62—For Indvoldsorme.

Calomel . . . . . 1 Dram
Aloe . . . . . 4 "
Sirup . . . . . 16 Unser
Sammenblandes vel. Gift.

No. 63—For Heaves.

Alm. Karbolsyre . . . . . 1 Tasse
Spd Mælk . . . . . 1 Pint
Sammenrystes vel og gives hveranden Dag. Gift.

No. 64—Til Paasmøring af Kastrations-
Klemmer.

Brændt Alun . . . . . 1 Unse
Rød Bolus . . . . . 2 Drams
Gummiflim . . . . . 3 Unser

Hudsygdomme.

Huden.

Huden tjener som et beskyttende Pantser for alle Legemets ydre og indre Organer. Den bestaar af to Lag: Læderhuden, som ligger inderst, og Overhuden, som danner Legemets ydre Beklædning. Overhuden er igjen delt i et Hornlag og et Slimlag.

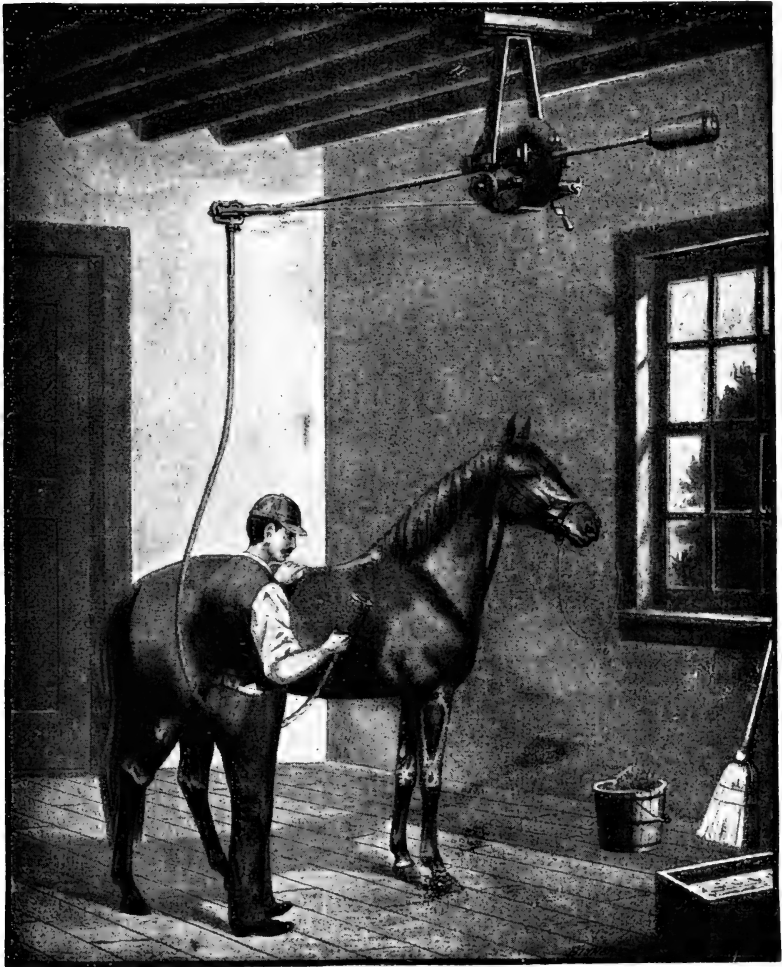
Huden er forsynet med to Slags Kjertler, nemlig Svedkjertler og Fedtkjertler. Svedkjertlerne er ugreneede Körtkjertler, som befinder sig i Læderhudens dybeste Lag; de udmunder, i Modsatning til Fedtkjertlerne, paa Overhudens Overflade. Fedtkjertlerne er Druerkjertler, som udmunder i Haarsækkens øverste Del.

Haarene er rodfæstede i Huden og omgives nedentil af Haarsækken. I dennes Bund findes "Haarkimen." Haarsækkens Bægge bestaar indvendig af en Fortsættelse af Overhudens Slimlag, som danner "Haarløget," der omfatter Haarkimen. Imellem Haarrod og Slimlaget findes "Rodsleden." Haarsækken er fremdeles forsynet med Muskler, som delvis kan bevæge Haaret. Haarene bestaar af en Overhud, Barklag samt Marven, som danner Haarets Axe.

Haarløshed.

Denne begrunder sig dels paa udvendige, dels paa indvendige Aarsager. Af indvendige Aarsager er daarlig Fordøielse og Blodsygdomme de vigtigste. Af ud-

vendige Marfager kan nævnes: Saar og Eruptioner, Bliſter, Brandsaar, Skab, Parasiter o. ſ. v. Behandlingen maa gaa ud paa at fjerne Marfagene.

Haarklipning.

Forbrænding.

Ved Forbrænding udsættes større eller mindre Dele af Legemet for en større Varme end Legemet. Varmekilden kan være enten "straalende Varme" eller "ledende Varme." Ophedede Legemer, saavel faste som flydende, kan være Aarsag til Forbrænding. Flydende hed Olie vil foraarsage en større Forbrænding end f. Ex. hedt Vand. Man regner tre Grader af Forbrænding:

1ste Grad—Denne er en Forbrænding af mildere Natur, hvor der i det høieste kan danne sig Blærer med lidt Udsvedning.

2den Grad—Ved denne dannes en sterkere Udsvedning, og Overhuden vil løsne fra Læderhuden; der kan dannes Blærer af betydelig Størrelse.

3die Grad—Ved denne mortificeres Vævene og en gangrænøs Betændelse kan indtræde.

Behandling.—Mod Forbrænding anvend

Recept No. 2:

Aqua calcariae, oz. 2

Ol. lini, " 1

Blandes og paasmøres Brandsaar.

Frostknuder (frost bites).

Hestens Dren og Lemmer er mest udsatte for Frost. I sit første Stadium og i mildere Former viser Lidelsen sig ved, at Huden blir bleg og blodtom; derpaa indtræder en intens Rødhed, Smerte samt Ophoven. I værre Former kan Huden ødelægges og Haarene falder ud paa de angrebne Steder.

Frostsaar har vanskelig for at hele, og er et Lem engang frosset, er det senere langt mindre modstands-kraftig.

Behandling: Gamle Frostsaar brændes med Helvedessten. Et almindelig Middel for Frost er

Recept No. 3:

Acidum carbolicum, dr. 4

Ol. raparum, oz. 8

Blandes; bruges Morgen og Aften for frosne Saar og Frostknuder.

Borter.

Horvorter er simple Overhuds-dannelser, som særlig findes paa Hestens Øren, Læber, rundt Dinene, under Bugen og nedad Lemmerne. De kan fjernes enten ved Afstjæring, Afdreining eller Afbrænding.

Ekstraør for Afstjæring af Borter.

Blodborter er af en forskjellig Karakter, optræder ofte i større Antal paa samme Dyr, og har sin Aarsag i urent Blod. Behandlingen for disses Bedkommende bestaar i en Bortstjæring af Borten samt en energisk Udbrænding af sammes Basis eller Rod med Caustic. Indvendig bruges Recept No. 4, som virker rensende paa Blodet.

Recept No. 4 (indvendig):

Sulf. ferros plv.,	oz.	2
Aloe lucidæ “	“	2
Rad. Enzean “	“	2
Sulf. natr. “	“	10

Blandes og bruges i spiseskevis Morgen og Aften i Foderet.

Neldendflet (urticaria).

En eiendommelig, skjønt usarlig, Lidelse er det saakaldte Neldendflet eller Urticaria. Sygdommen optræder især om Vaaren og Sommeren under Kløverblomstringen og synes i mange Tilfælde at staa i direkte Forbindelse med denne. (Det paastaaes, at det er Blomsterstøvet fra Kløveren, som kan fremkalde Lidelsen.) Som Regel viser Sygdommen sig hos Hesten derved, at den faar en Utallighed af Knuder eller Babler henad Siderne. I meget slemme Tilfælde, hvor Hovedet angribes, kan Dienlaag, Læber og Næsebor svulme op i en foruroligende Grad. Yderst sjelden er imidlertid Sygdommen dødelig.

Behandling: Indvendig Recept No. 5; udvendig Recept No. 6.

Recept No. 5 (indvendig):

Nitr. kalic plv.,	oz.	2
Sulf. natr. “	“	6

Blandes og gives i spiseskevis i Foderet Morgen, Middag og Aften.

Recept No. 6 (udvendig):

Sulf. alum. kalic plv., oz. 4

Hyper mang. kalic “ sc. 1

Blandes. For udvendig Vask bland 1 Spisefke af Pulveret i 1 Quart lunfent Vand. Gjentages 2 eller 3. Gange daglig.

Mug (scratches).

Denne Lidelse begynder ofte med Svelling, Omhed og Feber i Nodebøiningen. I sit senere Forløb dannes overfladiske Saar med Skorpedannelser, Sprækker i Huden o. s. v.

Marfagene kan til sine Tider tilskrives Overfodring og Blodsygdomme, men de almindeligste Marfager er dog af en helt lokal Art (Urenslighed, irriterende Stoffe o. s. v.) At man afflipper Haarene paa Nodeleddets Bagside synes undertiden at kunne frembringe Scratches.

Behandling: Iudvendig brug Recept No. 7; udvendig Recept No. 8.

Recept No. 7 (indvendig):

Sem. sinap alba plv., oz. 2

Aloe barbadensis “ “ 2

Sulf. natr. “ “ 12

Blandes og gives i spisefkevis i Foderet Morgen og Aften.

Recept No. 8 (udvendig):

Creolin, oz. $\frac{1}{2}$

Vaseline, “ 4

Blandes og paasmøres to Gange daglig efter at Nodebøiningen er vel vasket og tørret. Brug let Bandage.

Bindhose (greasy heel).

Ligner Scratches, men forekommer høiere oppe paa Lemmet (Baglemmet). Lidelsen bestaar i en Betændelse af Hudfjertlerne, der i det senere Forløb kan affondre en seig, ildestinkende Bædske, som ofte sammenklitrer Haarene. Der behøver ikke at være Galthed tilstede, men det eller de angrebne Lemmer bliver som oftest saare, ømme og stive. Huden blir efterhaanden tyk og haard, og eiendommelige runde Svulster (grapes) voxer ud her og der paa Lemmet.

"Grease" er af en alvorligere Art end Scratches og staar som Regel i Forbindelse med daarligt Blod, lymfatisk Konstitution (milkleg) eller Fordøielsessygdomme.

Behandling: De omtalte smaa Svulster fjernes med hedt Jern. Indvendig Recept No. 9; udvendig Recept No. 10.

Recept No. 9 (indvendig):

Carb. natr.	plv., oz.	2
Rad. Gentiana	" "	2
Rad. Calami	" "	2
Sulf. ferros	" "	3
Chlor. natr.	" "	7

Blandes og gives i spisestevis tre Gange daglig i Foderet.

Recept No. 10 (udvendig):

Sulf. cupr. ven.,	oz.	1
Sulf. zinc,	"	1
Sulf. alum. kalic,	"	4

Blandes. For udvendig Bæsk bland en stor Spiseffe i en Quart Vand. Gjentages to eller tre Gange daglig.

Skab (mange).

Er kjendt hos Mennesket som "Fnat." Lidelsen foraarjages af en næsten mikroskopisk Midde, som gnaver sig Gange og Kanaler under Huden. Det er især Hestens Man og Hale, som først angribes. Lidelsen ytrer sig ved en voldsom Irritation, og Dyrene gnider og skubber sig uopholdelig paa de angrebne Steder, hvilket igjen foraarjager Saar og Haarløshed. Selve Midde, som kun kan opdages gjennem Forstørrelsesglas, lever og udvikler sig under Huden (særlig under Skorpedannelser) og er vanskeligt at udrydde.

Skab er meget smitsom og kan paa forbausende kort Tid forplante sig fra Dyr til Dyr i samme Stald.

Enhvert af vore Husdyr har sin egen specielle Midde. Høns bør aldrig tillades at opholde sig i Hestestalden, da det er bevist, at Høns ikke sjelden er plaget af en Art Midde, som ogsaa angriber Hesten.

Mørke og usunde Stalde synes at være Yndlingsopholdsstedet for Skab, ligesom magre, udfjorte og daarlig passede Heste er de mest modtagelige.

Behandling: Denne begynder med en energisk Sæbevask over hele Kroppen og særlig paa de mest angrebne Steder. Derpaa vaskes Dyret med en 2 pCt. Opløsning af Creolin, og Skorperne indgnides grundigt med Recept No. 8. Staldens Bægge samt Spiltauget bør udrenses og limvaskes for at dræbe Yngelen. Er Lidelsen af en alvorligere Natur, maa imidlertid en Giftbehandling tilraades (Recept No. 11 og Recept No. 12). Staar Blodet, som det ofte hænder, i Forbindelse med Lidelsen, bør Recept No. 4 anvendes.

Recept No. 11 (udvendig):

Solutio Kali arsenicosi concentrata, oz. 1
(1—2—9)

Æqua cocta, " 32

Blandes. Arsenikvask for Skab og Utøi. (Stærk Gift.)

Recept No. 12 (udvendig):

Nafthol, dr. 2

Ætheral. terebinth, oz. 1

Sapo virid, " 1

Vaseline, " 3

Sulf. subl. ven., " 3

Blandes. "Italienskt Salve" mod Skab og Eczemer.
Gift. (Gjør Huden blød og borttager Kløse.)

Ringorm (herpes).

Denne Lidelse foraarsages af en Planteparasit (herpes tonsorans) og kan forekomme hos næsten alle vore Husdyr, hvorfra de kan overføres paa Folk. Ringorm udvikler sig dels ved Traade, dels ved de saakaldte "Sporer," som trænger ind i Haarrodene og Haarsæcken, hvor de frembringer en egen Slags Betændelse, hvorved Haarene løsner og falder ud. Haarets Substans lider ogsaa, blir skjørt og brækkes let.

Lidelsen optræder i Ringe eller Pletter, hvor saa Haarene falder ud eller afbrækkes. Disse Pletter er i Begyndelsen smaa, men voxer senere ofte betydelig derved, at de breder sig i Omkreds (heraf Navnet Ringorm). Forekommer især paa Dyrenes Hoved og Hals (hos Kalve især paa Hovedet), men sees ogsaa paa andre Steder af Legemet.

Der er betydelig Kløe og Irritation tilstede, især er dette Tilfældet i Begyndelses- og Endestadiet. Ringorm forløber høist forskjellig—tager fra nogle Dage op til Maaneder, ja Aar.

Behandling: De angrebne Steder udvaskes med Sæbevand, hvorpaa Recept No. 13 anvendes.

Recept No. 13:

Balsam Peru,	dr. 3
Ichtyol,	“ 6
Corrosiv,	“ 4
Ungvent. Diachyl,	oz. 6
Ol. amygdal,	“ 6

Blandes og paasmøres mod Ringorm Morgen og Aften. Gift.

Skurv (favus).

Skurv ligner Ringorm i flere Henseender. Forarsages af en Parasit (*achorion schoenleini*), der ligesom Ringormen karakteriseres ved Traade og Sporer. (Det er imidlertid ikke den fuldt udviklede Svamp, vi her har at gjøre med, men kun et Stadie i dens Udvikling.) Den trænger ind i Haarrodene; Haarene kan falde ud, dog ikke i den Grad som ved Ringorm. Skurv forekommer hos næsten alle vore Husdyr, og ved at gribe over paa Mennesker kan den her forvolde slemme Saar og Skorpedannelser. Hos Fuglene kan Fjærene angribes ved at Svampen trænger ind i Fjærskæftene.

Skurv forarsager Skorper, der er noget nedtrykte i Midten og af en gul-hvid Farve. Sees især paa Hoved, Næse og Pande.

Behandling: De angrebne Steder udvaskes med sterkt Sæbevand eller Karbolvand, hvorpaa Recept No. 14 anvendes. Recept No. 13 kan ogsaa anvendes.

Recept No. 14 (udvendig):

Ungvent. carbolicum, oz. 4

(1—7)

adde: Hydr. carbon. plumb., “ 1

m. f. ungv.

Mod Sturv. Indgives Morgen og Aften.

Sygdomme i Aandedrætsorganerne.

De egentlige Aandedrætsorganer bestaar af: Luft-rørshoved, Luftrør, Luftrørsgrene (Bronkier) samt Lungerne. De sidste er nøie indesluttede af Brysthinder og beliggende i Brysthulen eller Brystkasjen.

Kulde.

"Kulde" blir gjerne for Dyrenes Vedkommende overseet og betragtet som af mindre Betydning. Dette burde ikke være saa, da Kulde eller "Kjøll" ofte kun er Begyndelsen til noget værre (Bronkit, Lungebetændelse o. lign.) Har en Hest paadraget sig Kulde, viser den sig dorst og utilpas, vil ikke æde stort samt hoster af og til. Tildæf en saadan Hest med et let Tæppe og brug

Recept No. 15 (som gives i opblødet Foder):

Nitr. kalic. plv.,	oz. 1
Chlor ammon. plv.,	" 1
Radex Enulæ "	" 1
Radex Calami "	" 2
Sem. foeni græk. plv.,	" 5

Blandes og gives i spiseskevis i Foderet for 2 eller 3 Dage.

Hoste.

Hoste er ingen selvstændig Lidelse, men kun et Symptom paa andre Sygdomme som Strubekatarrh, Bronkit eller Lungebetændelse.

Foraarsages som Regel ved irriterende Stoffe i Luftrør eller Strube, som faa Dyret ved Hosten forsøger at fjerne. Ved fortsat Virkning af irriterende Ingredienjer paa de fine Slimhinder vil en Katarrh efterhaanden udvikles—undertiden endog Betændelser.

Lidelsen kan imidlertid vedvare efter at de primære Aarsager er fjernede, og vi faar da den saakaldte "kroniske Hoste," som er af en alvorligere Natur end den almindelige akute Lidelse.

Den "tørre Hoste" forekommer gjerne i Begyndelsesstadiet af en eller anden Sygdom (især Febersygdom). Den "fugtige" eller "løse Hoste" indtræder senere, efter at Slimaffondringen er begyndt. Ved at lægge Dret til Luftrøret vil man ved den fugtige, løse Hoste høre en mærkbar hvæsende eller rullende Lyd.

Behandling: Fjern Aarsagene. Er disse at finde i rustent eller støvet Hø eller Havre, bør disse Foderartikler overstænkes med Vand eller gives i oplødet Tilstand. Al skadelig Træk maa udgaaes og koldt Vand maa ikke gives. Indvendig bruges Recept No. 16; udvendig Recept No. 17.

Recept No. 16 (indvendig):

Ol. picis. liq.,	oz. 3
Tinct. opii,	" 1
Solutio Succı Liqviritiæ,	" 2
adde: Sol. gummi accasia,	q. s.
m. f. emuls.	

Gives i thesfevis paa Tungen flere Gange daglig for Hoste.

Recept No. 17 (udvendig):

Aqua aramon., oz. 2

Ol. lini., " 4

Blandes. Til Indgidning i Gulten Morgen og Aften ved heftig Høste.

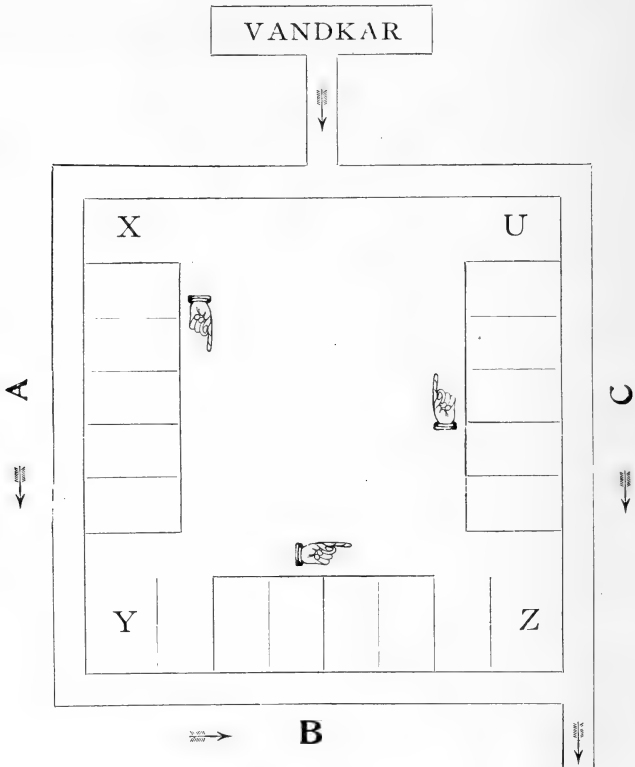
Kværfil (Distemper).

Som de fleste lignende Sygdomme har ogsaa denne en hel Uendelighed af Navne i de forskjellige Lande. I Norge er den mest kjendt under Navnet "Krop" eller "Kværfil." Andre Navne paa Sygdommen er "Kværke" (dansk); "Druse" (tyssk); "Strangles" (engelsk). Her i Amerika er den mest kjendt under Navnet "Distemper."

At en Hest er besægt med Kværfil mærkes især derpaa, at Hestens Mandedræt bliver betydelig forandret (meget hurtigere). Slimhinden i Næse og Mund viser sig tør og hed. I Sygdommens videre Forløb vil en karakteristisk Høste snart gjøre sig fremtrædende (tør og ofte fræsende). Hesten pumper sig ved Berøring af Struben, hvor der oftest danner sig Bylder, endog af betydelig Størrelse. (Ligner saaledes Menneskets skrofuløse i sit Sygdomsbillede). Kværfil er en Febersygdom med Katarrh i Næse, Mund og Svælg, med sekundære Affektioner i Legemets Lymfekjertler. Sygdommen er bleven kaldt Hestens Barnesyge; dette beror paa det Forhold, at Sygdommen som Regel kun angriber Heste i Alderen fra 2—5 Aar. Ældre Heste og Føl kan dog ogsaa angribes, men dette er sjeldnere.

Sygdommen er meget smitsom, og er den engang kommet ind i en Hestebesætning, vil den som Regel ud-

brede sig videre. Kværstil-Bakterien (Smittestoffet) har under Mikroskopet et eiendommeligt Udseende, danner perlesnorformige Kolonier, der bestaar af den ene runde eller ovale Partikel ved Siden af den anden.

Det synes, som Forkjølelse spiller en vigtig Rolle i Kværstilens Udbrud. Den berømte tyske Veterinærforfatter Dickerhoff paastaar saaledes, at Kværstilsmittestoffet (Streptococca) findes overalt, og at Forkjølelsen

faa er den afgjørende, naar Dyret ellers er disponeret for Sygdommen. Som Mellemed eller Overbringere for Sygdommen tjener, foruden Luften, Drikkevand, Foderstoffs, Affald o. s. v.

At Smittestoffet kan overføres fra Hest til Hest gennem Drikkevandet er konstateret ved det paa foregaaende Side viste Exempel.

Dette Diagram forestiller en Hestestald, hvor Hestene staar, som de korte Tverlinier anviser. A, B og C forestiller Vandrenden, der kommer fra en fælles Vandbeholder. Pilene fremstiller Vandstrømmens Retning, medens angiver Sygdommens Gang. I denne Stald (Hestene var udelukkende af yngre Alder) angrebes først en Hest øverst i Række A. I den kort Tid havde Sygdommen forplantet sig helt ned til Y og fortsatte ligesaa hurtig i den tilstødende Række B indtil Z. Her standsede Sygdommen for en Tid; men efter nogle Dages Forløb viste det sig imidlertid, at den nederste Hest i Rækken C ogsaa var angrebet. Sygdommen forplantede sig nu videre i samme Række opover — men mere langsomt — helt op til U, hvor den sidste Hest stod. Dette beviser tilfulde, at den virkelige Smittebærer var Drikkevandet. At Smitten gik saa meget langommere i Rækken C end i A og B forklares simpelthen ved, at Smittestoffet i denne Række maatte arbejde sig frem mod Vandstrømmen. Dyr, der engang har været angrebne af Sygdommen, vedbliver senerehen mer eller mindre at være uimodtagelige for samme.

Sygdommen tilføres Dyrene som Regel gennem Luftveiene, dog er det ikke umuligt, at en Hest kan op-

fange Smitten gennem Endetarmen. Kværsilens Karakter kan variere betydelig; man har opstillet Dødelighedsprocenten til ca. 3 Procent; for de værre Former af Sygdommen kan denne stige betydelig.

Kværstil begynder med Feber, efterfulgt af en paa-faldende Mathed og Mangel paa Appetit. Som ved de fleste Febersygdomme tørster Dyret i høi Grad, drikker ikke meget ad Gangen, men ofte. Man ser ikke sjelden, at den kværstilsyge Hest lader en Del af Drikkevandet igjen komme ud gennem Næsen; dette kommer af, at Svælget er betændt og næsten fuldstændig aflukker Forbindelsen med Næsen.

Damp-Indaandingsapparat.

Et meget vigtigt Kjendemerke paa Kværstil er Næsefloden; den er klæbrig og seig. Naar Sygdommen faar gaa sin regulære Gang, varer den som Regel en 2—3 Uger, og Helbredelse paafølger. Værre er det, naar

Kværfsilen staar i Forbindelse med andre Sygdomme; da indtræder ofte Døden. Det er netop naar Sygdommen ikke faar sin regulære Gang, at Eftersygdom paafølger.

Med Hensyn til Behandlingen vil jeg anbefale følgende: En kværfsilug Hest maa staa paa et lunt og varmt Sted under Tildækning af uldne Hestedækkener. Hesten bør hver Dag guides med Halmvisker, hvilket befordrer Blodcirkulationen i Huden. Har Hesten besværligt Nandedræt, bør Dampning absolut tilraades. Tag i det Diemed en 7—8 Quarts med fingrøpet Korn eller Hørfrø; held dette i en liden Sæk og overgød samme med koghedt Vand; hold saa Sækken op mod Dyrets Næse og Mund, saa at Dampen faar fri Udgang. Sækken bør ikke paabindes, som enkelte anbefaler, da Dyret herved kan faa for lidet frisk Luft. Dampningen bør gjentages mindst 2 Gange daglig. De betændte Steder i Struben bør tildækkes godt med varme uldne Bind (et dertil indrettet Faarefind er at foretrække).

Er Byldene modne, bløde og elastiske, bør disse aabnes og udvaskes med lunkent Vand. Det kan ikke noksom indprentes at varetage dette; thi, hvis en saadan Byld ikke aabnes i Tide (eller der gaar Hul af sig selv), kan Materien let forplante sig indad og forarsage kroniske Strubesygdomme, Bronkit, Lungebetændelse o. s. v.

En Hest, der har havt Kværfsil og synes helbredet, bør ikke paa nogenstomhelst Maade slippes ud i kold eller fugtig Luft. Under denne Periode er Hesten nemlig meget ømfindelig for ydre Paavirkninger, og hænder

det saa, at Hesten igjen angribes, er det i Regelen med langt værre Udfald end ved den primære Kværstil.

Ved meget stærkt Mandebesvær anvendes undertiden Luftrørstuber, som indføres i Luftrøret efter at dette er aabnet med Kniven. Indvendig brug

Recept No. 18:

Liq. pectoralis, oz. 3

Tinct. aconite, dr. 1

Tinct. nux vom., dr. 7

Blandes og gives i thesfevis paa Tungen 3 Gange daglig.

Influenza (Pink-eye).

Denne ligesaa frygtede som forhadte Hestesygdom har til forskjellige Tider raslet baade i den gamle og den nye Verden og har i økonomisk Retning haft en overordentlig stor Betydning, ja man kan for enkelte Landes Bedkommende sige, den har forvoldt uerstattelige Tab.

Her i Amerika synes nu Sygdommen at have lagt sig noget, men lige saa sikkert, som den har været her, vil den engang komme igjen—derfor gjælder det at kjende dens Karakter og bekjæmpe den paa bedst mulige Maade.

Menneskets Influenza ligner paaafaldende Hestens i Sygdomsbillede, men er ellers to helt uafhængige Sygdomme — saaledes kan Hesteinfluenzaen aldrig smitte Mennesker, ligesaa lidt som Menneskets Influenza kan angribe Hesten.

Eiendommelig for Influenzaen er, at den kun angriber Hesteslægten, heri indbefattet Æsler og Muldyr.

Influenza iblandt Hestene har været kjendt i lange Tider — man mener allerede fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede—men det er kun først i den senere Tid, den er bleven studeret tilbunds.

Den er som bekjendt yderst smitsom, og har den først faaet Indpas i en Hestebesætning, angriber den som Regel alle uden Undtagelse, saavel unge som gamle Heste. Med Vindens Hastighed forplanter den sig fra Egn til Egn.

Influenza har havt mange Navne, alt efter det Sted og Tidspunkt, paa hvilket den har herjet. Saaledes er den i Tyssland kjendt under Navnet "Pferde=Staupe," i Frankrige gaar den under Navnet "La Grippe," "Typhoid," Feber o. l. I Amerika, hvortil Sygdommen er overført fra Europa, er den mest kjendt under Navnet "Pink-eye." Dette Navn er efter min Formening vildledende og burde ikke bruges, da man heraf skulde antage Sygdommen for en lokal Diensyge, hvilket Influenzaen paa ingenjomhelst Maade er — den er

tværtimod en universal eller konstitutionel Lidelse; en Sygdom, der angriber den hele Organisme. Dienlidelsen er saaledes kun et Led i den Række Symptomer, der karakteriserer Influenza.

Selve Smittestoffet er yderst flygtigt og kan paa kort Tid overføre Sygdommen fra den ene Hestebefætning til den anden. Som Mellemled eller Overbringere kan, foruden Luften, tjene: Foderstoffer, Drikkevand, Gjødsel, alt Slags Affald o. s. v.

Sygdommen har en Inkubationstid paa 4—7 Dage; herved menes den Tid, som medgaar mellem at Hesten er smittet og selve Sygdommens Udbrud, en Periode, hvori Hesten øiensynlig ikke feiler noget.

Man merker gjerne Sygdommens Begyndelse ved, at Hesten er sløv og mat i Arbejde, vil ikke gjerne adlyde Kjøreren o. s. v. En voldsom stærk Feber indtræder snart; denne kan variere op til mellem 105 og 107 Gr. F. Feberen varer fra 3—8 Dage. Paa Stald har Hesten et yderst nedtrykt Udseende, staar gjerne med sænket Hoved, hængende Øren og Læber, og som Regel med en svag Sitren i Lemmerne. Appetiten gaar snart helt bort; derimod tørster Dyret i merkkelig høj Grad, drikker ikke meget ad Gangen, men tidt og ofte.

Et af de vigtigste Kjendetegn paa Influenza er den ovenfor nævnte Dienlidelse, som bestaar i en i høj Grad udpræget Betændelse i Diets Bindehinde. Denne Hinde, der beklæder Dienlaagene indvendig og hefter sig paa Dieæblets frie Del, svulmer snart betydelig op og bliver fugtig og rød; den kan endog ved flemme Tilfælde pose sig helt ud af Dienspalten. Hesten staar gjerne med

halvt tillukkede Dine, hvorfra udgaar en stadig Flod. Denne Dienlidelse kan gaa over paa Diets Blinks- og Hornhinde (den forreste synlige Del af Dieæblet) og kan ved skjodesløs Behandling foranledige fuldstændig Blindhed.

Et godt Kjendemærke paa Influenza er, at Pupillen i Diet har trukket sig sammen og er betydelig mindre end normalt. Under Sygdommens Forløb svulmer Lemmerne op i paafaldende Grad og bliver tykke og stive. Lymfekjertlerne i Kjæbefulen tiltager ogsaa betydelig i Størrelse og er særdeles ømme for Berøring.

Hele Hestens Muskelsystem er slappet, saa man alene ved at bevæge Hestens Hale kan merke, hvad enten den er influenzasyg eller ikke. En sund og frisk Hest vil altid under normale Forhold gjøre Modstand mod enhver Bevægelse af Halen; er den derimod influenzasyg, lader den Halen frivillig og uden nogensomhelst Modstand bevæges i alle Retninger.

Gangen er vaklende og usikker. Gjødningen er gjerne i Sygdommens Begyndelse haard, senere tynd og ildelugtende, ja det kan endog gaa over til en fuldstændig Diarrhé. Tungen er belagt, og der er en stng Lugt af Næse og Mund. Som Regel er der nogen Hoste tilstede.

Mandedrættet er ved Influenza merkkelig nok ikke stærkere, snarere langsommere; skjælnes herved i Tvivlsspørgsmaal fra Lungebetændelse, med hvilken den kan have stor Lighed.

Dødeligheden ved den primære Influenza er i og for sig ikke stor, man regner gjerne en 2—3 Procent. Værre

er det, naar Influenza, som ofte hænder, sætter ind med andre Sygdomme, som Lungesyge, Tarmbetændelse, Hjertedegeneration o. s. v., hvorved Døden som Regel paafølger. Indvendig brug

Recept No. 19:

Spirit. vini. gal.,	oz. 8
Liq. pectoralis,	“ 1
Tinct. nux vom.,	dr. 7
Tinct. aconite,	“ 1

Blandes og gives i spisestevens i lidt Vand 3 Gange daglig.

Bronkit.

Denne bestaar i en Betændelse eller Katarrh af Luftrørets to Bronkier, hvoraf Navnet.

Bronkit optræder i en akut og en kronisk Form—den første er imidlertid den hyppigste.

Bronkit kan være en helt uafhængig Sygdom i sig selv, eller den kan staa i Forbindelse med andre Lidelser og er saaledes ofte kun et Symptom eller Led i denne.

Lidelsen ytrer sig ved høi Feber, Mandebesvær samt ofte ved en udpræget Saarhed i Hals og Strube. Der er gjerne mer eller mindre Hoste tilstede samt oftest en slimet Flod af Næsen. Hestens Udseende er nedtrykt—den hænger med Hovedet, har et glansløst Udtryk i Øinene o. s. v.; Dyret æder næsten intet, men kan drikke Vand af og til. Sygdommen vil efterhaanden afkræfte Hesten og en eiendommelig Beghed i Kroppen indfinder sig.

Bronkit kan forløbe godartet i Løbet af 1 til 2 Uger, men kan ogsaa ende dødelig; dette sidste især, naar Lidel- sen staar i Forbindelse med andre Sygdomme, f. Ex. Lungebetændelse, eller Døden kan indtræde ved Kvæl- ning, naar Slimproppe dæmmer op enten Bronfier eller Luftrør.

Behandling: Hesten sættes paa en lun Plads og til- dækkes med uldne Dækkener; især om Vinteren maa dette strengt ivaretages. Areladning kan tilraades i Begyn- delsesstadiet; senere bør man lægge en Sime (seton) i den løse Hud foran i Brystet. Dampning anbefales for at løsne Slimet. Indvendig bruges Recept No. 20 og Recept No. 21; udvendig Recept No. 22.

Recept No. 20 (indvendig):

Tinct. nux vom, dr. 4

Tinct. aconite, oz. 1

Tinct. buchu, dr. 4

Blandes. 25 til 35 Draaber i lidt Vand Morgen og Aften. Gift.

Recept No. 21 (indvendig):

Liquor pectoralis, oz. 4

Tinct. nux vom., “ 2

Blandes og gives i theskevis flere Gange daglig.

Recept No. 22 (udvendig):

Spirit. turpent., oz. 1

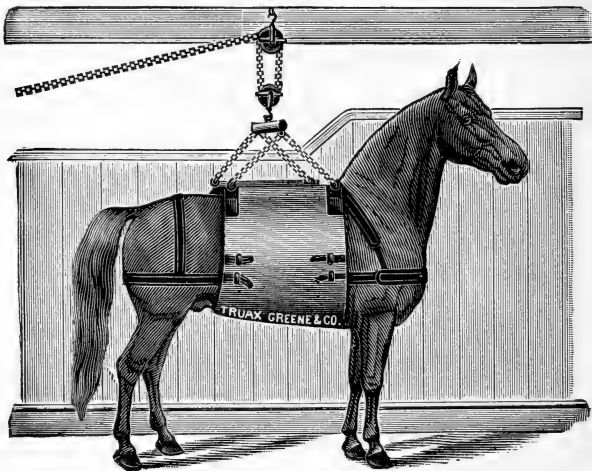
Aqua ammon., “ 1

Ol. lini., “ 4

Blandes og bruges to Gange daglig til Indgnidning paa Brystets Sider samt i Gulken og langs Luftrøret.

Lungefyge.

Af Lungefygdomme hos Hesten er Lungebetændelse (pneumonia) og Brysthindebetændelse (pleuritis) de almindeligste. Disse to er ikke altid vel adskilte og blir som oftest behandlede paa samme Maade og efter samme Principer. Lungebetændelse bestaar i en Betændelse af selve Lungen, medens Brysthindebetændelse bestaar i en Betændelse af Brysthinden (pleura), som omslutter Lungen.

Hængesæle.

Symptomerne for den egentlige Lungebetændelse ligner betydelig dem for Influenza og Kværstil og bliver ofte forvejlet med disse to Sygdomme.

En lungefyg Hest har høi Feber, kolde Lemmer og Dren samt viser en betydelig Dmhed i Lungeregionen. Dyret mister snart Appetiten, men tørster ofte i betyde-

lig Grad. En karakteristisk Hoste gjør sig snart fremtrædende, paa samme Tid som der af Næsen affondres en seig, stinkende Flod. Pulsen er hurtig og Aandedrættet besværligt; dette sidste ofte i betydelig Grad. Ved at lægge Øret til Brystkasen kan en eiendommelig skurrende Lyd høres.

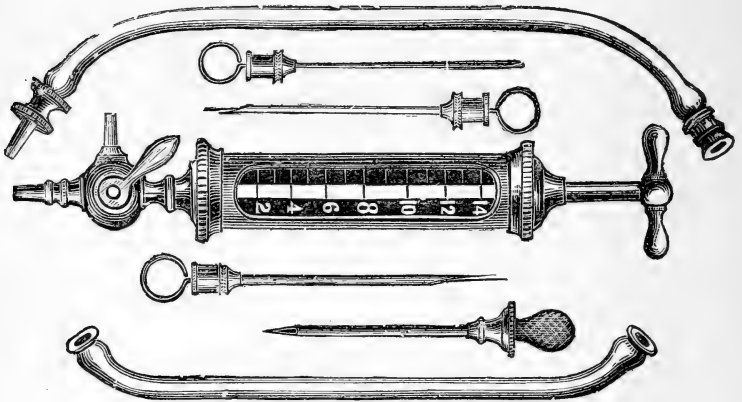
Et meget vigtigt Kjendemærke eller Symptom paa Lungebetændelse er, at Hesten aldrig lægger sig ned; falder den om, kommer den som Regel aldrig op igjen.

Lungebetændelse har et typisk Forløb med et Krisisstadie som Regel den 9de eller 10de Dag. Derfor dør saa mange af disse Heste netop ni eller ti Dage efter Sygdommens Udbrud.

Marjager. — Disse kan være meget forskellige, men den mest almindelige er en for hurtig Overgang fra Varme til Kulde, som for Exempel, naar en Hest en kold Vinterdag bliver taget fra en varm, kvalm Stald ud i den kolde Vind.

Behandling. — En lunge syg Hest bør staa paa et lunt Sted, hvor der er nok af frik Luft; dog maa al skadelig Træk undgaaes. Hesten bør tildækkes vel og Lemmerne gnides varme med Kamferspiritus. Giv vædet Hø samt Klidgrød (bran mash) at æde. Koldt Vand maa ikke anvendes til Drikkevand. En Hest, som netop har overstaaet en Lungebetændelse, maa ikke paa nogen som helst Maade slippes ud i raa eller kold Luft, thi Hesten kan herved faa et Tilbagefald; og da som Regel med dødeligt Resultat. Ved Pleuritis kan der dannes saa betydelige Mængder af Vædske i Brysthinden, at en Tapning maa foretages for at redde Hestens Liv. Denne

Tapping, som til Tider ogsaa kan være nødvendig ved Lungebetændelse, foregaar derved, at Trocaren indføres i Brysthulen bag Albuen mellem to Ribben. Blødning eller Aareladning kan anvendes i Begyndelsesstadiet, og Simer kan lægges i Brystet ligesom ved Bronkit. Indvendig bruges Recept No. 23 og Recept No. 24. Udvendig Recept No. 25.

Aspirator.

Recept No. 23 (indvendig):

Tinct. Digitalis,	dr. 1
Tinct. belladonna,	“ 1
Tinct. nux vom.,	“ 4
Tinct. aconite,	“ 4
Glycerini,	oz. 2

Gives i thesfevis (smaa) Morgen, Middag og Aften.
Gift.

Recept No. 24 (indvendig):

Liq. pectoralis, oz. 2

Spirit vini gal., “ 6

Blandes og gives i spiseskevis sent om Aftenen og tidlig om Morgen.

Recept No. 25 (udvendig):

Ol. sinapis, dr. 4

Spirit rect., oz. 5

Blandes. Sennepspiritus for Afledningsmiddel ved Lungebetændelse. Indgives med Forsigtighed paa Siderne af Brystet.

Heaves (Asthma).

Heaves eller Asthma forekommer hos alle vore Hestecacer; dog synes vilde, men senere tæmmede Heste at være de mest modtagelige.

Heaves ytrer sig ved mer eller mindre Mandebesvær i Forbindelse med det saakaldte “Flankeflag,” som er et af de mest fremtrædende Symptomer paa Sygdommen.

Heaves er i Almindelighed antaget at have sin Uarsag i Krampe af de smaa runde Muskler, som omgiver Bronki-Tuberne i Lungen. Ved Lammelse af disse Muskler, som senere indtræder, forværres Sygdommen i betydelig Grad.

Andre Veterinærforfattere paastaar, at Heaves staar i nøie Forbindelse med den pneumo-gastriske Nerve, som

foruden at sende Grene til Bronkial-Tuberne ogsaa staar i direkte Forbindelse med Maven. De fremhæver, at Heaves fremfalder eller forværres ved en refleksorisk Virkning af denne Nerve. I hvert Tilfælde er det bevist, at daarlig Fordøielse og Heaves oftest følges ad.

Naar en Hest "heaver" eller slaar med Flanken, forekommer dette altid ved Udaandingen og ikke ved Indaandingen, som man nærmest skulde tro. Ved de pathologiske Forandringer i Lungevævet besværliggjøres nemlig Udaandingen i betydelig Grad, og Hesten er derfor nødt til at hæve og derpaa sænke Bugen for at fuldføre Udaandingsprocessen. Rundbrystede Heste synes at være de mest modtagelige.

Heaves hos Hesten er en slem Feil og er tillige arvelig, saa saadanne Heste bør aldrig benyttes til Avlsdyr. Med Hensyn til Behandlingen maa bemærkes, at virkelig Heaves i sit senere Stadium er infurabel, dog kan den gjøres betydelig bedre ved rigtig Behandling. Specielt maa det erindres, at meget og daarligt Hø, især rustent, støvet Kløverhø, er skadelig. Det er endog paastaet, at Heaves ikke findes paa Steder, hvor Kløveren ikke voxer; imidlertid er det bevist, at Heaves-Heste, opdrættet i Vesten, hvor intet Kløverhø gives, forbedres i merkbar Grad. Dette Forhold kan naturligtvis ogsaa skrive sig fra det kalk- eller "lime"-holdige Vand, som der anvendes.

Som almindelige Regler for Heaves kan følgende tjene:

1. Giv aldrig en Heaves-Hest for meget at æde eller drikke, da den udspændte Mave vil trykke paa Lungen.

2. Af samme Marsag giv mere Havre og mindre Hø, da Havren er mere næringsholdig og tager mindre Blads end Høet.

3. Giv aldrig en Heaves=Hest store Mængder af Vand strax efter at den har ædt.

4. Knuste Poteter og Gulerødder bør gives af og til.

At en Hestehandler "doper" eller "fixer" en Hest med Heaves bestaar deri, at han giver en eller anden skadelig Medicin (f. Ex. Strumonium), som har den Evne at mildne Sygdommen for en kortere Tid (oftest kun en Dag eller saa). Sæt nu for Exempel at man skal kjøbe en Hest og man har Mistanke om, at den har Heaves, da kan følgende tjene: Giv Hesten saa meget koldt Vand som vel mulig; derpaa kjør den for 10 eller 15 Minnter i rasft Trav; stop derpaa pludselig og under søg Glankebevægelserne. Har Hesten Heaves, vil den i 99 ud af 100 Tilfælde vise det.

For Heaves brug Recept No. 26. Hoster Hesten, brug tillige Recept No. 16.

Recept No. 26:

Liq. acidi. ars., oz. 32

(1% ars.)

adde: Tinct. opii, " 2

Blandes. Gift. Giv i det høieste en Spisefke 2 eller 3 Gange daglig i vædet Foder.

En god Maade at give Recept No. 26 er følgende:

	Morgen.	Middag.	Aften.
1ste Dag	$\frac{1}{2}$ Spisefste	—	$\frac{1}{2}$ Spisefste
2den "	$\frac{1}{2}$ "	$\frac{1}{2}$ Spisefste	"
3die "	1 "	—	"
4de "	1 "	$\frac{1}{2}$ Spisefste	"
5te "	1 "	1 "	"
6te "	1 "	$\frac{1}{2}$ "	"
7de "	1 "	—	"
8de "	$\frac{1}{2}$ "	$\frac{1}{2}$ Spisefste	"
9de "	$\frac{1}{2}$ "	—	"

Efter den 9de Dag holder man op et Par Dage, hvorpaa samme Behandling kan gjentages.

Lampas (lampers).

Ganen danner Mundhulens øverste Væg og adskiller denne dels fra Svælget, dels fra Næserummet. Den er forsynet med en Slimhinde, som fortil er langt mere forskydelig end bagtil. Denne Slimhinde er temmelig fast og forsynet med 18 til 20 Bolde eller Dphøininger i to Rader, der fortil gaar over i Tandkjødet.

Særlig under Tandfældningen kan denne Slimhinde og underliggende Bindevæv (som er forsynet med talrige Blodaarer) svulme op betydelig og giver da Anledning til hvad i daglig Tale kaldes for "Lampas" eller "Lampers."

Som almindelig Regel er dog Lampas af liden Betydning; men ved betydelig Dpvsulming bør denne aabnes med Kniv og indgnides med Salt.

I gamle Dage, da man tillagde Lampas langt større Betydning end man nu gjør, brugte man som oftest at

“brænde for Lampas.” Dette er et unødvendigt Dyrplageri og bør ikke tillades af civiliserede Folk.

Naar man skjærer en Hest for Lampas maa man ikke skjære for dybt samt heller ikke for langt ind i Munden, da dette kan forårsage betydelige Blødninger. Regelen er, at man skjærer lige foran den 3die Ganering.

Saare Læber og Mundviger.

Forekommer hyppigere end man i Almindelighed antager og har sin Årsag dels i upraktiske Mundbid, dels i en taabelig “Opchecken” af Hestens Hoved.

Iskolde, frosne Bidt bør aldrig indføres i Hestens Mund; det er et grusomt Dyrplageri og kan forårsage stygge Saar paa Hestens Tunge og Mundviger. For saare Læber og Mundviger brug

Recept No. 27 (udvendig):

Acid. tannic., dr. 2

Glycerini, oz. 4

Sammenblandes. Paa smøres Morgen og Aften.

Skumning af Munden.

At en Hest savler eller skummer i Munden sees undertiden og beror paa, at Hesten har ædt et eller andet Giftstof (som oftest Hvidfløver). Herved lammes Mundspytktjertlerne, som saa sekundært mister Evnen til at tilbageholde Spyttet. Saadanne Heste bør sættes paa tørt Hø og behandles med Recept No. 28. (Ovenstaaende Lidelse maa imidlertid ikke forveksles med Skumning af Munden, forårsaget ved daarlige Tænder.) Lidelsen

vil i bedste Fald vare nogle Dage og kan foranledige
Afmagring og Utilpashed.

Recept No. 28:

Nitr. kalic plv.,	oz. 2
Sulf. natr. “	“ 8
Rad. Gentiana plv.,	“ 2
Sulf. alum. kalic plv.,	“ 2

Blandes og gives i spiseſtevis i tørt Foder 2 eller 3
Gange daglig.

Fordoielseshygdomme.

Gudstramhed (hide-bound).

Sees undertiden efter langvarige Sygdomme; men som Regel er Aarsagene, at Hesten ikke faar nok at æde eller maa gaa ude i al Slags Veir—Vinter eller Sommer.

Behandling: Er det et "Udgangssøg," skal Hesten sættes paa Stald samt tildækkes med et let Dækken. Giv godt, nærende Foder, og er Tænderne (især Kindtænderne) skarpe, bør disse nedfiles. Giv malet Foder Morgen og Aften, hvori blandes

Recept No. 29:

Rad. Gentian plv.,	oz.	2
Rad. Calami	" "	2
Chlor. natr.	" "	7
Fruct. junipr.	" "	4

Blandes og gives i spiseskevis i malet Foder Morgen og Aften.

Indvoldsorme.

Disse forekommer hyppigst hos unge Heste, som græsser paa lave, sumpige Steder, hvor de sjelden eller aldrig faar rent Drikkevand, men maa tage tiltakke med stillestaaende, halvraaddent Vand fra en eller anden Vandpyt.

Indvoldsorme angriber først magre Heste eller saadanne, som lider af en eller anden Sygdom og saaledes har mindre Modstandskraft.

De almindeligste hos Hesten forekommende er: Spoleormen, Naaleormen samt Bændelormen.

Spoleormen ligner betydelig den almindelige Regnorm, men kan variere betydelig i Længde og Tykkelse.

Naaleormene er smaa og tynde, men synes dog ofte at være de af Hestens Indvoldsorme, som skader mest.

Bændelormen er flad og kan have en Længde af op til 30 Fod og mere; dog ser man sjelden hele Bændelormen, da den som Regel udskilles i stykkevis med Ekrementerne

Symptomer paa Indvoldsorme er følgende:

1. Som oftest er en saadan Hest mager; den vil bide, slikke eller gnide sig paa nær sagt alt, den kommer i Berøring med.

2. Den er plaget af Fordøielsesbesværligheder og har ofte Kolik og Forstoppelse; dog sees Diarrhé heller ikke saa sjelden.

3. Den vrænger Overlæben og guider Haleroden naarjomhelst den har Anledning.

4. At Tarmkronen er hvidspættet (gulhvide Flekker) og flaset, paa staas af mange for Mærke paa Indvoldsorme.—Mod Indvoldsorme brug

Recept No. 30:

Ol. risini, oz. 1

Calomelanos, dr. 1

Ol. turpent., oz. 2

Gjentages, om fornødent. Giv grønt Græs eller Afføringsmidler (raa Linolie med lidt Terpentin) for nogle Dage efterpaa. Gift.

Bremfelarver (Bots).

Bots er Larvene af en Bremseflue (*æstrus equi*), der om Sommeren lægger sine Æg paa Hestens Forben. Ved at Hesten slikker sig befordres disse Æg ned i dens Mave, hvor de udvikler sig til hvad almindelig til daglig kaldes for "Bots."

Næsten enhver ung Hest har dem, og de synes ikke at skade saa meget, som man skulde tro. Imidlertid synes det en hel Umulighed at udrødde eller dræbe disse Larver, saa længe de findes i Hestens Mave. De er overordentlig seiglibede, saa man som Regel kan sige, at en Medicin, som er stærk nok til at dræbe "Bots" i Hestens Mave, ogsaa er stærk nok til at dræbe Hesten eller i det mindste stærk nok til at ødelægge dens Mave. Derfor bliver Principet for Behandlingen af Bots ikke saa meget at fordrive disse som at holde Hesten i god Stand. Herved øges nemlig Hestens Modstandsevne paa samme Tid som Bremfelarvene svækkes.

Brug Recept No. 30 og Recept No. 29.

Forstoppelse.

Denne forekommer ofte som Led i en anden Sygdom og maa behandles overensstemmende hermed. Simpel Forstoppelse foraarjages derved, at Hesten forsluger sig paa Havre eller Corn, og trænger en øiebliffelig Behandling. Gnid Bugen med Kamferspiritus.

Recept No. 31:

Ol. croton, 25 drops

Ol. lini, 1 quart

Blandes. Mod Forstoppelse (1 Dosis).

L. of C.

Diarrhé.

Diarrhé er det modsatte af Forstoppelse og kan ligesom denne staa i Forbindelse med andre Sygdomme, af hvilke den saa kun er at betragte som et Led eller Symptom. Simpel Diarrhé kan bero paa, at Hesten har ædt et eller andet Giftstof; i saadanne Tilfælde er det nødvendigt at give mavestyrkende samt afførende Mediciner. (Se Husraad.) Et simpelt Stoppemiddel er Recept No. 32, som imidlertid ikke maa misbruges.

Recept No. 32:

Tinct. asafœtidæ, dr. 1

Tinct. opii, oz. 2

Spirit. vini. gal., “ 8

Blandes. For sur Mave og Diarrhé (2 Doser).
Gives opblandet i Vand.

Kolik.

Skjønt Kolik ikke er saa almindelig nutildags som den brugte at være, ser vi den dog af og til. Kolik er en Sygdom, som staaer i nær Forbindelse med Fodringen, og saaledes kan man sige, at Kolik aftager i samme Grad som "Common sense" Fodring tiltager. Der er forskjellig Slags Kolik; de almindeligste er imidlertid Krampekolik, Vindkolik samt Overfodringskolik.

Sygdommen i sin Almindelighed er meget smertefuld og Symptomerne er karakteristiske. Lidelsen begynder gjerne med, at Hesten skraber og sparfer med Forbenene; den ser sig ofte om til Siderne og i voldsomme Former kaster Hesten sig ned og ruller sig. (Feg

har saaledes seet en Hest faste sig ned med saadan Voldsomhed, at den døde i mindre end et halvt Minut.)

Marfager: Som allerede nævnt er feilagtig Fodring den almindeligste Marfag til Kolik, men kan ogsaa bero paa Overtjøring, sterkt Dphedning og Afkjøling, samt ofte ved daarlige Hestemediciner som bedærvede Konditionpulvere eller lignende.

Behandlingen maa være præcis og affurat. Enhver Farmer eller Hesteeier i det hele taget bør have virkelig

Bøiet Trocar.

gode Kolikmediciner paa Haanden for paakommende Tilfælde. Er en Kolik ikke kureret i Løbet af de første faa Timer rejserer man Mave- og Tarmbetændelse, der som oftest medfører Døden.

Behandling: Sæt Hesten i en Borstald og giv Recept No. 33. Gnid Hud og Lemmer med Kamferspiritus.

Recept No. 33:

Tinct. opii, oz. 1

Sulf. ether, " 1

Spirit. nitr., " 2

mx.

adde: Tinct. aconite, 25 drops.

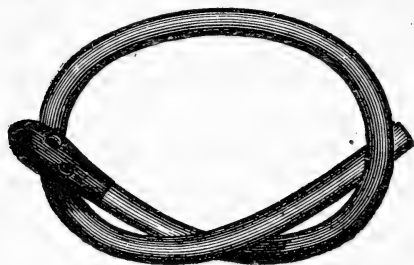
3 Doser for Kolik: Bland hver Dosis i en stor Pint Melk eller Vand. Giv med 1 til 2 Timers Mellemrum om fornødent.

Man ser undertiden, at Kolik-Heste forsøger paa at lade Vandet, uden dog at kunne affætte samme. Dette beror paa en frampagtig Sammentrækning af Urinrøret og kan undertiden komplicere Sygdommen i betydelig Grad. I saadanne Tilfælde gjør man vel i at

Metal-Kateter.

guide Hesten efter Urinrøret (fra Endetarmsaabningen og nedover) med Kamfersspiritus. Er Patienten en

Gummi-Kateter.

og forvolder sterkt Smerte samt Dpvelninger.

Hoppe, bør Blæreaabningen udblokses med Fingeren, hvorefter Vandet gjerne kommer af sig selv. At bruge Salt og Pøbber i Rjønnsaabningen er barbarisk

Brok (Rupture).

Ved Bugbrok eller Rupture forståes en medfødt eller tilfældig Leiesforandring af en bestemt Del af Indvoldene, hvorved disse ikke længere befinder sig i sit naturlige Leie i Bughulen, men er udtraadt af samme gennem en tilfældig eller naturlig (udvidet) Åbning i Bugvæggen og saaledes kun udvendig er dækket af Bughinden og Huden. Man har givet Brokket forskellige Navne alt efter dets Natur og Beliggenhed. De almindeligste er imidlertid "Navlebrok" og "Pungbrok." Man skjelner i Brokket mellem: Brok Ring, Broksæk samt Brokindhold — det sidste som Regel indeholdende Tarme eller Tarmnet.

Det er bevist, at Brok til sine Tider ikke alene er arvelige, men endog medfødte. Dyr med arvelige Anlæg til Brok eller medfødte Dispositioner bør derfor ikke anvendes til Avlsdyr.

Årsager: Brok kan opstaa dels ved en voldsom Sprængning af Bugvæggen udenfra, f. Ex. ved Stød, Slag eller lignende, eller ved andre Årsager, saasom: haard Fødsel, Bedækning, haardt Arbeide (især Træk), Forstoppelse, Hop over Grøfter eller Gjærder o. s. v.

Brokkets Størrelse kan variere betydelig — helt fra et Hønsæggs Størrelse op til et Mennekehoveds, ja endog større. (Jeg har saaledes seet et Brok saa stort som en almindelig Havresæk, der indtog det meste af Indvoldene).

Saalænge Indholdet af et Brof lader sig tilbageføre, kaldes det for "bevægeligt Brof", og er da ikke saa farligt; men værre Former er de saakaldte "ubevægelige" eller indeflemte Brof, hvor Indholdet ikke lader sig føre tilbage; disse Slags Brof er særlig udsatte for Betændelse og Brand, hvilket ofte medfører Dyrets Død.

Som Regel vil oprindelig smaa Brof forstørres med Alderen, da Bugpresjet ved stadig at trykke mod Brofaabningen vil udvide denne, og saaledes stadig trykke mere af Indvoldene ned.

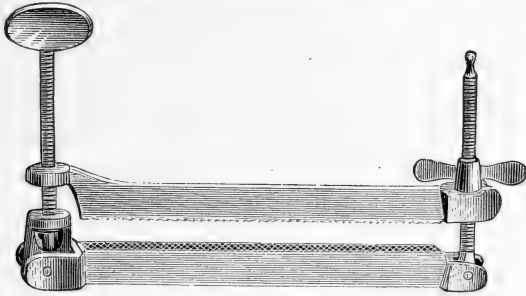
Foruden Tarme kan som nævnt Broffet ogsaa indeholde Dele af Tarmnettet; Broffet er da gjerne mere deigagtigt at føle paa, men fremviser forøvrigt samme Symptomer som ved almindeligt Tarmbrof.

Ved at større Mængder af Gjødning ophober sig i de nedtraadte Tarme vil Indeflemning og Komplikation indtræde, da saa Tarmindeholdet hverken kan komme frem eller tilbage, hvilket igjen fremkalder en brandig Betændelse. Aarsagen til denne Indeflemning maa altsaa findes i det Misforhold i Størrelse eller Omfang, som eksisterer mellem Brofsjækkens Indhold og Brofringens Størrelse.

Større Brof forringer naturligvis Hestens Arbeidsøbbe i betydelig Grad.

B e h a n d l i n g: Under denne bør Dyret holdes paa sparsom, let fordøjelig Diæt, da Bugpresjet herved formindskes, hvilket vil lette Helbredelsen betydelig. Giv lette Afføringsmediciner i malet Foder, eller Græs om Sommeren. Indeflemt Brof maa aabnes med Kniven, Indholdet tilbageføres og Brofsjækken opsyes.

Dette maa gjøres med megen Forsigtighed, da Fremfald af Tarmene let kan indtræde enten strax eller efter nogle Dages Forløb. Afbinding af Broksækken med

Brok-Klemme.

Brokflimmer kan ogsaa anvendes. Almindelige (jmaa) Navlebrok kan helbredes ved Brugen af

Recept No. 34:

Ungvent. cantharid., oz. 4
(1—3).

adde: Acid. sulfuricum, oz. 1
m. f. ungent.

Paagnides med Forsigtighed Morgen og Aften indtil betydelig Saarhed er fremkaldt. For at ophæle det frembragte Saar eller Hudløshed brug

Recept No. 35:

Sulf. cupr., oz. 2

Sulf. zinc., " 1

Acid. boric., " 1

Sulf. alum. kalic., " 2

Sammenblandes. For Saarvæst: 1 til 2 Theste opblandes i 1 Pint Regnvand. Paavæstes flere Gange daglig.

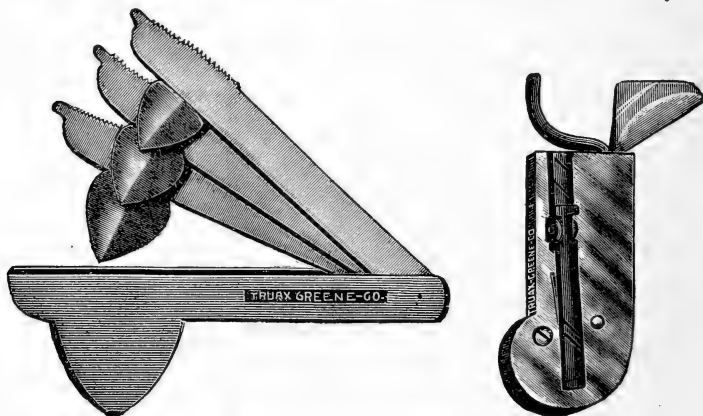
Bungbrok hos Sugefoler kureres simpelthen ved Kastration med "dækket Testikel", som senere vil blive omtalt under "Kastration."

Svindelhed (Staggers).

Denne bestaar i en Kongestion eller Blodoverfyldning af Hjernen, der som Regel forarsages ved trange Bogringe eller daarligt Sæletøi i det hele taget.

Fede, tykhalsede Heste disponerer især, og er mest udsatte i varmt og kvalmt Veir.

"Blind Staggers" og "Sleepy Staggers" staar i nær Forbindelse med Svindelhed og beror paa forskellige Hjerneaffektioner, som Utrofi eller lignende.

Maareladnings-Instrumenter.

Behandling: Fjærn Marsagerne. Hold Stalden vel ventileret. Giv let fordøielig Foder og spar Hesten for haardt Arbeide i varmt Veir. — Brug

Recept No. 36 (indvendig):

Sulf. natr. plv., oz. 12

Nitr. kalic., “ 4

Gives i spiseskevis i Foderet Morgen, Middag og Aften.

Solstik (Sunstroke).

Solstik staar i nær Forbindelse med Overhædning og Overanstængelse, og forekommer i de varme Sommermaaneder under haardt Arbeide. Særlig udjatte er tunge, fede Heste, som bliver fjørt haardt uden tilsvarende Hvile og Fodring.

Symptomer: Solstik kommer pludselig; Hesten bøier Hovedet nedad, begynder at skjælte og vakle og falder snart ubevist om; Aandedrættet er besværet, Pulsen uregelmæssig, samt en eiendommelig Koldsvedning er fremtrædende.

Som Regel dør det angrebne Dyr i Løbet af en ganske kort Tid — kommer det sig, vil det almindelig tage Maaneder.

Solstik bestaar pathalogisk seet i en voldsom Kongestion af Hjernen med en sekundær Blodtomhed af samme Organ (sml. Melkesfeber hos Kvæget). Dødsarsagen kan ogsaa bero paa en Hjertelammelse.

Behandling: Aareladning kun i det første Stadium. Kolde Ispunder paa Dyrets Hoved i Kongestionsstadiet, samt bør Dyrets Lemmer guides varme med Halmvisker. Indvendig giv Recept No. 37. Reconvalescencer gives styrkende Konditionpulvere (inde-

holdende Fern, Gentean o. s. v.). Anvend Straahatte i de varme Sommermaaneder. Hold Hestestalden saa kold og vel ventileret som mulig, samt giv let fordøielig Føde.

Recept No. 37 (indvendig):

Spirit. vini gal., oz. 6

Spirit. nitr., " 2

Tinct. aconite, dr. 1

Liq. pectoralis, oz. 1

Sammenblandes. Giv 1 til 2 Spiseskeer i lidt Vand flere Gange daglig.

Stivkrampe hos Hesten (Tetanus).

En eiendommelig Sygdom blandt vore Husdyr er "Tetanus," eller, som den oftest kaldes, Stivkrampe eller Lockjaw.

Tetanus er en Nervesygdom og viser sig ved en vedholdende Krampe i forskjellige Muskelgrupper (heraf Navnet Stivkrampe). Sygdommen kan forekomme hos alle vore Husdyr, men hyppigst hos Hesten, hvorfor jeg ogsaa her nærmest vil omtale denne.

Som Helhed betragtet forekommer Sygdommen sjelden, dog synes Sygdomsantallet at være hyppigere i enkelte Aar end i andre.

Karsagen til Tetanus er som Regel Infektion gennem Saar, særlig Stiksaar i Hoven. Sygdommen kan indtræde kun saa Tider efter Saarets Tilbliven, men Regelen er dog, at Sygdommen først indtræder efter

nogle Dages Forløb; man har endog paavist, at det har taget 2—3 Maanedes før Dyret er blevet angrebet.

Særlig i de senere Aar er man kommen paa det Reene med, at Sygdoms-spirerne fortrinsvis findes i fede Jordarter, som Havejord, Gaardsmaas og lignende, og at disse Spirer (Tetanus-Baciller) gennem tilfældig frembragte Saar, som i Hoven, kan fremkalde Sygdommen. Bacillerne, der har aflang Form med en Knop paa Enden (trommestikkelig), frembringer i Saaret en Gift, der snart forplanter sig ud over hele Systemet. Disse Baciller eller Sygdoms-spirer er meget seiglivetede — kan saaledes koges i flere Minuter i Karbolvand uden at dræbes.

Sygdommen kan overføres fra et Dyr til et andet ved urene Operations-Instrumenter, Kastrationsklemmer og lignende.

Naar Hesten er angreben af Tetanus, staar den med halvt aaben Mund, ude af Stand til at aabne eller lukke den helt (heraf Lockjaw). Hovedet er fremadstrakt, ligesom Halsens Strækkemuskler er spændte i høi Grad.

Dinene er trukne tilbage i Diengruberne, hvorved Blinkehinderne skydes op foran Dieæblet — Hesten "vrænger Dinene" — dette er et meget karakteristisk Symptom paa Tetanus.

Dyret spiser kun lidet eller intet, da saavel Tungen som Tuggemusklene i særlig Grad er angrebne. Dreene er stive og unaturligt stillede. Ud af Munden flyder et seigt Slim.

Huden er haard og tør at føle paa; Gjødningen er haard og affættes ligesom Urinen med meget Besvær.

Hesten staar gjerne med Munden halv fuld af Hø eller Havre, og da der jo er betydeligt Synkebesvær, kommer der herved let Foderpartikler ned i Brangstruben og Lungen.

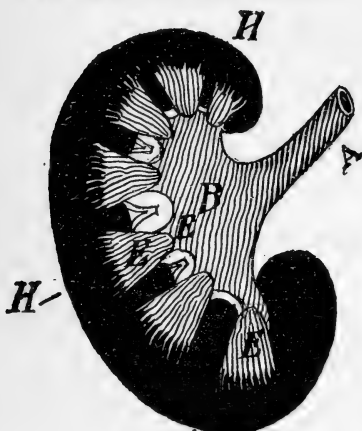
Dyrene holder sig gjerne paa Benene, indtil Døden indtræder — falder de om, kommer de sjelden eller aldrig op igjen.

Udfaldet er som Regel dødeligt; man regner, at 85 Procent dør af denne Sygdom.

Behandling: Sæt Dyret paa et halvt dunkelt Sted, hvor det kan staa i Fred og Ro uden at forstyrres. Giv halv flydende Føde samt Melk at drikke. Er Marsagen til Lidelsen et Stikjaar, bør det aabnes og udbrændes. Indvendig Medicin bør ikke gives, men Morfin og Opium kan indsprøites under Huden. Gjennem Endetarmen kan injektes: Fluid Extract of Belladonna og Cannabis Indica (hver 1 dram, som opblandes i en Pint Melk). Gjentages to eller tre Gange daglig.

Nyrerne

er to bønneformige Organer, som staar i Urinsekretionens Tjeneste og er beliggende i Smalryggen paa begge Sider af Rygmarven (i Bughulens øverste og bagerste Del). De staar i direkte Forbindelse med Blæren ved de saakaldte Urinledere.

Nyren (Renes).

A Urinleder. B Bækken. E Marv. H Bark.

Nyresyge (Azoturia).

Nyresyge forekommer hyppigst om Høsten efter at Hestene er blevne fødte paa fersk Havre.

Den angriber fortrinsvis fede og velnærede Dyr, og især saadanne, som har staaet paa Stald i kortere eller længere Tid. Stærk Fodring uden tilsvarende haardt Arbejde maa saaledes regnes som en af Hovedaarsagene til denne Sygdom. (Seet fra et pathologisk Standpunkt foraarsages Sygdommen derved, at det raa og urensede Blod fra Indvoldene uden videre drages ind i den almindelige Blodcirkulation, uden først at

være bearbejdet af Leveren og dens Sekreter. Sygdommen kan saaledes betragtes som en egen Art Blodforgiftning.) Sygdommen begynder oftest under Arbejde — gjerne efter at Hesten er kjørt fra 15 Minuter til en halv Time.

Karakteristisk Billede af Azoturia.

Symptomer: Man mærker først, at Hesten blir halt paa et Bagben (oftest det venstre); derpaa begynder Hesten at svede, og en svag Skjælven over Kroppen gjør sig snart fremtrædende. Sygdommen tiltager imidlertid

hurtig. Dyret blir vegere og vegere i Bagparten, indtil det endelig falder om og er ude af Stand til at reise sig.

I denne Tilstand kan nu Dyret befinde sig i kortere eller længere Tid; men efterhaanden vil imidlertid Smerten og Feberen forsvinde, Hesten ser livlig ud i Dinene og begynder at spise. Den gjør fortvilede Forsøg paa at reise sig, men som oftest uden Resultat, da Bagparten endnu er mere eller mindre lammet. Saaledes kan den nu blive liggende i Dage, ja undertiden i Uger, før den kan reise sig, om den i det hele taget nogenfinde kommer op.

En delvis Lammelse af Bagdelen kan imidlertid hænge i længe efter at Hesten er relativt helbredet, og er Nyresygens værste Følgesvend.

En Hest, som har haft Nyresygen en Gang, kan let angribes igjen, og specielle Forholdsregler bør tages: Den maa saaledes aldrig staa paa Stald en hel Dag ad Gangen; heller ikke bør den fodres haardt paa fersk Havre, Mais eller lignende. Da det er Hopper, som er mest udsatte for Sygdommen, maa Opmærksomheden specielt henledes paa disse.

Behandling: Se til at Hesten ligger blødt, tørt og godt, samt vend den over Ryg et Par Gange daglig. Urinen, som er af en mørk Farve og blodblandet, bør tages mindst en Gang daglig.

Indvendig gives Recept No. 38; udvendig Recept No. 39. For Saar og Gjennemlægninger, som ofte sees, brug Recept No. 40.

Recept No. 38 (indvendig):

Tinct. nux vom, oz. 2
Tinct. cantharid., sc. 1
Tinct. aconite, dr. 1
Glycerini, oz. 2

Sammenblandes. Gives i theskevis paa Tungen flere Gange daglig. Gift.

Recept No. 39 (udvendig):

Spirit. turpent., oz. 1
Aqua ammon., " 1
Creoleum, " 4

Sammenblandes. Bruges paa Krøds og Lemmer Morgen, Middag og Aften.

Recept No. 40:

Hydr. carb. plumb., oz. 1
Vaselini, " 3
Acid. carbolicum, q. s
m. f. unqvent.

Før Saar og Gjennemlægninger.

Snive (Glanders).

En Hest, befængt med "Snive" eller "Glanders," bør skydes, saasnart Lidelsen er opdaget. Sygdommen er overordentlig smitsom og angriber ikke alene Dyr, men ogsaa Mennesker.

Et umiskjendeligt Tegn paa Snive hos Hesten er, at Næsefillebæggen har dybe Saar, som affondrer en styg

Vædske, der i høi Grad bevirker Sygdommens Spredning. Disse Saar bliver efterhaanden større og kan forplante sig ned i Hals og Lunger. Udvendig paa Huden sees ikke sjelden Knudedannelser, der har en Tendens til at sprede sig. Aarsagene tilskrives som Regel Katarrh, Lungebetændelse eller andre svækkende Sygdomme, sammen med daarlig Fodring, mørke og usunde Stalde o. s. v.

Lymfekar og Lymfekjertler

staar i Blodproduktionens og Melkesekretionens Tjeneste og fører de saakaldte "Lymfelegemer" (i Blodet de hvide Blodlegemer). Lymfekarrene følger gjerne Blodaarene og er ligesom disse forsynede med Klapper; de indeholder en klar Vædske, som benævnes "Lymfen." Naar de er sterkt udspændte af denne Vædske, faar de et perlemorlignende Udseende.

Lymfangitis.

Vel nærede Heste af et lymfatisk Temperament er de mest modtagelige.

Lidelsen synes at staa i Forbindelse med en sterk og kraftig Fodring uden tilsvarende haardt Arbeide; men dette behøver dog ikke altid at være Tilfældet. Sygdommen bestaar i en egen Betændelse af Lymfekar, Lymfekjertler og Blodaarer — særlig paa Baglaarets Indside.

Symptomer: Hesten viser sig stiv og halt, og en høi Feber er tilstede (105° F.). Baglemmet, særlig

den øverste og indvendige Side, er ofte betydelig opsvulmet. Hævelsen er fast, hed og overordentlig smertefuld ved Berøring. Blodaaren paa Laarets Indside er øm og opsvulmet. Dyrene spiser intet, men tørster undertiden.

Sygdommen kommer hurtig, men tager Dage, undertiden hele Uger, før en fuldstændig Helbredelse indtræder. Ofte kan en Del af Hævelsen forblive permanent, og en Tilbagevenden af Sygdommen sees da ikke sjelden.

Bed en hyppig Gjentakelse af Sygdommen kan Huden angribes og forårsage det saakaldte "Elefantben," hvorved Huden forhærder sig og bliver tyk og flaset.

Behandling: Giv Græs, eller om Vinteren Afføringsmediciner i malet Foder eller "Bran Mash" (Klidgrød). Giv indvendig Recept No. 41; udvendig paa Hævelsen bruges Recept No. 42.

Recept No. 41 (indvendig):

Tinct. digitalis, 2 dr.

Tinct. aconite, 6 "

Sammenblandes. Giv 25 Draaber 2 eller 3 Gange daglig. Gift.

Recept No. 42 (udvendig):

Acet. plumb. plv., oz. 6

Sulf. alum. kalic " " 2

Hypermanng. " " sc. 1

Sammenblandes. Vask for øm Hævelse. 1 til 2 Theeskeer blandes i 1 Pint Reguvand. Bruges flere Gange daglig.

Rheumatisme

er paaftaaet at bero paa abnorme Ophobninger af Melkesyre og Urinsyre.

Rheumatisme ytrer sig ved sterke Smerter i Muskler, Lemmer og Led. Da Bevægelse forøger Smerterne, tør Hesten ikke bevæge sig meget, og indtager ofte unaturlige Stillinger.

Hesten ser ængstelig og urolig ud og har ikke ubetydelig Feber og Varme paa de angrebne Steder.

Årsager: Som Regel en for hurtig Afkjøling af en varm eller ophedet Hest.

Behandling: Tildæk Hesten med uldne Dækkener. Brug indvendig Recept No. 43; udvendig Recept No. 44.

Recept No. 43 (indvendig):

Plv. Salicyl. natr.,	oz. 3
“ Camphora,	“ 1
“ Fruct. junipr.,	“ 9
“ Rad. althæa,	“ 3

Sammenblandes og gives i Foderet Morgen og Aften i spiseskevis.

Recept No. 44:

Chloroformi,	oz. 2
Aqua ammon.,	“ 1
Ol. lini,	“ 5

Sammenblandes. Kloroform = Liniment. Bruges paa de angrebne Steder Morgen og Aften.

Skulderlamhed.

Denne Lidelse forekommer især hos unge Heste om Baaren, efter at de er sat i haardt Arbeide; kan ogsaa

Seiens Manufaktur.

foraarsages ved Feiltrin og lignende. Sygdommen kan enten have sit Sæde i selve Skulderleddet eller det kan være Skuldermusklerne, der er angrebne (Forstrækkelse).

Symptomer: Hesten fører det syge Lem stivt, noget ud til Siden samt gjør et kortere Skridt med det syge Lem (skjelnes heri i Tvivlstilfælde fra andre Haltheder).

Skulderen kan vise sig varm og øm, men især i ældre Lidelser behøver dette Symptom ikke at være tilstede. Da Lidelsen ofte sidder dybt (som ved Forstrækninger af de vifteformige Muskler paa Skulderbladets Bagside o. s. v.), kan Sygdommen til sine Tider være vanskelig at diagnosticere og blir ofte forvekslet med andre Lidelser.

Behandling: Er Skulderen varm og hed, vaskes den med Salt og Edikke-Band (se Husraad), indtil Feberen er forsvunden; derpaa bruges

Recept No. 45:

Ol. camphorat., oz. 5

Spirit. turpent., “ 1

Blandes og bruges paa Skulderen Morgen og Aften.

Sweeny.

Sweeny bestaar i en Atrofi eller Bortsvinden af de Muskler, som forefindes paa Skulderbladets Yderside, og beror ofte paa en eller anden Hovsygdom. Sweeny kan ogsaa paaføres en Hest ved haardt Arbeide, særlig Ungheste under Vaararbeidet. Daarlige Sælepuder samt ulige lange Trækremme kan ogsaa være Aarsag til Lidelsen.

Behandling: Indsprøjtning under Huden med en fortyndet Opløsning af Jod-Tinktur. Seton kan ogsaa

Seton-Naal.

anvendes. Benyt ikke en Hest, lidende af Sweeny, til Arbejde før den er fuldstændig helbredet.

Melanotiske Knuder.

Forekommer kun hos graa eller hvide Heste af en fremskreden Alder. Disse Knuder befinder sig enten indvendig blandt Indvoldene eller udvendig paa tyndhaarede Steder, som ved Haleroden, rundt Kjønsaabningen eller Overet hos Hoppen. De melanotiske Knuder har en eiendommelig mørk Farve helt igjennem.

Lidelsen er af en eiendommelig Art og er ikke let at forstaa; men da det er bevist, at melanotiske Knuder kun forekommer hos graa eller hvide Heste, som tidligere har haft en mørkere Farve, er det indlysende, at Lidelsen staaer i Forbindelse med Farveskiftningen i Hestens Haarlag. (Som bekjendt har alle graa eller hvide Heste i sin yngre Alder haft en mørkere Farve.)

Behandling: Udskrælning af Svulsten.

Narene eller Karrene.

Karrene eller Narene er enten Pulsaaerer (Arterier) eller Blodaarer (Vener). De fineste Blodkar kaldes for "Haarkar." Karrenes Vægge er forsynet med tre koncentriske Hovedlag, hvoraf det midterste er forsynet med den saakaldte "Elastindannelse." Pulsaaerene er de mest elastiske og forsynet med mest Elastindannelse; i Blodaarene derimod er Elastindannelsen kun lidet udviklet. Inderst findes det saakaldte "Endolhelrør."

Blødninger.

Man skjelner mellem en indvendig og en udvendig Blødning. Af indvendige Blødninger er Lungeblødning den almindeligste og forekommer ofte i Forbindelse med Bronkit, Pneumonia, Lungekongestioner o. s. v., men kan ogsaa foraarsages af andre mere tilfældige Aarsager, saasom Overanstængelse, pludselige Bevægelser o. lign.

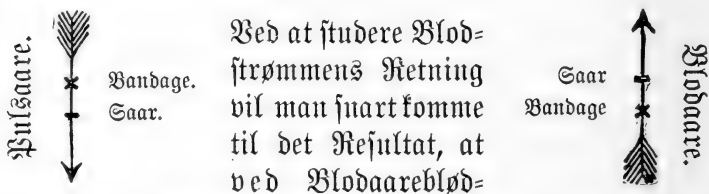
Ved sterke Lungeblødninger kan Blodet enten flyde ind i den omliggende Lungevæv og foraarsage farlige Lunge-Affektioner eller endog øieblikkelig Død ved Kvælning; eller Blodet vil strømme ud af Næsen i saa betydelige Mængder og med saadan Voldsomhed, at Dyret ofte dør i Løbet af ganske saa Diebliske.

Lungeblødning adskilles fra Næseblødning ved følgende karakteristiske Symptomer:

Lungeblødning.	Næseblødning.
1. Blodet er lysrødt.	Blodet er mørkerødt.
2. " skummer.	" skummer ikke.
3. " kommer stødvist.	" kommer roligt.
4. Blødningen foregaar gennem begge Næsebor.	Blødningen foregaar kun gennem et Næsebor.

Med Hensyn til den udvendige Blødning kan her bemærkes, at den som Regel forarsages ved tilfældig frembragte Saar, og da som oftest paa Lemmerne.

Disse Blødninger kan ikke sjelden være voldsomme, og øieblikkelig Hjælp trænges for at redde Dyrets Liv. Sæt nu f. Ex. at en Hest har skaar sig i "Wiren" paa et Forben og paa et Bagben. Lad os til Exempel videre antage, at en Pulsaares er affskaar paa Forbenet, medens Blodaaren eller Venen er beskadiget paa Baglemmet. Nu er Spørgsmaalet: Hvor skal Bandagen eller Presjet lægges i disse to Tilfælde for at stoppe Blødningen hurtigst mulig?

skal Bandagen lægges under Saaret, fordi Venesblodet jo strømmer opad, medens det modsatte er Tilfældet med Pulsaaresblødninger (se Fig.), hvorfor Bandagen ved disse lægges ovenfor Saaret (se skematisk Fremstilling).¹

Pulsaa re (arterie).

Bloda a re (vene).

1. Blodet er lysrødt.

Blodet er mørkerødt.

2. " skummer.

" skummer ikke.

3. " kommer stød-
vis.

" kommer ro-
ligt.

4. " ga ar til
Lemmerne.

" ga ar til Lege-
met (fra Lemmerne).

5. Læg Bandagen oven-
for Saaret.

Læg Bandagen un-
der Saaret.

Forfangenhed (Founder).

Forfangenhed, eller som den oftest kaldes "founder" eller "lamenitis," bestaar i en akut Betændelse af Hovens bløde Dele, forarsaget ved et abnormt Blodpres eller Blodkongestion til Hoven, som saa sekundært forarsager Betændelsen.

Symptomerne er meget karakteristiske, og har man engang seet en forfangen Hest, glemmer man det sjelden.

Sygdommen er yderst smertefuld, og Dyrene bevæger sig kun med meget Besvær. Som Regel staar de oppe, da de ikke tør lægge sig, da dette smerter dem for meget. For at spare de betændte Steder i Hoven (især Taaen) for Trykket af Hestens Vægt, kaster de Baglemmerne under Kroppen saa meget som mulig, medens Forlemmerne er udstrakte paa en naturlig Maade.

I denne "huffende" Stilling finder vi gjerne en Hest, som lider af akut "Founder."

Uarsagene til "Founder" er som Regel enten Overfodring, haard Kjøring paa tørre Veie, eller en altfor

hurtig Afkjøling af opvarmede Heste. (Derfor bør man aldrig give en varm Hest koldt Vand eller kjøre den ud i Elve eller lignende, saa længe den er varm og sved.)

“Founder” optræder i to Former: den akute og den kroniske. Den akute Form af “Founder” kan helbredes, men den kroniske er som Regel uhelbredelig; dog kan den gjøres bedre ved god Behandling.

Det er en Eiendommelighed ved den kroniske “Founder”, at Hovbenets Stilling i Hoven forandres mere eller mindre, saaledes at Spidsen kommer til at vende nedad mod Saalen. Dette vil i slemme Former have den Følge, at Saalen enten trykkes nedad (vil bølge sig ud), eller Saalen vil gjennebores af Hovbenet. I begge Tilfælde bør Hesten skydes. I lettere Former kan vel en kronisk “Founder” gjøres bedre, men vil neppe helt kunne helbredes.

Behandling: En forfangen Hest bør staa enten paa fugtig Jord eller paa Sagspaaner, hvilke sidste vædes med Vand en eller to Gange daglig. Hesten bør aarelades i det første Stadium, hvilket synes at lindre Dyrets Smerte betydelig. Er Hovene hede, bør disse omlægges med Isposer, som skiftes saasnart Isen er smeltet. At benytte Hængefæle er ofte meget anbefalelsesværdigt for at spare Hestens saare Hove for Trykket af Hestens Vægt. Som indvendig Medicin anvendes Recept No. 46, samt giver man 1 Spisestfe Salpeter i Drifkevandet 1 Gang daglig. Efter at Feberen har givet sig noget i Hovene, aftages Isposerne og Recept No. 47 anvendes rundt Hovens øverste Del (langs Haarranden).

Recept No. 46 (indvendig):

Tinct. buch.,	dr. 1
Tinct. aconite,	“ 7
Glycerini,	oz. 2

Blandes. Giv 1 Thekke paa Tungen 3 til 4 Gange daglig. Gift.

Recept No. 47:

Plv. cantharid.,	oz. 2
Vaselini,	“ 4
Ol. picis. liq.,	“ 1
m. f. unqvent.	

Baagnides rundt Hovens Haarrand en Gang daglig.

Navlevenebetændelse hos Sugejoler.

Denne Lidelse var før antaget at have sin Ursag i en for kort Overrivning af Navlestrengen, men det er nu bevist, at Sygdommen er en ren Infektionslidelse (Bakterie-Sygdom).

Symptomer: Der danner sig i Navleregionen en varm øm Hævelse, hvoraf flyder et tyndt Sekret. Sygdommen, som næsten altid optræder hos det unge Dyr, er meget alvorlig og forarsager ofte Død ved Blodforgiftning.

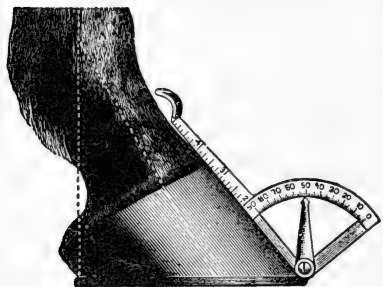
Andre Sygdomme kan komplicere Lidelsen, saasom metastatiske Abscesser i Led, Hjerne eller Rygmarv. Ved Sektion forefindes Navlevenen at være opfyldt af stngt Blod (Thrombedannelser).

Behandling: Opspaltning af Navlen og energisk Udrensning af samme med Sublimatvand, Kreolinvand eller sterkt Karbolvand.

Hovens Pleie.

Skjønt Beslaget i Tidernes Løb har undergaaet mange og nyttige Forandringer, er man dog i det store og væsentlige bleven staaende ved det samme—Brugen af Jeruhesteskoen og Fæstningen af samme med Jernsøm. Ved Udgravninger i Europas forskjellige Lande har man fundet Hesteskø af de mest forunderlige Former og Faconer—alt efter den Tidsalder, fra hvilke de stammede. De mest navnkundige af disse saakaldte forældede Hesteskø er dog de mangesteds i Jorden fundne "svenske Hesteskø", som har et ganske andet Udseende end de nu brugelige. I Tyskland omtales de under Navnet "schwedisch Eisen"—altsaa af samme Oprindelse.

Foruden som Fodfæste tjener Hoven ogsaa som et Slags Føleredskab, skjønt denne Følelse naturligvis i

Maaling af Hovhældningen.

høi Grad svækkes ved at passere den forholdsvis tykke Hornkapsel. Den, som har havt Anledning til at studere den norske Nordfjordhest, har vistnok iagttaget, hvorledes disse smaa nyttige Heste føler sig frem med Hoven, naar de gaar nedad de ofte

usikre Fjeldveie. Det har sædvanlig været saa, at Hestehoven er bleven betragtet som en blot og bar død Tingest, og som Følge heraf er bleven behandlet over-

ensstemmende hermed. Dette er efter min Opfatning et af de største Feilgreb, der er blevet gjort paa Husdyrbrugets Omraade. Har man havt Aaledning til at studere Hestebeslaget, f. Ex. i en af de større Byer, vil man snart have kommet til det Resultat, at det som oftest er bleven behandlet paa den mest hensynsløse og uforsvarlige Maade. Ligesaa sandt som sikkert er det gamle Ordsprog, som siger, at Hestebeslaget er et "nødvendigt Onde", men et dobbelt Onde bliver det, naar det ikke skjøttes, som det skal. Utallige er de Forsøg og Opfindelser, der i Tidernes Løb er gjorte for at afværge Skoens skadelige Virkning paa Hoven, men lige langt er man i det store og hele taget kommet. Ja, man har endog i sin Opfindsomhed drevet det saa vidt, at man har forarbejdet fuldstændige Læderstøvler for hver Hov, som saa skulde have den Fordel fremfor andre, at de kunde spændes paa og af; men enhver kan naturligvis forstaa det upraktiske heri.

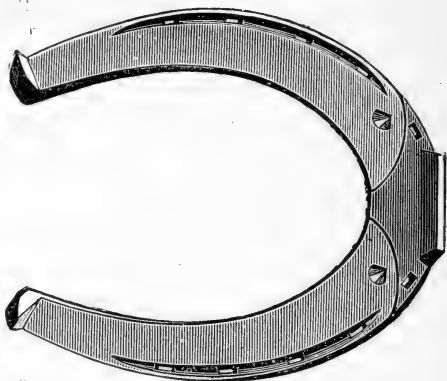
For at man kan lægge under et ordentligt Beslag med fuld Nytte, tror jeg bestemt, at en vis theoretisk Foruddannelse absolut er nødvendig. En Beslagsmed kan være saa praktisk dygtig, han være vil, saa kan han dog ikke med sin bedste Vilje opfylde alle de Fordringer, der stilles til ham, medmindre han i det mindste kjender noget til Hovens indvendige Dele. Jeg skal her ikke optræde som Læremester i Beslagkunst—min Hensigt vil være opnaaet, hvis jeg herved kunde saa henvendt Heste-eiernes Opmerksomhed paa den Skade, de mange Gange uden eget Vidende paadrager sig ved skjødesløst at behandle Beslaget.

Thi det maa erindres, at det ikke alene er den specielle Hov, der lider herunder, men det hele Lem, ja fanhænde hele Hesten. Hvor mange elendige forkrøblede Heste ser vi ikke rundt omkring os saavel i Byer

Godt og kraftigt
Seftelem, med stærke
Muskler, sund Hov og
godt Beslag.

Resformet Seftefo.

Et ødelagt Seftelem
med optræde Muskler,
daarlig Hov og feilagtigt
Beslag.

som paa Landet! Gaa hen og undersøg Hovene, og som Regel vil I finde Marsagen her. Skal I beslaa Eders Heste, saa gjør det ordentligt og forsvarligt. Den lille Opofrelse, I herved gjør, vil mangedobbelt senere

erhverves i Hestens Ydeevne! Den iblandt Farmere meget almindelige Maade at anskaffe sig en "Kjøbsko" og uden videre lægge den under, hvad enten den passer eller ei, er selvfølgelig aldeles forkastelig. En Sko, der passer for en Hest, kan være aldeles ubrugelig for

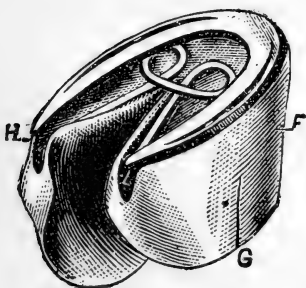

Hovkniv.

en anden, baade hvad Form og Størrelse angaar. Det er nemlig ikke Hoven, der skal gjøres passende til Skoen, men det omvendte—Skoen bør tilrettes saaledes, at den absolut fuldstændig passer Hoven.

Unghesten bør skaanes for Beslaget længst mulig,

idet den under den fortsatte Væxt stadigt forandrer Hovens Form og Størrelse. Et Beslag i Hestens tidlige Alder vil derfor hæmme Hovens videre Udvikling, hvilket igjen vil have den Følge, at Hoven bliver forsnævret—en Hovformfeil, der senere vanskelig lader sig rette.

Hovspreader.

Omlægningerne af Skoene bør gjøres med Mellemrum fra 4 til 6 Uger, da Hoven her som i forrige

Tilfælde let kan forsnævres. Hovens Horn voxer nemlig under almindelige Forhold jævnt og stadigt, og ligeledes under normale Forhold vil den udvide sig nedad (saa vi kan betragte Hovformen som en affaaaret Kogle med Spidsen opad), hvilket Skoen saa simpelthen vil forhindre; Følgen bliver saa ved fortsat Væxt, at Hoven trykkes sammen og forsnævres.

At lade Hesten staa paa fugtig Jord eller tælle nogle saa Dage imellem den gamle Sko er aftaget og den nye lagt under er meget anbefalelsesværdig, idet Hoven saa i denne Tid faar Tid til at hvile sig ud og indhente den mulig tabte Fjedringsevne.

Boultice-Sko.

Soaking-Sko (Filt).

For Oversigtens Skyld skal jeg først meddele lidt om Hovens Sammensætning: Hoven bestaar udvendig af en temmelig tyk Hornkapsel, som danner et beskyttende Pantser for den indenforliggende særdeles aare- og nerverige Læderhud samt Benene (Kronben, Hovben og Hovseneben), som er forbundne ved Hovleddet, idet Hovsenebenet danner Leddets bagerste Begrænsning. Til disse Ben er Lemmets vigtigste styrende Sener og Baand hæftede. Forneden dannes Hoven af Horn-

saalen, den større forreste Del, og "Kraaken," den mindre fløftede Del i Midten, samt Hjørnestøtterne og Hovballerne, som danner den bagerste Del af Hoven.

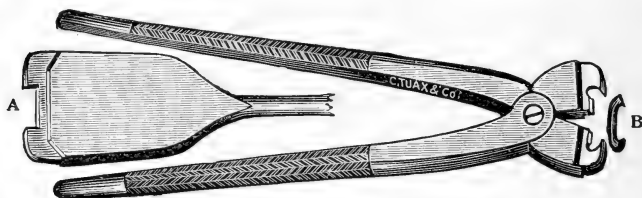
I det Hele taget har Hoven en meget kompliceret Mechanisme, og det synes som et Under, at Hoven kan holde ud, saa godt som den gjør.

Hovens Hornmasse bestaar dels af Hornrør, dels Hornblade, der løber parallelt nedad efter Bærten. Fastheden er forskjellig hos de forskjellige Individider — almindelig løsere hos Heste, der lever paa fugtige Græsgange.

Farven er som Regel mørk, men har en gulhvid Farve hos hvidspøtte Dyr, eller hos Heste med hvide Aftegn. De lyse Hovformer er ikke saa solide som de mørke. Bærten er meget forskjellig hos de forskjellige Heste; som Regel vil det tage indtil 9 Maaneder for at iværksætte en fuldstændig Fornyelse af Hoven ovenfra og nedad. Baghovene varierer baade i Form og Størrelse fra Forhovene, idet Baghoven er mere tilspidset i Taaen, samt ogsaa steilere, særlig paa Indsiden. Som almindelig Regel afhænger Hovens Størrelse af dens Haardhed — den naturlig haarde Hov er den mindste men ogsaa den bedste. En vel formet Hov skal have en god Bredde fra Side til Side; herved vil "Kraaken" faa Uledning til at udvide sig, hvilket har meget at sige for Hovens sunde Væxt.

Hestefoningen: De gamle Sko skal aftages med Barsomhed efter at Nitterne er ombjøede; den gamle hensynsløse Maade at afrive Skoene uden at Nitterne er ombjøede er aldeles forkastelig. Herved vil ofte Hoven

rives istykker, hvor Ritterne har fiddet, og foraarfage Hornkløfter og Hovsprækker, som ofte er vanskelige at hele til igjen. Derpaa kommer Bessjæringen, som bestaar i, at alt overflødigt Horn fjernes, hvilket som Regel vil passe, naar Hovhviden foran er omtrent dobbelt saa stor som paa Bagsiden. Dernæst kommer Afspasningen: man skal afspasse Skoen saaledes, at den nøiagtig passer Hoven, efter at den er beskaaret paa bedste Maade. Man ser ikke saa sjelden, at Beslagsmedene for Letvindtheds Skyld gjør Skoen rødglødende og saa passer den paa Hoven saa varm, som den er, for des lettere at faa den

A Brændejern.

For Hovsprækker.

B Ritten.

til at passe. Dette er absolut en stor Feil, da alt for stærk Varme gjør Hornet skjørt og sprødt. En let varmet Sko vil imidlertid ikke skade stort, og anvendes en hel Del af endog virkelig duelige Beslagsmede. Raspen bør spares saa vidt mulig, og Afspasningen af Hovens Yderside bør aldrig tillades. Det er rigtignok saa, at en vel afraspet Hov ser net og pen ud i Diebliffet, men Sagen er den, at Hoven lider betydelig herunder; og langt bedre er det, at Hoven ser lidt mindre oppudset ud end at faa den aldeles ødelagt for Fremtiden. Hovens Yderside besidder nemlig normalt en fin Glassur, og ved Rasping vil naturligvis denne

ødelægges totalt. Og ikke nok hermed, Hovens Funktionsevne vil ogsaa lide herunder. Som allerede nævnt bestaar Hornvæggen af en Mængde Hornrør, hvori Ernæringsvædsken for Hornvægten forefindes. Naar disse Rør aabnes ved Raspning vil selvfølgelig denne Vædske udsættes for Luftens udtørrende Virkning, og Følgen blir ofte, at Hoven tørker op og sprækker. Saa- len, Kraaken og Hjørnestøtterne skal ogsaa saavidt mulig spares for Rasp og Kniv. Sømmene bør være saa faa og smaa som mulig.

Halter Hesten efter at Skoene er underlagte, bør disse øieblikkelig aftages og omlægges. Hager og Grev bør være saa lave som mulig, da de i modsat Fald forrykker Understøttelsesfladen for meget og kan give Anledning til Snubling, Smedning og Strygninger (Interfering).

Er Hoven forjuevret eller optørket ved daarligt Besslag eller ved Afraspninger, bør Skoene aftages itide og Hesten anbringes i et fugtigt Pastur. Som Hov- salve brug

Recept No. 48:

Cera flava,	oz.	1
Sevum,	“	5
Pyrolium pini,	“	1
Ol. turpentin,	“	1

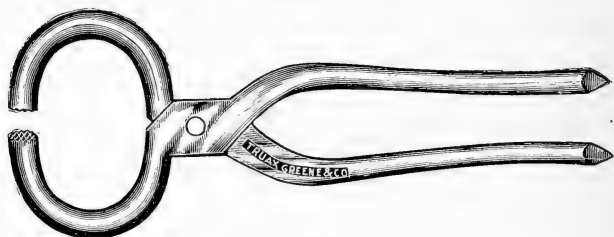
Sammenblandes.

Stengalle (Corns).

Stengalle forekommer næsten altid paa Forhovene, og da som Regel paa den indvendige Side. I de aller

fleste Tilfælde beror Stengalle paa daarlig Hestefkoning, eller at Skoen har ligget under for længe. Smaaften, indfilet mellem Skoven og Hoven, kan imidlertid ogsaa forarsage Lidelsen, men dette er forholdsvis sjelden.

Ravnet "Corns" er misvisende og burde ikke bruges, da der i 19 ud af 20 Tilfælde slet ingen Corn findes, men en ret og slet Betændelse af Hovens indvendige

Hov=Vijitertang.

bløde Dele eller Hornsaalen. Ved Aftagelsen af Skoen finder man ofte en rød Plet i Saalens Horn, hvor altsaa Lidelsen har sit Sæde. Denne bør udskjæres og mulig indeklemt Baag eller Materie udtømmes. Efter at dette er samvittighedsfuldt gjort, opplugges det frembragte Hul med Bomuld, vel gjennemblødet med Recept No. 49. Dette maa gjentages hver Dag, indtil Lidelsen er hævet.

Recept No. 49:

Ol. picis liq., oz. 2
 Creoleum, " 1

Blandes og bruges paa Bomuld en Gang daglig.

"Sømstik" (Pricked Hoof).

foraarsages oftest ved skjædesløs Hesteføning, men kan ogsaa tilskrives helt tilfældige Marsager, ved at Hesten træder paa skarpe Gjenstande som Spiger, Søm og lignende.

Den Betændelse, som Sømstik kan fremkalde i Hovens bløde Dele (især ved rustne Spiger), er ofte betydelig og regnes som en af de væsentligste Marsager til Stivkrampe eller "Lockjaw."

Behandling: Har man opdaget, hvor Sømmet har gjennemboret Saalen, bør denne aabnes og Kanalen udbrændes med Salthyre, hvorefter Recept No. 49 anvendes ligesom ved Stengalle.

Sur Straale (Trush).

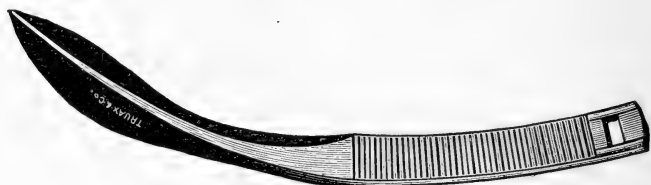
Denne bestaar i en stinkende Betændelse af Hovens Kraake, som endog kan raadne helt bort. Trush forekommer hos Hopper især paa Baglemmerne, hos Singst og Vallak paa Forhoven.

Sur Straale eller Trush ytrer sig ved, at Kraaken eller "Frosken" affondrer en ildestinkende Bædsfe, som efterhaanden ødelægger Kraakens Horn helt eller delvis.

Det er dog kun ved en meget ondartet Trush at Hesten halter; heller ikke er der almindelig nogen egentlig Feber tilstede.

Marsager: Skjønt det er bevist, at Trush kan have sin Marsag i andre Lidelser i Hoven, er dog Urenslighed den almindeligste Marsag til Lidelsen.

Behandling: Alt raaddent Horn bortskjæres; derpaa anvendes Recept No. 50. Renslighed er nødvendig for Behandlingens heldige Udfald. Seton anvendes undertiden.

Seton=Naal for Hoven.

Recept No. 50 (udvendig):

Oxid. zinc, dr. 4

Ol. picis. liq., oz. 1

Glycerini, " 8

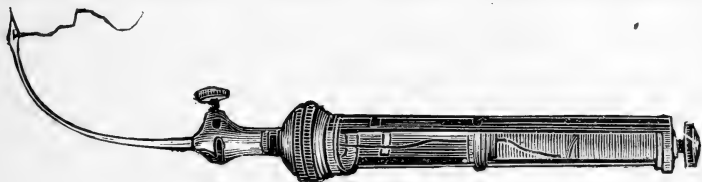
Blandes. Medicin for sur Straale (Trush). Bruges paa Kraaken to Gange daglig.

Saar.

Man skjelner mellem Saar frembragte ved ydre Bold (vulnus) og Saar frembragte f. Ex. ved Betændelse (ulcus).

Man skjelner endvidere mellem skaarne Saar, revne Saar, Stiksaar, knuste Saar, forgiftede Saar, raadne Saar og flere.

Behandling: Den første Betingelse for at et Saar kan hele er, at det er rent, og fri for fremmede Legemer,

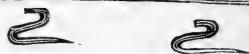
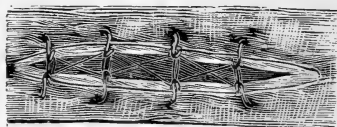
Hul-Naal, Spole i Haandtaget.

saasom irriterende Stoffe, Materie, Insekter, Snaus og lignende.

Stiksaar, som gaar dybt, bør aabnes med Kniven. Saar, som staar i Forbindelse med en kunstig dannet Hulhed, "Pomme," bør have en Kontraaabning i "Pommens" Bund, som saa vil tjene som Udløbsaabning for mulig formet Materie, Vaag, eller lignende.

Skaarne eller revne Saar bør sammensyes med tyk Silke, efter at Saaret er vel udrenset.

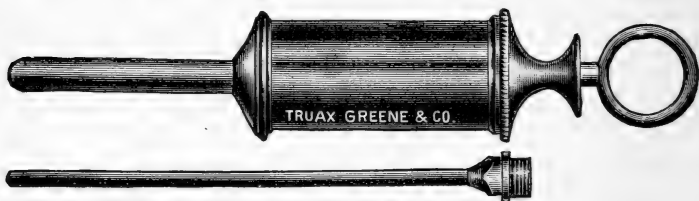
Af Saarmediciner kan nævnes: 1) Saarrensende Medicin, som f. Ex Karbolvand; 2) Sammensnærende Saarmedicin, som f. Ex. Blaastensvand eller Zinkvand; 3) Gromediciner, som f. Ex. Jodoform o. s. v.

Sammensnøring af Saar ved Hjælp af Metalltroge.

Et Saar bør hele kompakt fra Bunden af. Ved for stærke Gromediciner vil ofte Saar hele overfladisk med aabne Rum i Bunden.

Dødkjød (proud flesh) findes ofte i usunde Saar, og hvor for stærke Gromediciner er anvendte. Dødkjød

Praktisk Saarsprøite.

kan udbrændes med Blaasten, Zink, Alun eller kaustisk Kali.

Fistel (Fistula).

Ved Fistel eller Fistula forståes en Gang eller Kanal, der tjener som et Afledningsrør mellem en indvendig Hulhed og det ydre Legeme.

Fistelen er indvendig forsynet med et fastere Rør, (Fistelrøret) som ingen Tilbøielighed har til at hele.

Fistlerne benævnes efter de Steder, hvor de findes, saasom: Nakkefistel, Mankefistel eller Hovfistel.

Nakkefistel (Poll-evil).

Herved forståes en Fistel eller Abcess i Nakkeleddet, Nakkebaandet eller Nakkebenet.

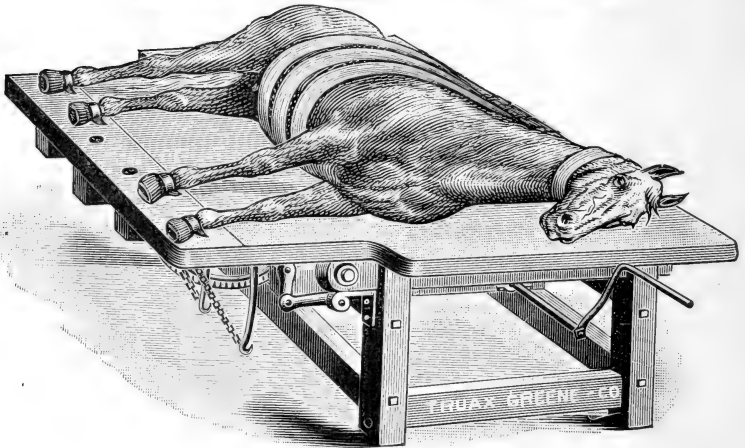
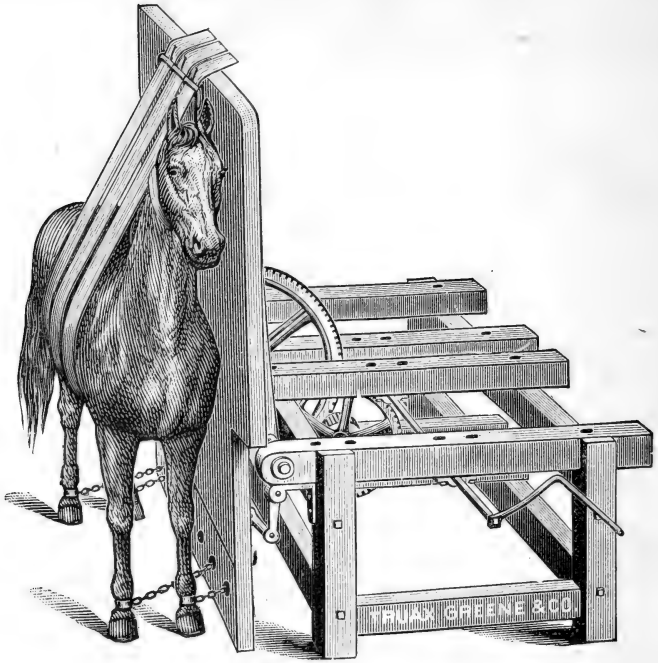
Lidelsen begynder som en simpel Hævelse i Nakke-regionen. Denne Hævelse bliver efterhaanden øm og saar og vil før eller senere aabne sig udad med en materieførende Fistelgang.

Marsagene: Alt, som kan tjene til at beskadige Hestens Nakke saasom trange eller tunge, upraktiske Holtere (Grimer), lavt under Taget, lav Stalddøraabning, Heste, som har for Bane at trække i Holteren, Stød, Slag o. s. v.

Behandling: Marsagene fjernes. Hævelsen bør aabnes i Tide, før Materien har sænket sig. Er Nakkeben eller Nakkebaand angrebne vil en Necrosedannelse (Henraadnen) udvikle sig. I saadanne Tilfælde maa en energisk Udskjæren af de syge Dele anbefales.

Hvor Fistelen kun er i sit første Stadium (uden Necrosedannelser) kan Helbredelse undertiden iværksættes ved at indføre i Fistelaabningen et Stykke kaustisk Kali, eller i Mangel deraf Helvedessten, hvilke begge virker brændende eller ætsende.

I mildere Former af Nakkefistel kan Recept No. 51 anbefales til Indsprøitning i Fistelrøret.

Operationsbordet.

Recept No. 51:

Sulf. alum. kalic., oz. i
Sulf. cupr.   “ i
Sulf. zinc.,   “ i
Aqva cocta,   “ 13
                                  mx.

add: Acidum Carbol., q. s.

Bruges to Gange daglig til Fistelindsprøitning.
Kyst vel.

Mankefistel (Mankemus).

Foraarfages ved haarde og daarlige Sadler eller daarligt Sæletøi. Ligner ellers Rakkefistel i sit Sygdomsbillede.

B e h a n d l i n g.—Marfagene fjernes. Er Hævelsen moden, aabnes den paa begge Sider og saa langt nede som vel mulig. Al bedærvet Senevæv, Ben eller Brusk fjernes, hvorefter Hulheden udvaskes med Recept No. 51 som ved Rakkefistel.

Hovfistel (Quittor).

Quittor er en Fistel eller Abcess i Hoven, foraarfaget ved Stød, Slag, Stiksaar, Traad eller lignende. Der danner sig ofte Materieansamlinger inde i Hoven, og en Operation blir derfor nødvendig for at fjerne denne (en Kontraaabning paa Hovens Underside).

Efter at Materien er udtømt bruges Recept No. 52 til Udskylning.

Recept No. 52:

Sulf. zinc.,	oz. I
Acid. boric.,	“ I
Aqva cocta	“ 14
	mx.
adde: Acid. carbol.,	q. s.

Til Indsprøjtning for Hovfistel efter Operation.
Rygt vel.

Albuvamp (Steel bunch).

Albuvamp, Knæsvamp samt Piphæs (paa Hæsetippen) er egentlig en og samme Lidelse, skjønt paa forskjellig Plads — alle foraarsagede ved en Knusning af en underliggende Slimsæk.

Albuvamp forekommer især hos Heste, som har for Bane at ligge paa Brystet med Forbenene under sig (ligesom en Ko). Skarpskoede Heste med lange Mellemfodsben (Piber) er de mest udsatte.

Lidelsen fremkaldes helt mekanisk ved det Pres, som udøves paa Albuhovedet ved at Hestens Hov eller Sko trykker mod samme under Hvilen.

Albuvamp optræder i to Former: den akute og den kroniske Form. Den første ytrer sig ved en varm febrilsk Hævelse paa Albuhovedet; ved den kroniske Form er Hævelsen kold, haard eller udspændt som en Gummibold.

Indvendig kan Albuvampen bestaa af et eneste Rum, opfyldt af en gul Bædske, men ofte finder vi Albu-

svampen indvendig afdelet i en Mængde Rum med talrige Skillevægge (ofte i Form af Strengene).

Behandling: Jern Marsfagene. Tag Skoene af og læg en opstoppet Læderring rundt Kodebøiningen (Hovens Top) for at beskytte Albuen for Pres og Anusninger under Hvilen.

Er Hævelsen varm eller febrilsk, bør den vaskes flere Gange daglig med en 4% Opløsning af Blyvand, indtil Feberen er taget ud af den.

Er Hævelsen fluktuerende og kold, bør den aabnes med rødt Jern og Indholdet udtømmes; mulig indgroede Strengene eller Skillevægge bør rives ud med Fingeren.

Bed forhærdet Albusvamp bør enten hele Svulsten udskrælles eller Recept No. 53 anvendes.

Recept No. 53.

Plv. Cantharid., oz. 2

Vaselini, " 3

m. f. ungent.

adde: Acid. sulphuric., " 1

Paagnides Albusvampen Morgen og Aften i nogle Dage, hvorpaa Fedt paasmøres.

Albusvamp kan endvidere behandles ved at indsprøite en fortyndet Opløsning af Jod-Tinktur i Albusvampens Hulhed, eller ved at indføre Arsenik i samme. Den første vil bevirke en akut forløbende Betændelse med sekundær Opsugning; den sidste vil foraarsage en Henraadning af Svulsten. Disse Metoder maa imidlertid anvendes med megen Forsigtighed og bør ikke anvendes, undtagen hvor al anden Behandling har feilet.

Biphas (Capped Hock).

Har sit Sæde paa Hasetippen og forarsages ved Knusninger af den derliggende Slimsæt (ofte fra Whippletræet). Ligner ellers i Marsager og Forløb Albu-svampen og behandles som denne.

Fjern Marsagene og benyt Hestefko med høie Sager.

Knæsvamp (Capped knee)

bestaar i en Svul paa Forknæet, fremkaldt ved Stød, Slag, Tryk eller lignende paa Knæet. Haarde Trægulv eller upraktiske Krybber kan forarsage Lidelsen.

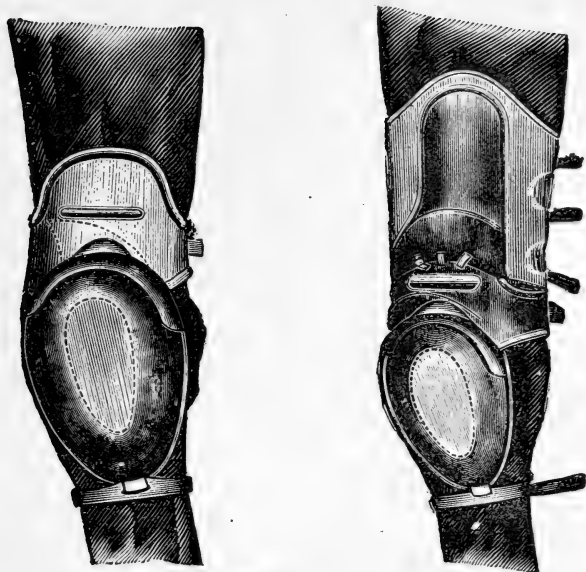
Knæpude.

Behandling: Fjern Marsagene og læg Puder paa Knæerne. Er Hævelsen fluktuerende og indeholder betydelige Mængder af Vædske, bør Ansamlingen udtappes med Trocar. Udvendig forsøg Recept No. 54.

Recept No. 54 (udvendig):

Spirit. rectificatus,	oz.	16
Tinct. asafœtidae,	"	4

Blandes og bruges Morgen, Middag og Aften for Knæsvamp.

Knæpuder.

Gallehævelser (windgalls)

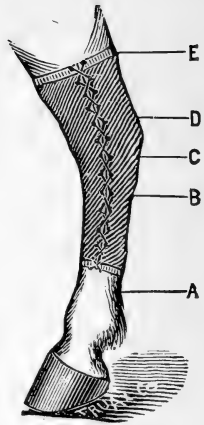
synes at staa i et vist Forhold til Veienes Haardhed; derfor sees Lidelsen ikke saa meget paa Landet som i Byerne.

Gallehævelser bestaar indvendig af en gul, olieagtig Bædse, som nærmest ligner Ledvand. Forekommer især paa begge Sider af Roden, men kan ogsaa optræde ved andre Led og Seneskeder (Hansen). Gallehævelser foraarsager som almindelig Regel ingen Halthed, med mindre en Forhærdning eller anden Komplikation indtræder.

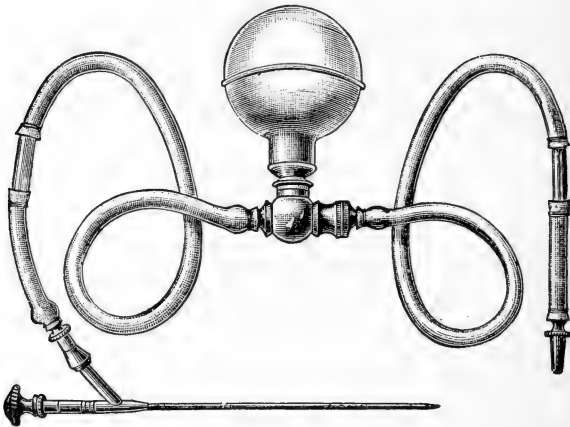
Gjennemstaaende Haseledsgalle (thorough pin) er en nær beslægtet Lidelse og behandles som almindelige Gallehævelser.

Årsager: Stjæve Hove og Led samt haardt Arbejde paa haarde Veie. Gallehævelser synes at staa i en vis Forbindelse med arvelige Dispositioner eller medfødtte Aulæg hos det unge Dyr (svage Led og Senesfeder).

Behandling: Radikalbehandlingen bestaar i en Udtapning af den olieagtige Bædske med en fin Trocar i Forbindelse med en Indsprøjtning i Hulheden af en fortyndet Opløsning

Elastisk Bind.

Aspirator (Udsugningsapparat).

af Jod-Tinktur. Denne Behandlingsmaade er imidlertid temmelig resitabel og man bør i Almindelighed ikke

indlade sig herpaa. — Den sikreste Behandlingsmaade er inidlertid Brænding og Blistring.

Ved Brænding af Gallehævelser, ligesom ved Spat og Ringfod, benyttes enten "Fjærbrænding" eller "Punktering."

Den første bestaar deri, at man med et rødglødende kniv eller meiselformet Jern gjenembrænder Huden paa de angrebne Steder — enten helt eller delvis. Ved Punktering gjenembrændes ogsaa Huden, men her med et i Enden tilspidset Jern, som ligeledes maa være rødglødende. Trosser anvendes ogsaa meget, men hjælper kun for en Tid. Som Blistser anvendes

Trosse eller Prespude,
anvendt for Bloodspavin og
Thorough pin.

Recept No. 55:

Ungvent. cantharid., oz. 5
(2—3)

adde: Ol. picis. liq., " I
m. f. ungent.

Paagnides Gallehævelsen to Gange daglig efter Brænding.

Hanetridt (Stringhalt).

"Stringhalt" eller "Springhalt" (dansk: Hanetridt) bestaar i en framptagtig Sammentrækning af Hasen under Gangen, og er i de fleste Tilfælde uheldbredelig.

Behandling: Operation eller Recept No. 56, som vel ikke helbreder helt, men lindrer Krampe.

Recept No. 56:

Chlorophormi,	oz.	1
Aqva ammon.,	“	1
Spirit rect.,	“	1
Ol. lini.,	“	5

Sammenblandes. Lindrende Medicin for Stringhalt. Bruges paa Haseleddet kort Tid før Hesten tages ud.

Sælebrødt.

Sælebrødt forekommer gjerne under Vaararbeidet, ved at unge uvante Heste med en Gang tages i haardt Arbeide.

Marsagen ligger i haarde, trange eller upraktiske Sælepuder i Forbindelse med haardt Trækarbeide. Den akute Form viser sig som oftest i en større, aflang Hævelse i Bogring-Leiet. Denne Hævelse indeholder en gul, vandagtig Bædse.

Den kroniske eller forhærdede Form optræder senere og er fast og haard at føle paa. I Midten af en saadan Brytshulst findes gjerne en liden Hulhed fyldt med Materie.

Behandling: Fjern Marsagene. Ved den akute Form aabnes Hævelsen med rødt Jern og Indholdet udrenses med en 2% Kreolinopløsning — eller Indholdet udpumpes med en Aspirator. (See Side 90).

Faste Knuder af en forhærdet Natur bør enten udfrællæs med Kniv eller underkastes Brænding i Forbindelse med Bliſter:

Recept No. 57:

	Ungvent. cantharid., oz.	4
	(2—2).	
adde:	Ol. picis. liq.,	“ 2
	Ol. croton..	dr. 2
	m. f. ungent.	

Paagnides vel Morgen og Aften.

Benfygdomme.

For at forstaa disse er det nødvendigt at have noget Kjendskab til Benenes Sammensætning og kemiske Egenskaber.

Benvæven er af en hvidagtig Farve, er temmelig fast og besidder en vis Spændstighed.

Benvæven bestaar dels af organiske, dels af uorganiske Bestanddele. Ved Brænding eller Blødninger fortæres de organiske Substanser i Benet, medens Kalksaltene eller de uorganiske Substanser bliver tilbage, hvilke beholder Benets Form, skjønt det let falder hen og danner, hvad forstaaes ved "Benjord". Denne bestaar væsentlig af fosforsur Kalk, kulsur Kalk samt Magnesia.

Ved at udsætte Benet for en Syre, f. Ex. Saltsyre, vil de uorganiske Salte opløses, medens Benlimet eller Benbrusken forbliver uopløst. Denne Benbrusk beholder ogsaa Benets Form, men er blød og bøjelig.

Benene bestaar udvendig af en fast Bensubstans (substantia compacta) og indvendig af den svampagtige Bensubstans (substantia spongiosa). Disse staar i Forbindelse med hinanden ved Karkanaler og Blodaarer.

Benene omgives af en fast seneagtig Hinde, som benævnes Benhinden eller "Periosteum." Denne Hinde er forsynet med talrige Blodaarer, som gjennem Karkanalerne staar i Forbindelse med Benet.

Venet ernæres ved de saakaldte "Ernæringsår." Disse Blodaarer gaar gjennem særegne Abninger (Ernæringsaabninger) ind i Venet, helt ind i Marvsubstanzen, hvor de ikke alene forgrener sig uafhængigt, men ogsaa staar i Forbindelse med de Blodaarer, som kommer fra Venhinden.

Bruskvæven skjælnes sig væsentlig fra Benvæven deri, at den er langt mere elastisk. Ved Indtørring faar imidlertid Brusken en gulagtig Farve, bliver haardere og mister i betydelig Grad sin Elasticitet. — Ved Kogning afgiver Brusken den saakaldte "Brusklim."

Et ungt Dyr er langt bedre forsynet med Brusk end et gammelt, da Brusken med Alderen har en Tilbøjelighed til at forbene eller forfalde sig.

Ledforbindelser: Man skjælnes i et Led mellem Ledbrusk, Ledkapsel og Ledvand.

De sammenstødende Benflader af et Led er beklædte med et tyndt Brusklag, som benævnes "Ledbrusken," der simpelthen er en Fortsættelse af Venhinden.

Ledkapselen, der indvendig egentlig ogsaa er en Fortsættelse af Venhinden, omslutter paa sin indvendige Side Ledvandet (synovia), hvilket sidste er af en olieagtig Beskaffenhed og tjener som Smørelse af Leddet.

* * *

Ved en "Exostosedannelse" forstaaes i Kegelen en Bennydannelse paa Venets Overflade. Den har sin Oprindelse i en Betændelse af Venhinden, hvorfor denne Betændelse ogsaa gjerne kaldes Venhindebetændelse eller "periostitis."

Marfagen til denne Betændelse kan variere: udvendige Beskadigelser som Stød, Slag etc. er de almindeligste, men kan ogsaa bero paa Forvridninger, Slid, skjæve Led o. s. v.

Splint, Ringsfod og Benspat beror alle paa Exostosedannelser.

Overben (Splint).

Herved forstaaes en pathologisk formet Brusk eller Benknude (exostose) paa Hestens Forpiber.

De forekommer hyppigst paa Ribens indvendige Side. Dog kan de ogsaa forekomme paa den udvendige Side. Størrelsen varierer betydelig og som Regel halter Hesten ikke, medmindre Lidelsen befinder sig nær Knæleddet.

Splinten kaldes "enkel", naar den kun optræder paa den ene Side, "dobbel," naar den findes paa begge Sider, og endelig "sammenfat", naar en udvendig og en indvendig Splint er forbundne ved en Benbro. Denne sidste er den værste og foraarsager betydelig Halthed.

Marfager. Disse er dels Stød, Slag, Slid, Forvridninger, Overanstængelse, Strygning samt arvelige Dispositioner til Benschydomme.

Behandling: En Splint eller Overben bør ikke behandles, med mindre den foraarsager Halthed, da man ved Irritationer ofte kan bevirke en forøget Væxt af Benknuden. Imidlertid kan en Splint i sit Begyndelsesstadium ofte aftages ved simpel men ihærdig Gnidning af det angrebne Sted. Recept No. 58 er imidlertid at anbefale.

Recept No. 58 (udvendig):

Tinct. jodi,	oz. 1
Glycerini,	“ 2
mx.	

adde: Tinct. aconite, “ 1

For Splint. Paagnides 2 eller 3 Gange daglig med behandlfet Haand.

Ringfod (Ringbone).

Ringfod bestaar ligesom Overben eller Splint i en Bennydannelse (exostose). Sædet for denne Bennydannelse er enten Hovleddet, Kronleddet eller Kodelleddet; og efter Beliggenheden benævner man en Ringfod enten for “høi” eller “lav.”

Ringfod er næsten altid forbunden med Halthed, og er i det Hele taget en alvorligere Lidelse end Splint. De samme Aarsager, som bevirker Splint, kan ogsaa foraarsage Ringfod, imidlertid ser vi ikke sjelden ved Ringfod, at gjennemtrængende Stiksaar i Hoven kan fremkalde Lidelsen; ligeledes kan Lidelsen fremkaldes ved at Hesten “træder” eller “forker sig.”

Haltheden ved Ringfod er ikke altid afhængig af Crostosens Udstrækning eller Størrelse, men beror væsentlig paa dennes Sæde i Forhold til Senerne. Saaledes kan en tydelig udpræget Ringfod ikke vise mere Halthed end en, der neppe er synlig.

Ringfod er arvelig i vid Udstrækning, og Heste med denne Feil bør ikke anvendes til Avlsdyr. I det Hele

taget synes Sygdomme i Benstykket at være mere udsatte for Arvelighed end andre Sygdomme.

Behandling: Brænding i Forbindelse med Blistering.

Punfterings-Brændejern.

Recept No. 59:

Ungvent. jodet. hydr. rubr., oz. 4

(1—7)

adde: Plv. cantharid., " 2

Ol. croton, dr. 2

m. f. ungent.

For Ringfod. Paaguides vel Morgen og Aften i en Uge til ti Dage, hvorefter Fedt paasmøres.

Forsigtighed maa ivaretages, at Recept No. 59 ikke kommer i Skodebøiningen (bagtil) hvilket kan forårsage "Scratches."

Bed at lægge Bandage om Hovleddet, efterat Recept No. 59 er indgnedet, vil dette bevirke, at Medicinen virker dobbelt haardt.

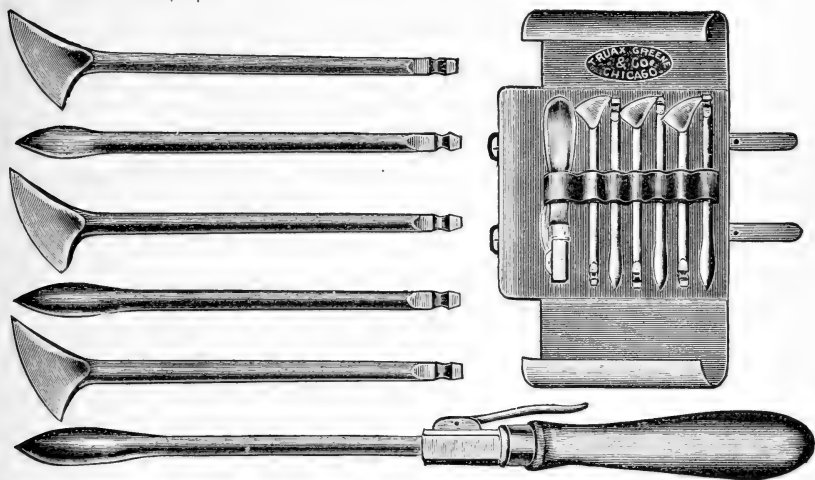
Benpat (Bone spavin).

Begrundet paa Haseleddets komplicerede Bygning, disponeres dette særlig for forskellige Lidelser.

Benpat forårsages ligesom Splint og Ringfod ved en primær Bindehindebetændelse (Periostitis), efterfulgt af en sekundær Bennydannelse (Exostose) paa Hasens

indvendige Side. Benævnelser, som høi, lav, indvendig eller udvendig Spat, benyttes for at betegne Lidelsens Sæde eller Beliggenhed.

“Occult” eller skjult Spat begrænser sig til den indvendige Del af Halseledet og har udvendig ingen synlige Symptomer — undtagen Haltheden, som er karakteristisk.

Brændejern.

Årsagerne er væsentlig de samme som ved Splint og Ringsfod: haardt Arbeide, Forvridning af Halseledet, Stød, Slag, Slid o. s. v.

Arveligheden spiller her en overordentlig vigtig Rolle, og Spatheste bør ikke paa nogen som helst Maade benyttes som Avlsdyr.

Behandling: Brænding i Forbindelse med Blistring (ligesom ved Ringsfod, Recept No. 59).

NB.—Da Spathefte altid (saavel ved synlig som skjult Spat) er mest halte, efter at de har staaet stille en kortere eller længere Tid, bliver dette at betragte som et karakteristisk Symptom paa Lidelsen, og bør erindres ved Examinationer, særlig i saadanne Tilfælde, hvor Spatknuden ikke er synderlig udviklet eller i Tvivls-tilfælde i det Hele taget.

Sidebone.

Er en Lidelse, som ved overfladisk Betragtning har en betydelig Lighed med Ringsfod. Disse maa imidlertid ikke forveksles, da de er to helt forskjellige Lidelser af vidt forskjellig Natur og Karakter.

“Sidebone”, som oftest forekommer paa begge Sider af Hoven, bestaar i en Forbening af Hovbenets to Dragtbrusker, der som et Par Ringer danner Hovens bagerste Begrænsning opad.

Behandling.—Operation, som bestaar i en Udskjæring af de forbenede Dragtbrusker. I mildere Tilfælde, hvor Forbeningen ikke er for langt fremskreden, brug Recept No. 59 eller denne i Forbindelse med Brænding.

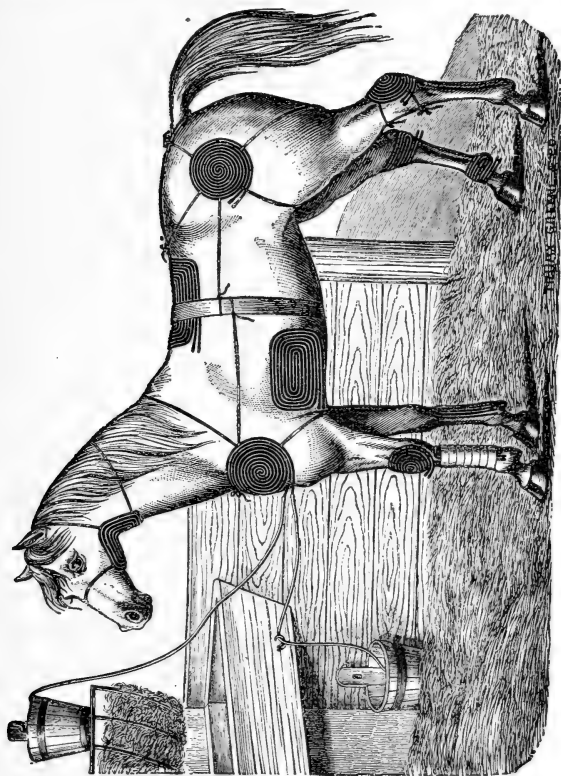
Harespat (Curb).

Harespat eller “Curb” har sit Sæde paa Hestens Bagside og foraarsages ved en Ligament- eller Seneforstrækning (er saaledes ingen egentlig Spatlidelse), men kan ogsaa staa i Forbindelse med selve Benet og Benhinden. Hestens bagerste Begrænsning (Senen), som normalt indtager en næsten ret Linie — ovenfra og

nedad — faar ved Harespat et eiendommelig froget eller udbuet Udseende (heraf Navnet "Curb").

Åarsager.—Bege Led og Sener, Spring, Hop, haardt Arbeide, Forvridning af Hasen o. s. v.

Bandtur.

Lidelsen er arvelig, og Heste med denne Skavank bør ikke anvendes til Avlsdyr.

Harespat i sit første Stadium ytrer sig ved en varm diffus Hævelse paa Hasens Bagside, som ofte kan for-

aarsage betydelig Salthed. I sit følgende Forløb bliver Hævelsen mere markeret eller begrænset, taber noget af Saarheden samt bliver haardere og fastere at føle paa.

Be h a n d l i n g.—Benyt Sko med høie Hager, hvilket vil formindske Stramningen i de betændte Steder, samt

Recept No. 60:

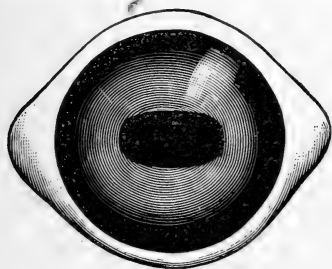
Tinct. jodi,	oz. 1
Spirit. chloroformi,	“ 1
Tinct. aconite,	“ 1
Glycerini,	“ 3

Sammenblandes og indgives vel to eller tre Gange daglig. (Affarver!)

Diesygdomme.

Dieæblet ligger i Dienhulen og omsluttet bagtil af Hovedskallens Ben, medens det fortil kun delvis er dækket af Dienlaagene samt Blinkhinden.

Diet er delt i to Hovedrum, et forreste, mindre Rum, som indeholder "Bandvædsken," og et bagre, større Rum, som indeholder "Glaslegemet." Skillevæggen mellem disse to Rum dannes dels af de saakaldte Ciliarmuskler, dels af Linsen, hvilken sidste i naturlig Tilstand er yderst gjennemsigtig og hvorigjennem Lyset maa passere, for at Dyret skal kunne se.

Udvendig er Dieæblet omgivet af "Senehinden," som er hvid og ugjennemsigtig. Denne gaar fortil over i "Hornhinden," som er klar og gjennemsigtig, og bedækker Dieæblets frie, forreste Del. Bindehinden (conjunctiva) slaar sig fra Hornhinden over paa Dienlaagernes indvendige Del.

Diet er indvendig beklædt med flere fint byggede Hinder, hvoraf "Nethinden" og "Marehinden" er de vigtigste.

Gjennem en særlig Abning i Diehulens bagerste Bæg træder Synsnerven ind i Diet, hvor den forbinder

sig med dettes Methinde, som begrænser Dieæblets indvendige, bagre Del.

Diet er utvivlsomt det finest byggede Organ i Hestens Legeme, og, skjønt vel beskyttet, dog udsat for forskjellige Sygdomme.

Rindende Dine

forekommer oftest ikke som en speciel Dienlidelse, men snarere som et Symptom paa andre Lidelser, f. Ex. Pink-eye, Kværstil, Kulde o. s. v.

Dette bestaar deri, at Taarekanalen, som forbinder Diet med Næsen, ved disse Sygdomme ofte opstoppes og saaledes forhindrer Taarernes Udslippen til Næsen. At Taarevædsken udtømmes gennem Dieaabningen er altsaa af en helt mekanisk Natur, men kan dog ogsaa forekomme i Forbindelse med lokale Dienlidelser, fremmede Legemer i Diet o. s. v.

Behandling. — Narfagene fjernes. Er Taarekanalen opstoppet, kan dette hæves ved varme, fugtige Inddampninger gennem Næsen, eller Taarekanalen opblokkes ved "Probing." Er selve Diet eller Omgivelser saare og betændte bruges

Recept No. 61:

Sol. acet. plumb, oz. 8

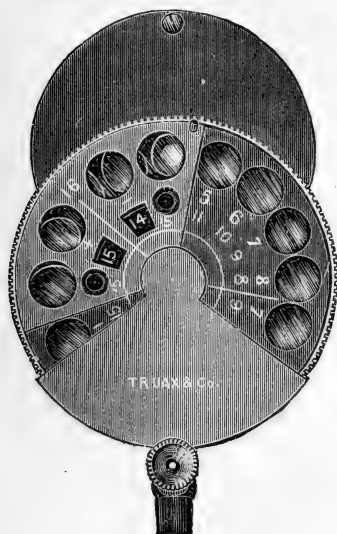
(2%)

adde: Tinct. opii, dr. 3

Blandes og bruges som Vask for saare eller rindende Dine Morgen, Middag og Aften.

Dienbetændelse.

Denne kan inddeles i to Hovedgrupper: den udvendige (external ophthalmia) og den indvendige Dienbetændelse (internal ophthalmia).

Ophthalmoskop.

(Instrument for Examination of Diets indvendige Dele.)

Gas (Ammonia), unaturlig "Opheffen," trange Bogringe o. s. v.

Lidelsen begynder gjerne med, at Diets Slimhinder svulmer op og blir røde, ligesom der oftest er en karakteristisk Taareflod tilstede (Diet vasrinder). Som Regel holdes Dienlaagene mere eller mindre lukkede.

Bed en nøiere Examination af selve Diecæblet finder vi ofte, at dettes forreste Del (Hornhinden) er betændt i

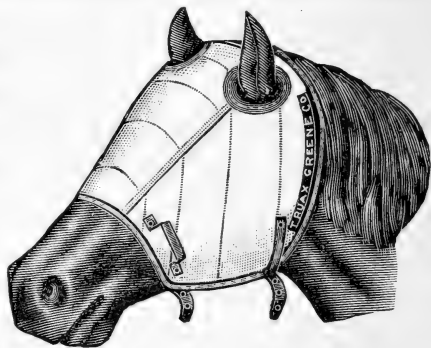
I. Udvendig Dienbetændelse.—Denne består væsentlig i en Betændelse af Diets udvendige Hinder og Begrænsninger, saasom Hornhinden, Bindehinden (conjunctiva), Blinkhinden, Dienlaagene o. s. v.

Marfager. — Disse kan være høist forskjellige; de almindeligste er imidlertid Stød eller Slag paa selve Diet, fremmede Legemer under Dienlaagene, Røg, irriterende Støv, for mørke og usunde Stalde, irriterende

mere eller mindre Grad. Den viser sig derfor snart uklar og ligesom overskjet.

Er Marsagen et Saar paa Diets forreste Del vil dette som Regel enten hele op og danne en hvid Plet eller et Ar (som tydelig kan sees udenfra), eller — hvis Saaret er af en værre Karakter — kan en dybere ulcerativ Betændelse paafølge.

Behandling.—Denne maa hovedsagelig gaa ud paa at fjerne skadelige Marsager, f. Ex. Snerp, Sandkorn, Haar eller lignende, som mulig kan være siddende enten paa selve Diets forreste Del eller under Dienlaagene. Alt, som tjener til at irritere Diet, maa altfaa fjernes. Hesten bør derfor staa i en halvdunkel Stald,

For at skaane Hesten mod for stærkt Lys og skadelig Træk.

da skarpt Lys, især Streiflys, skader Hestens Dine. Stalden bør endvidere være vel ventileret, men al skadelig Træk maa undgaaes. Som medicinsk Behandling anvendes Recept No. 62 og Recept No. 63.

Recept No. 62:

Sol. sulf. zinc, oz. 8
(2%)

adde: Tinct. opii, dr. 4

Blandes og bruges som Dienvask to eller tre Gange daglig.

Recept No. 63:

Ungvent. cantharid., oz. 1

(1—1)

adde: Ol. picis. liq., dr. 1

Trækmiddel mod Dienbetændelse. Paagnides 2
Tommer under Diet. Maa ikke komme i Berøring med
selve Diet.

II. I n d v e n d i g D i e n b e t æ n d e l s e.—Denne har
tildels de samme Symptomer og de samme Aarsager
som den udvendige Dienbetændelse; men Lidelsens Na-
tur er her af en langt alvorligere Art, da Sygdommens
Sæde er dybere og i det Hele taget mere kompliceret end
ved den udvendige, mere overfladiske Lidelse. En hyppig
Aarsag til Lidelsen er imidlertid dybe eller gjennem-
trængende Saar paa Diet, frembragte ved en eller anden
skarp Gjenstand udvendig fra. Herved fremkaldes ikke
alene en akut Betændelse i Diets overfladiske eller ud-
vendige Dele, men ogsaa en Betændelse i de indre, dybere
Strukturer af Diet; herved faar vi altsaa en dobbelt eller
"sammensat Dienbetændelse." Da endvidere Diet staar i
nær Forbindelse med Hjernen, kan Sygdomme i dette
Organ bevirke eller fremkalde denne Dienlidelse.

S y m p t o m e r.—Et meget karakteristisk Symptom
paa den indvendige Dienbetændelse er, at Hesten er
yderst følsom for Lys. Af denne Aarsag holdes Dinene
oftest mere eller mindre lukkede, ligesom Pupillen i Diet
er stærkt sammentrukket.

Betændelsen kan brede sig videre til Nethinden, som
danner Diets indvendige, bagerste Begrænsning. Ved

Lammelse af denne tabes Synsevnen helt eller delvis i Forhold til Lammelsens Udstrækning.

“Cataract” fremkaldes derved, at Betændelsen breder sig over paa “Linsen,” som herved bliver ugjennemsigtig.

Maaneblindhed (Periodisk Dienbetændelse).

Denne eiendommelige Dienlidelse viser sig hyppigere paa enkelte Steder end paa andre; synes heri at være afhængig af Jordbundens Art, Foderets Beskaffenhed o. s. v.

Det er paastaet, at Sygdommen foraarsages af en Mikrob, som særlig findes paa lave, sumpige Steder; men dette er dog ikke fuldstændig bevist.

Det eiendommeligste ved Maaneblindhed er imidlertid, at den er en regelmæssig tilbagevendende Sygdom. Kan indtræde hver Maaned eller hver sex Uger o. s. v. (Har imidlertid intet at bestille med Maanen eller dens Faser, som tidligere almindelig var antaget).

Lidelsen kan komme og forsvinde et Udal af Gange; men Regelen er dog, at Hesten blir blind, naar den har haft Sygdommen sex eller syv Gange. Aarsagen til denne Blindhed er da Cataract, o: Uklarhed af Linsen. Maaneblindhed gaar i Arv, og Heste, lidende af Sygdommen, bør ikke anvendes til Avlsdyr.

Symptomerne er for det meste de samme som ved indvendig Dienbetændelse.

En maaneblind Hest er ikke af megen Værdi som Brugsdyr; netop derfor gaar ogsaa saadanne Heste meget i Handelen. Ofte kan man heller ikke se paa

Hesten, enten den er udsat for Maaneblindhed eller ei; dog er der enkelte Ting, som man bør mærke ned:

1. Er Hesten kun maaneblind paa et Die, synes dette at være mindre end det andet. Dette begrundes sig paa, at Diet trækkes noget tilbage i Diengruben, dels ogsaa foraarsaget ved en virkelig Atrofi eller Indskrumpning af selve Dieæblet.

2. Diets Hornhinde er endvidere lidt uklar — sees oftest som en blaagraa Ring i Diets Omkreds.

3. Det øverste Dienlaag faar en liden Tværbøjning paa den normalt fint buede Rand (henimod den indvendige Dienvinkel).

4. Pupillen viser sig oftest mere eller mindre sammentrukken.

5. Dyrets Øren holdes gjerne stivt opret i en unaturlig Stilling.

Disse Symptomer kan imidlertid i mange Tilfælde være saa lette eller lidet fremtrædende, at Sygdommen ikke kan opdages endog af den omhyggeligste Jagttager.

Behandling: Under Anfaldene bruges Recept No. 62 og Recept No. 63, ligesom ved den indvendige Dienbetændelse. Giv Græs eller Afføringsmidler.

Cataract

bestaar i en Fordunkling af Linsen, begrundet paa en indvendig Dienbetændelse eller Maaneblindhed.

Behandlingen bestaar i en Operation, hvorved Linsen bortskjæres eller rettere udtrækkes. Denne Operation er vanskelig og ikke til megen Nytte for Husdyrenes Bedkommende.

Hvide Pletter

paa Diecblets udvendige Del (Hornhinden) beror paa udvendig Dienbetændelse eller dennes Marsjager og kan undertiden borttages med

Recept No. 64:

Sol. nitr. argent, oz. 2
(2%)

Bruges med Pipette Morgen og Aften.

Gamle Saar (ulcers)

paa Hornhinden bør pensles med en 3% Opløsning af Helvedessten. Forsigtighed maa imidlertid iagttages.

Trichiasis, Entropion og Ectropion.

Bed Trichiasis forstaaes en Lidelse i Diet, som bestaar i, at Dienhaarene vender sig indad istedenfor udad.

At selve Dienlaagene vender sig indad eller udad hænder ogsaa og beror paa Saar eller Ar enten paa den indvendige eller udvendige Side af Dienlaagene (Entropion eller Ectropion).

Behandling: Bed Trichiasis bestaar denne simpelt-
hen i en Afrivning af Dienhaarene.

Bed Entropion eller Ectropion maa en liden Ope-
ration til, som bestaar i, at man enten affjærer den ind- eller udfrængende Del af Dienlaagene, eller at man fjærer ud Stykker af samme, henholdsvis paa den ind-
vendige eller udvendige Side af Dienlaaget. Diet bør under Saarhelingen bades med en 2% Opløsning af Borsyre to eller tre Gange daglig.

Kjønnsorganernes Sygdomme.

Nymphomani og Satyriasis (forøget Kjønnsdrift) forekommer henholdsvis hos Hun- og Handyr. Lidelsen hænger nøie sammen med Levemaaden, mangelfuld Bevægelse, en stærk Udvikling af Kjønnsdelene, Melkningen, Kalvningen o. s. v.

For Kjørnes Bedkommende disponerer gamle Kjør samt Slagtekvæg mest. Gidsende Foder i rigelig Mængde kan være Marsag til Sygdommen. Undertiden kan Marsagene tilskrives organiske Feil i Kjønnsorganerne i det Hele taget, saasom Feil i Eggestoffene (ofte Tuberkulose), kronisk Tillukning af Skeden eller Børmunden o. s. v. Klaphingste skal i særlig Grad disponere.

Hos Kvæget viser Lidelsen sig derved, at Koen er brunstig, men vil ikke "tage sig." Denne Brunst kommer og gaar regelmæssig hver 3 Uger; tilslut blir den imidlertid vedvarende. Der er en stadig Ophidselse tilstede, Koen springer op paa andre Dyr og saa fremdeles. Ved nærmere Undersøgelse af Symptomerne vil vi finde følgende: Blikket er stirrende, Dyret taaler ikke, at nogen tager i det, men guider sig uopholdelig til hvad den kommer nær, roder med Benene i Jorden, samt er en stng og vild Brummen meget karakteristisk. Dyrene kan blive helt rasende og farlige at haandtere for Folk. Ved Undersøgelse af Melken viser ogsaa denne sig forandret, vil løbe sammen ved Røgning o. s. v.

Det er endvidere paastaet, at Kjør lidende af Nymphomani efterhaanden faar et tyrelignende Udseende (dette ikke alene i Natur, men ogsaa i Legemsbygning).

For Hoppens Bedkommende er Symptomerne følgende: Dyret har gjentagende eller tilbagevendende Brunstperioder, men bliver ikke drægtig. En slimblandet Urin udtømmes tidt og ofte, Kjønslæberne holdes ofte aabne, Dyret giver karakteristiske Hvin eller Skrig fra sig og har i det Hele taget stor Tilbøielighed til at slaa og bide (er meget kildent for Berøring). Hoppen magrer snart af, da den kun æder lidet; Kramper samt fuldstændig Kasteri sees undertiden, men sjelden. Bedvarende Nymphomani fremkalder undertiden Lammelse af enkelte Muskelgrupper, især i Bagdelen.

Satyriosis.

Forekommer især hos Thyren og viser sig ved en vedholdende Erektion af Kjønslemmet. Thyren brøler stygt og vildt og angriber ikke sjelden Mennesker. Dyrene magrer af og en paafaldende Lamhed af Bagparten kan indtræde. Efterhaanden vil de angrebne Dyr blive roligere, miste Kjønsdriften og en eiendommelig Svækkelse af hele Dyret indtræder.

Behandling af Nymphomani og Satyriosis: Nar-sagene maa fjernes. Kan dette ikke lade sig gjøre, skrider man til en radikal Operation, som bestaar i Anusning (eller Bortskjæren) af Eggestoffene for Hundyrets Bedkommende samt Kastration af Handdyret.

Indvendig bruges Kamfer, Chloral, Morphin, Bromkalium o. s. v., som virker beroligende paa Dyrene.

En anden Ting, som ogsaa maa erindres, er, at saadanne Dyr bør arbeide haardt paa knap Fodring, samt gives Leilighed til Parring.

Formindsket Kjonsdrift.

Dette er en Lidelse, som kan være medfødt, men som Regel begrunder den sig paa organiske Feil i Kjonsdelene, saasom svækkede eller mangelfulde Eggestofke eller Testikler. Leilighedsaarsager er: For hyppig eller for tidlig Brug til Avlsdyr samt svækkede eller syge Dyr, som staar paa knap Fodring.

Impotens: Herved forstaaes en mangelfuld Evne til at befrugte. Den kan bero enten paa en fuldstændig Mangel paa Sædsim eller beror den paa manglende Evne til at udføre selve Parringen. Denne Parrings-Impotens kan have sine Aarsager i følgende:

- 1) Feil eller Misdannelse af selve Kjonslemmet.
- 2) Feil ved Urinrøret, hvorved Urinaabningen ikke ender paa Kjonslemmets Spids, men enten over, under eller paa Siden af samme. Striktur af Urinrøret kan være en anden Aarsag.
- 3) Partiell Lamhed i Baglemmerne, hvorved Parringsaften gjøres umulig.
- 4) Feil, Betændelse eller Indskrumpning af Testiklerne o. s. v.

Sterilitet: Denne bestaar i en Ufrugtbarhed hos Hundyr og beror oftest paa Feil eller Sygdomme i Eggestof eller Eggelæder, hvorved Egget enten slet ikke dannes eller dette af en eller anden Aarsag blir

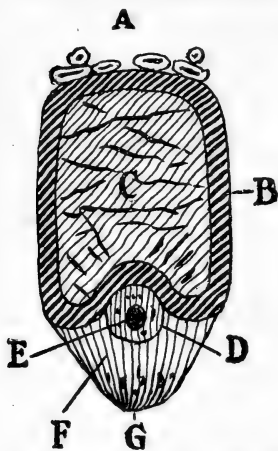
forhindret i at slippe ned i Uterus eller Børen. Forbigaaende Sterilitet foraarsages oftest ved en Katarrh eller let Betændelse af Eggeløder, Børhorn, Bør eller Skede.

Behandling af Impotens og Sterilitet: Kraf-
tig Næring med moderat Arbejde. Indvendig kan
gives: spansk Flue, Peber, Sennep, Alkohol, Inge-
fær o. s. v.

Af spansk Flue-Tinctur gives fra 10 til 25 Draaber
i Vand. Forsigtighed maa iagttages.

Phimosi og Paraphimosi

bestaar i en pathologisk Opsvulmen af Hingstens Kjøns-

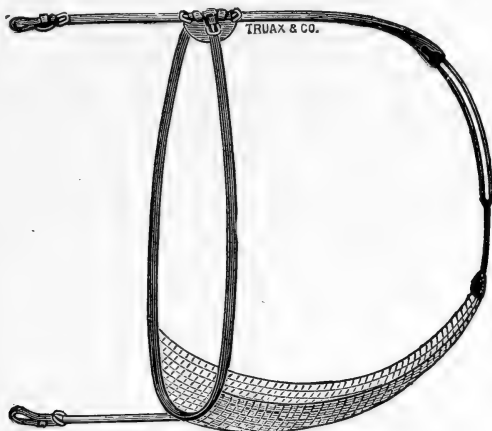
Tværsnit af Hestens Kjønslem.

A Harer. B Geneshinden. C Celle-
legemerne. D Svampelegemet.
E Urinrøret. F Urinrørets Muskel
(Bækkenmuskul). G Kjønslemmets
tilbagetrækkende Muskler.

dele, foraarsaget enten ved
Uforsigtighed under Parring-
gen eller ved voldsomme Stød,
Slag eller lignende paa Kjøns-
lemmet. (Forekommer kun sjel-
den hos Vallakken.) Phimosi
kaldes Lidelsen, naar det
svulne Kjønslem ligger inde-
sluttet i Skeden. Dyren er
mere udsat for denne Lidelse
end Hesten og foraarsager hos
denne ofte Døden ved Blære-
bristninger. I vanskelige Til-
fælde vil nemlig Urinrøret
trykkes sammen af den enorme
Opsvulmen af Kjønslemmet og

saaledes forhindre Urinens Udtømmelse.

Bed Paraphimosis kan derimod Kjønslemmet paa Grund af Lammelse eller Opsvulmen ikke trækkes tilbage i Skeden — altsaa det modsatte af Phimosis*).

Suspensorium.

Behandling.—Scarification, Suspensorium. Det ophovnede Kjønslem vaskes flere Gange daglig med en stærk Alunopløsning eller 4% Blyvand med Opium.

*) Som et karakteristisk Exempel paa Paraphimosis kan følgende tjene: Jeg var kaldt ud i Landet for at behandle en værdifuld Hingst, hvis Kjønslem var beskadiget under Parringen. Ved Examination af Hesten befandtes Kjønslemmet at være opsvulmet til uhyre Dimensioner. Kjønslemmets Hoved var af Størrelse som et Menneskehoved og vendt bagover imellem Baglemmerne, saa Hesten maatte indtage en skrævende Stilling. (Aarsagen til denne besynderlige Stilling af Kjønslemmet beror paa en abnorm Kontraktion af Kjønslemmets tilbagetrækkende Muskel.)

Svellingen blev saa aabnet paa flere Steder (scarificeret) og flere Pints af en gulagtig Vædske udtømtes. Ved slittige Badninger gik Hævelsen betydelig ned i Løbet af saa Timer, hvorpaa Kjønslemmet blev presset tilbage i sin naturlige Stilling og Suspensorium paalagt (se Tegningen). Sex Uger efter var Hesten helbredet og næste Aar anvendtes den til Parring.

Kastrationer.

Denne Operation er kjendt helt fra Oldtiden, dog varierer Maaden at udføre Operationen paa meget betydelig.

Bed at ødelægge eller borttage Handyrets Testikler (Kodder) berøves derved dets Evne til at forplante sig.

Testiklerne, som i Fosterlivet befinder sig inde i Fosterets Bughule, vil snart efter Fødselen træde ud af denne og sænke sig ned i Pungen. Testiklen bestaar af to Hoveddele — en større ægformet nederste Del (den egentlige Testikel) samt Bitestiklen. Denne sidste danner Testiklens øverste Del og gaar uden skarp Grænse over i Sædlederen. Testiklerne er omgivne af en sterkt hvid Senehinde, som igjen er nøie forbunden med den saakaldte Sækhinde. Indvendig bestaar Testiklerne af en blød Kjertelmasse, som indeholder Kjertelrørene eller Sædrørene. Sædstrengen tjener som et Ophængningsmiddel for Testiklerne og bestaar af Sædlederen, samt de Arter og Nerver, der gjennem Lyskekanalen staar i Forbindelse med Testiklerne.

Kastrationen udføres dels begrundet paa sygelige Tilstande i Kjønnsorganerne eller ved Pungbrok, men fornemmelig udføres dog Operationen for at forhindre Forplantning samt for at gjøre Dyret mere tamt og medgjørligt som Husdyr.

Jo yngre Dyrene er, des mindre Mæn synes de at have af Operationen; men en tidlig kastreret Hest f. Ex. faar aldrig en saa vel formet Legemsbygning som en, der er kastreret i en længere fremskreden Alder.

De forskjellige Dyr kastreres i forskjellige Aldre:

Hesten . . . . . 1 til 2 Aar.

Dyre-Kalve . . . . . 2 — 4 Maaneder.

Griise . . . . . 6 — 8 Uger.

Operationen udføres kun paa fuldkommen sunde Dyr (liger f. Ex. Hesten af Stivkrampe eller smitsomme Sygdomme som Kværstil, Lungebetændelse etc., hvor Operationen udsættes). Kastration udføres dels ved Fjernelse af Testiklerne og dels ved Udelæggelse af samme Organer uden dog at fjerne dem.

A. Fjernelse af Testiklerne.

1. Ved Klemme (Hest og Kvæg).
2. " Ekrafement (Hest og Kvæg).
3. " Ligatur (Hest og Kvæg).
4. " Afbinding af hele Pungen (Kalve og Bæddere).
5. " Afrivning af Testiklerne (Griise).
6. " Afstrabning af Sædstrengen (Griise og Lam).
7. " Gjennembrænding af Sædstrengen (Heste).
8. " Ufdreining af Sædstrengen (Griise).

B. Bibeholdelse af Testiklerne.

1. Ved Bantning af Testiklerne (Kvæg).
2. " " " Sædstrengen (Kvæg).
3. " Gjennembrænding af Testiklerne (Kvæg).
4. " Umdreining af Sædstreng og Testikel (Kalve og Bæddere).

Som almindelig Regel udføres Kastrationen for Hestens Vedkommende om Foraaret (helst i Mai og Juni). For de øvrige Dyr spiller Karstiden ingen større Rolle.

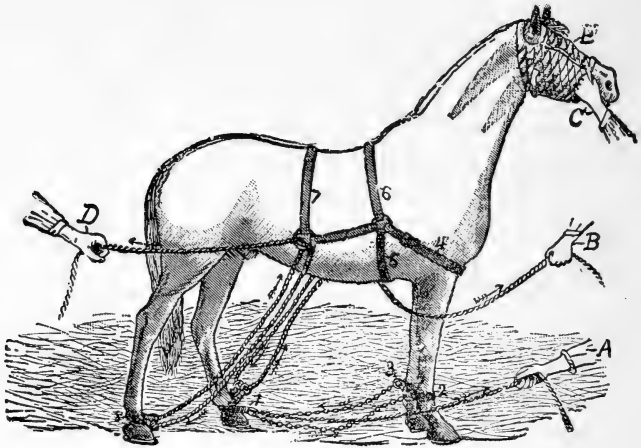

Fig. 1.

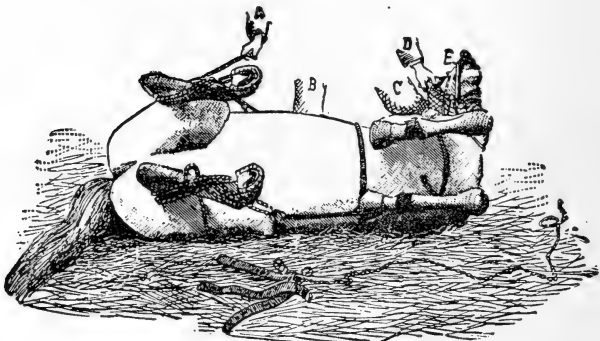

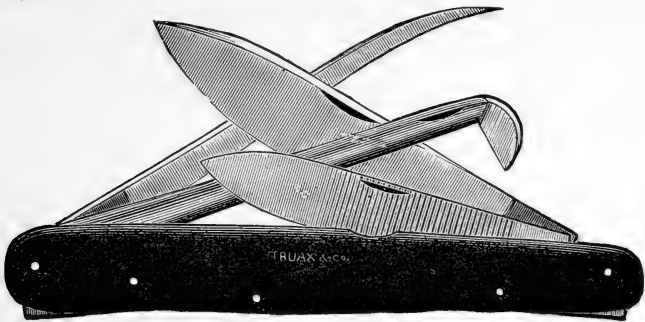
Fig. 2.

Kastning ved almindelig Kastration.

Almindelig Kastration (Hesteskjæring).

En Hest, som skal kastreres eller skjæres, bør være fuldstændig sund og frisk og uden Antydning til Brof. Den bør sultefodres mindst en Dag før Operationen; ligeledes bør Hesten bevæges rundt en halv Times Tid, før den lægges ned, for at udtømme Endetarmsgjødningen.

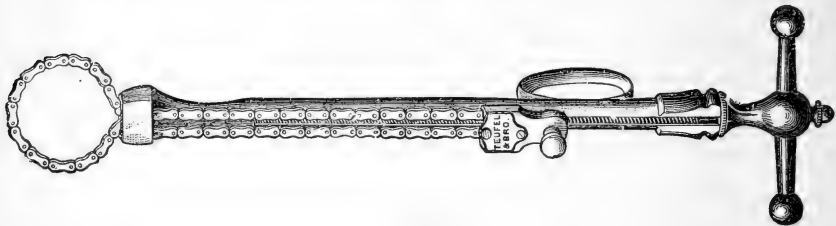
Efter disse Forberedelser kastes Hesten paa et mygt Sted, og Lemmerne opbindes efter alle Kunstens Regler. Hesten kastes paa venstre Side, og et Par vel fyldte Høsfækkæ lægges under Dyrets Side for at holde det halvt liggende paa Siden og halvt paa Ryggen. Baglemmerne bør ligge vel bøiede i Halsebøiningen, samt bør Hovens Underflade (Saalen) vendes bagtil, da Hesten i denne Stilling er mere magtesløs og ligger forholdsvis rolig i Kastetøiet.

Kastrationskniv.

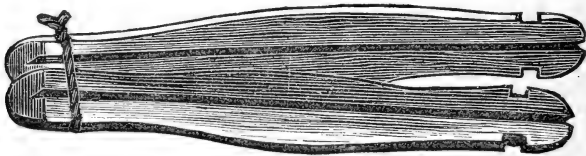
Derpaa afvaskes Operationsstedet vel, først med Sæbevand, derpaa med en 2% Opløsning af Karbol. Operatøren knæler ved Dyrets venstre Side (Hestens høire Side, naar den staar oppe), griber med venstre

Haand venstre Testikel og aabner med Kastrationskniven Huden og Hinderne efter Testiklens hele Længde, saa denne let kan trykkes frem. Derpaa gribes Testiklen med høire Haand og holdes fast, uden dog at trække i den, for et Minut eller saa (da Hesten nu som Regel vil være en Del urølig og vil trække Testiklen op). Derpaa tages Testiklen igjen i venstre Haand og alle Hinder afløses vel rundt Vitestiklen, saa Sædstrengen træder tydeligt frem, hvorpaa efter Omstændighederne paalægges Klemmer, Ligatur (Underbinding med Silke) eller Ektrasør.

Ektrasør.

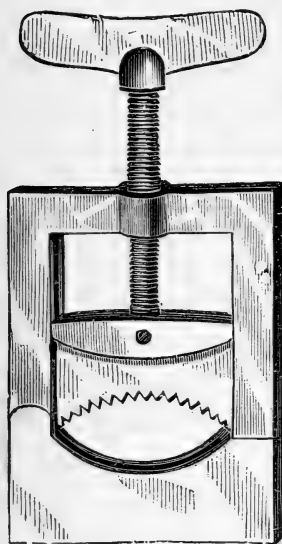
Bed Ektrasør affrues simpelthen Sædstrengen; dette maa imidlertid gjøres meget forsigtig og langsomt, hvis Efterblødning skal undgaaes, hvorpaa Sædstrengen (Stumpen) varsomt trykkes op i Kastrationsaabningen.

Hesteklemme.

Bruges Klemmer (som altid er det sikreste) anlægges disse lige ovenfor Vitestiklen. Efter at disse er for-

svartligt fæstet, affkjæres den egentlige Testikel, men Bitestiklen bibeholdes, for at Klemmerne ikke skal glide af.

Knusning af Sædstrengen.

Anvendes Ligatur, paalægges denne omtrent paa samme Sted som Klemmerne. Som Regel underbindes Sædstrengen i to Partier — først Blodaarene, derpaa Sædlederen særskilt, hvorpaa Sædstrengen affkjæres lige ovenfor Ligaturen, og Sædstrengsstumpen slippes op i Kastrationsjaaret, ligesom ved Ekrafement.

Bed Underbindingen maa man ikke anvende for tynd Traad, heller ikke bør Ligaturen paalægges for trangt, da det kan hænde, at Traaden (Silken) skjærer sig igjennem med farlige Blødninger som Følge.

Den anden Testikel behandles dernæst paa samme Maade. For at Sædstrengen skal mortificeres hurtigt, anvendes paa Klemmens Indside et brændende eller ætsende Middell.

Recept No. 65:

Bolus rubr., plv., dr. 2

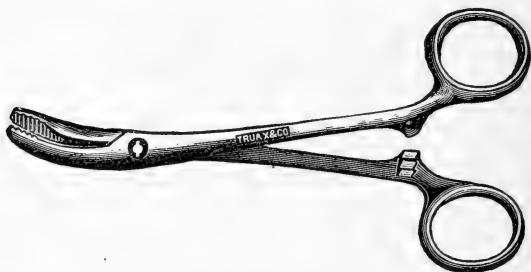
Sulf. cupr., " " 6

Gum. arab., oz. 3

Blandes. For Hesteklemmer.

Hænder, Instrumenter, Klemmer, Silke etc. bør alt være saa rent som vel mulig, og som Antisepticum anvendes særlig Karbolvand (2%), Kreolin vand (2%) eller Sublimatvand (1—1000). Det sidste er det bedste, men har den Ulempe, at det angriber Instrumenterne.

Efterbehandlingen er i Regelen simpel. Saaret holdes aabent ved at indføre en ren Finger mindst en Gang daglig i de to første Uger eller saa. Dyret bør bevæges, hvilket vil befordre Saarsekreternes Aflob samt forhindre, at Hævelsen tager Overhaand.

Underbindingspincet.

Klemmerne aftages fra 16 til 24 Timer efter Operationen. Før disse løsnes bør imidlertid den Del af Sædstrengen afklippes eller affjæres, som befinder sig under Klemmen. Sædstrengen skydes saa op i Saaret paa almindelig Maade. (Ved at Sædstrengens Ende hænger frit ud af Kastrationsaaaret og ikke trækkes op paa almindelig Vis, faar vi ofte de saakaldte Sædstrengsfulster, som kan antage en betydelig Størrelse.)

Efterblødninger kan indtræde enten straks efter Kastrationen eller den næste Dag. Marslagene ligger som oftest i Feil eller Slurvethed fra Operatørens Side

og kan undertiden forvolde Dyrets Død. Mindre Blødninger stoppes med de saakaldte Underbindingspincetter, hvilke kan paaføres i Hestens staaende Stilling. (De er forsynede med en Slags Hagelaas, som forhindrer Pincetten i at slippe Taget.) Ved større Blødninger bør Hesten fastes, Sædstrengen opføres og en ny forsvaerlig Underbinding paalægges. Kan Sædstrengen ikke findes, bør hele Abningen oplugges med Blaar, Bomuld, Mel o. s. v., der som Regel vil stoppe Blødningen efter nogen Tids Forløb, samt bør Dyrets Kryds bades med koldt Vand.

For ikke at forurene Saaret bør Dyrets Hale opbindes. Som almindelig Regel bør man ikke tillade en kastreret Hest at ligge ned de første 24 Timer. Især bør dette erindres, hvor Klemmer anvendes, da dette undertiden kan foraarsage unødvendig Strækning af Sædstrengen eller endog at Klemmerne affrødes.

Mod betydelige Svellinger efter Operationen brug
Recept No. 66:

Acet. plumb., oz. 4

Sulf. alum. kalic, "

Blandes. For Hævelse. Bland 2 Theeskeer i 1 Pint
Blødt Vand for udbendig Vask flere Gange daglig.

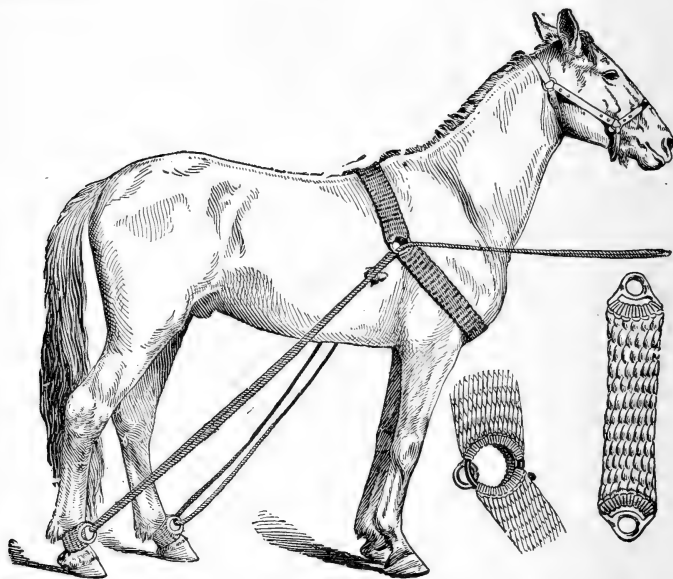
* * *

Ved Pungbrøk maa Kastrationen foretages med "dækket Testikel," o: Skedehinden omkring Testiklen aabnes ikke, men Klemmen paalægges uden om denne, efterat Huden er gjennemstaaeren paa almindelig Vis.

Da Skedehinden kan betragtes som en Fortsættelse af Bughinden, vil dette helt mekanisk hindre Fremfald af Tarmene, paa samme Tid som Brokket helbredes. Stor Forsigtighed maa imidlertid iagttages, saa ingen Tarm- eller Netdele tages med ind i Klemmen.

Kastration af Klaphingste (Ridglings).

Hos Klaphingste—eller "Ridglings"—befinder enten den ene eller begge Testikler sig i Bughulen istedenfor i Bungen.

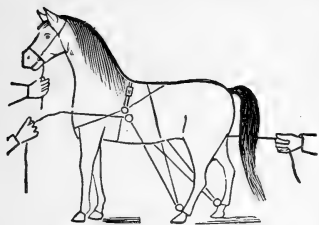
En "Ridgling" har Hingstenatur, men kan ikke befrugte, da den tilbageholdte Testikel ikke kan producere Sædsem. De inddeles i "falske" og "ægte" Klaphingste. Ved den falske findes Testiklen lige indenfor Bughinden

og er let at finde. Ved den ægte derimod kan Testiklen findes flydende omkring blandt Tarmene og er ofte meget vanskelig at opdage (man maa ikke sjelden indføre hele Armen i Bughulen, efterat denne er aabnet i Lyske-regionen).

Karsfagene er dels at Sædstrengen er mangelfuldt udviklet (for kort) eller at Lyskeaabningen er for liden for Testiklens Gjennemgang.

Er først Testiklen opdaget og fixeret, anvendes som Regel Ektrasør og Afstruning. Befindes Sædstrengen at være af normal Længde, anbefales Klemmer, da disse i en vis Grad hindrer Tarmfremfald. Hvor Lyskeregionen er aabnet i betydelig Udstrækning (hvor man indfører Armen), bør

En letvint Maade at fæste
Heste paa.

Saaret selvfølgelig sammensyres, endog om Klemmer anvendes.

* * *

En god gammel Forsigtighedsregel er at sætte fastre rede Heste ind paa Spiltaug, hvis bagerste Del er opfyldt med Jord eller lignende, saa at Hesten kommer til at staa lavere med Forkroppen end med Bagkroppen. Herved skydes Tarmene mekanisk forover, hvilket vil bevirke, at Bugpresset paa Lyskeaabningen formindskes. Dette vil selvfølgelig i betydelig Grad hindre Tarmfremfald.

II.

Kvæget.

Læring (Tuberculosis).

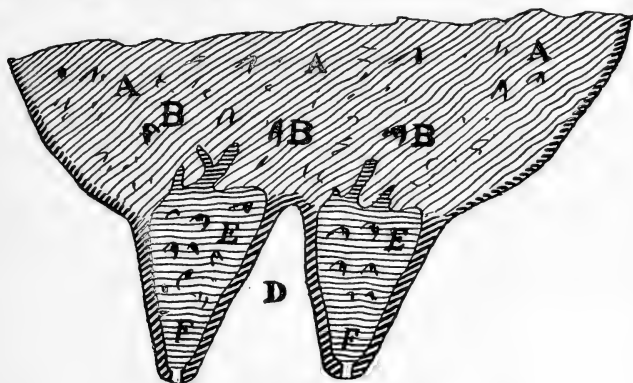
Denne smitsomme Sygdom, som angriber baade Mennesker og Dyr, er udbredt over hele Verden og er vistnok for Tiden vor mest frygtede Sygdom. Hesten synes imidlertid at være meget lidet modtagelig for Tuberkulose, da Sygdommen yderst sjelden kan paavises hos denne; enkelte Veterinær=Forfattere paaistaar endog, at Tuberkulose er en ukjendt Sygdom for Hestens Bedkommende.

Koens Yver synes imidlertid i særlig Grad at være udsat for Tuberkulose. Dette er selvfølgelig af stor Bigtighed, da nemlig Sygdommen gjennem Melken let kan overføres til Mennesker og især Børn, som selvfølgelig er de mindst modstandskraftige.

Selve Smittestoffet er en mikroskopisk vegetabilsk Mikrob, som formerer sig med stor Hurtighed. Disse Mikrober er meget modstandskraftige for ydre og indre Paavirkninger. I Støvform bliver disse farlige Sygdomsbærere ofte indbragte i Dyrenes Næse og Mund,

hvorfra de saa forplanter sig videre til Lungen eller til Indvoldene, hvor da Sygdommens første Begyndelse finder Sted.

I det Hele taget kan Tuberkulosen forplante sig fra det ene Dyr til det andet i en forbausende kort Tid.

Schematisk Fremstilling af et Uver.

AB Melketjerterel. E Meltekammer. F Meltekanal.

(Hos Koen længere end her fremstillet.)

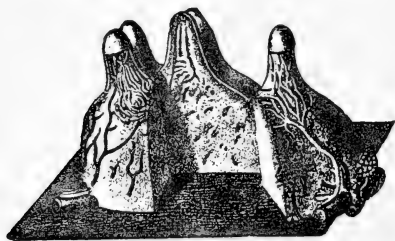
“Tuberculin Test” eller Prøve.—Det har altid været forbundet med stor Vanskelighed med Visshed at diagnosticere Sygdommen, især i lokaliseret Form, f. Ex. i Koens Uver. For med Visshed at finde ud, om Sygdommen er tilstede eller ei, benyttes den saakaldte “Tuberculin Test.” Denne bestaar deri, at man indsprøiter Vaccine (Tuberculin) under Koens Hud, gjerne paa høire Skulder, hvorpaa man efter bestemte Regler tager Temperaturen (næste Dag). Stiger Temperaturen over $1\frac{1}{2}^{\circ}$ F., har Koen Tuberculosis. Hvis Koen ikke ændser Indsprøitningen (ingen eller kun ubetydelig Temperaturstigning), er den fri for Sygdommen.

B e h a n d l i n g. — Tuberkulose er betragtet som uhelbredelig; Dyr, angrebne af Sygdommen, bør derfor slagtes, saasnart Sygdommen er paavist.

Overbetændelse.

Begrundet paa Melkens store økonomiske Anvendelse i det praktiske Liv er Oversygdomme hos Koen af større Vigtighed end nogen anden Sygdom hos dette Dyr.

Man skjelner mellem Sygdomme i selve Melkekjertlerne og Sygdomme i Patterne.

Opstaaret Koyver.

Den egentlige Overbetændelse hos Koen, som bestaar i en heftig Betændelse af Melkekjertlerne, forekommer især hos gode Melkekjører og har ofte sin Oprindelse eller Aarsag dels

i Forkjølelse, dels i udvendige traumatisk Beskadigelser af Overet. Undertiden staar Overbetændelse i Forbindelse med andre Lidelser, f. Ex. Sygdomme i Patterne, og bliver da at betragte som en sekundær Sygdom. Smidlertid er maaske Infektion af Melken gennem Melkekanalerne den vigtigste Aarsag til Overbetændelse.

B e h a n d l i n g.—For almindelig Overbetændelse brug Recept No. 67 samt giv Ufføringsmidler indvendig.

Recept No. 67:

Acet. plumb., dr. 6

Camphora, “ 3

Vaselini, oz. 4

mx.

adde: Creolini, dr. 1

Oversalve. Bruges to eller tre Gange daglig.

Saare Patter.

Forekommer især hos Kjør, som holdes paa Græsgange, hvor der ikke findes Skyggetrær. Den brændende Sol og den tørre Vind angriber Pattens fine Hud og gjør den skjør og tør, saa den ved Malkningen brister og former Saar og Sprækker. Kjør, som har for Bane at vade meget i Vand, er ogsaa udsatte for Saar paa Patterne.

Melkemaal.

Et eget Slags Patteudslæt er de saakaldte Vind- eller Sommer-Kopper. Disse ytrer sig derved, at der paa Patterne dannes adskillige smaa Blærer, som saa efterhaanden brister og udvikler sig til Saar. Denne Form kan være smitsom og bringes ofte fra en Ko til en anden gennem Malkningen.

Behandlingen er imidlertid den samme som for saare Patter i Almindelighed. Den almindelige Malkning forstyrres Saarehelingen, hvorfor Melken tages med Melkemaal indtil Patterne er ophede.

Recept No. 68:

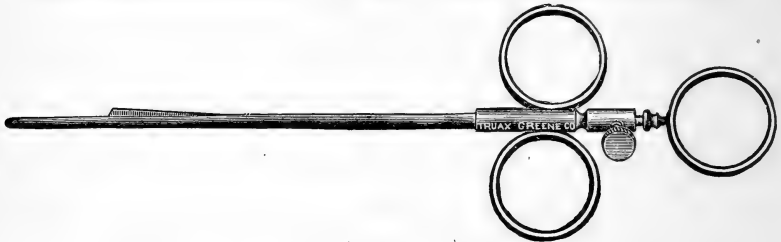
Acid. tannic., dr. 4

Glycerini, oz. 3

Blandes. For saare Patter. Bruges Morgen og Aften i Forbindelse med Melkerør.

Tilstopning af Patten

sees ikke sjelden og forarsages enten af Knuder eller Skillevægge i samme. Optraeder gjerne en Tid efter Kalvningen og beror ofte paa mangelfuld Udmalkning.

Instrument for Gjennemstjæring af Knuder i Patterne.

Behandlingen bestaar deri, at man gjennemborer eller gjennemstjærer Knuden eller Skillevæggen med et dertil bestemt Instrument, hvorpaa Melken tages med Melkemaal i nogle Dage. For at den frembragte Åbning ikke skal tilstoppes mellem hver Mælkning, anbefales at indføre en ren Tulestreng, som har den Egenskab, naar den bliver fugtig, at svulme op og saaledes helt mekanisk udblokke Åbningen. Strengen indføres dobbelt med den sammenpressede Løkke foran. Tilstopning af Patten er imidlertid meget haardnakket at helbrede og kræver baade Taalmodighed og Skjønsheds.

Malkningen.

Der er neppe noget i vort Husdyrbrug, som er mere fordømmeligt end Skjodesløshed ved Malkningen. Denne bør foretages saa regelmæssigt og samvittighedsfuldt som vel muligt, og alt, som staar i Forbindelse med Malkningen, bør bære Præget af den yderste Renslighed.

Vær vis paa, at al Mælk er udmalket; thi Overbetændelse har ofte sin Aarsag netop deri, at Koen ikke renmalkes. En Ko, som "læffer," bør i det mindste malkes tre Gange daglig.

Den nyfæede Mælk bør aftjølles jo før des bedre og opbevares i et koldt, vel ventileret Rum — eller i koldt Vand.

Mælkedarrene bør daglig rensføres og udvaskes med koldt Vand, og Mælk fra en syg Ko bør aldrig sammenblandes med den øvrige Mælk.

For at drive Mælken ned i Overet anvendes.

Recept No. 69:

Carb. natr. plv., oz.	3
Chlor. natr. " "	3
Nitr. kalic. " "	1
Sulf. natr. " "	4
Fruct. junipr. " "	5

Sammenblandes. Mælkpulver. Bruges i spisestevens tre Gange daglig.

Blodig Mælk

har sin Aarsag i Bristning af en Del smaa Blodaarer i Overet, og en indvendig Behandling er nødvendig (Re-

cept No. 70), paa samme Tid som Overet bades flere Gange daglig med Recept No. 71.

Recept No. 70 (indvendig):

Sulf. alum. kalic., oz.	2
Rad. calami plv., “	6
Sulf. ferros “ “	3
Chlor. natr. “ “	5

Blandes og gives i spiseskevis Morgen og Aften for Blod i Melken.

Recept No. 71 (indvendig):

Sol. acet. plumb., oz. 3I
(2%)

adde: Tinct. opii, “ I

Bruges Morgen og Aften som Overbæst.

Melkefeil

foraarsages oftest enten af lokale Sygdomme i Overet eller univervelle Sygdomme (Febersygdomme), eller de beror paa Mikrober. Fodringen synes ogsaa til Tider at være Aarsag til Melkefeil. Melkens kemiske Sammensætning kan forandres, saa at et abnormt Forhold vil indtræde mellem Melkens forskjellige Ingredienser. Endvidere kan fremmede Legemer og Lugtstoffer foraarsage Melkefeil.

Raadden Mælk

var tidligere antaget at bero paa Fodring med bedærvet Foder; den sande Aarsag er imidlertid Bakterier, som forefindes i Stalden, i Affaldsdynger og lignende. Ved kemisk Undersøgelse af Melken findes denne at indeholde Svovlvandstof (H^2S).

Lang og slimet Melk

tilskrives Græsgangenes Beskaffenhed, men beror egentlig paa en hel Del Bakterier.

Blaa Melk.

Ligesom "raadden Melk" og "lang, slimet Melk" beror ogsaa denne paa Bakterier. Disse fremkalder i Melken en Farve, som nærmest maa kaldes for blaa-graa og viser sig paa Melkens Overflade, efter at den har staaet nogen Tid (f. Ex. 24 Timer). Blaa Melk er skadelig for Mennesker og bør ikke anvendes.

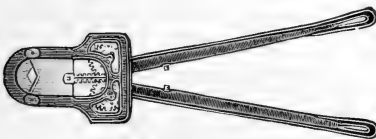
* * *

Melken kan endvidere have en besynderlig styg Lugt samt en stærk eller stram Smag. Dette Forhold beror ofte paa Mediciner, som er givet indvendig. Af saadanne Mediciner er Kamfer, Brækvinsten, Aloë, Morfin o. s. v. de vigtigste og bør ikke gives til Melkekjor i større Mængde.

"Dehorning."

Hornene er Creaturenes naturlige Forsvarsvaaben i

"Dehorning-Clipper."

vild Tilstand; hos vore tamme Husdyr er de imidlertid overflødige og bør fjernes. "Dehorning" vil forebygge mange Uheld og

gjør desforuden Kjorne mere tamme og medgjørlige.

Selve Operationen er af mange bleven betragtet som Dyrplageri, men bør nærmest anses som et "nødvendigt Onde." Imidlertid synes Dehorning ikke at medføre saa megen Smerte, som man skulde tro. Melken holder sig saaledes omtrent ved det samme, Dyrene æder og drikker som vanligt og synes i det Hele taget ikke at lide meget herunder.

"Dehorning"-Sag.

Kalvenes Hornvorter kan simpelthen affræelles med en Pennkniv eller afbrændes med Caustic.

Hos ældre Kjør bør Hornene aftages saa nær Roden som vel mulig, thi ellers vil de delvis vore ud igjen.

Efter Affsjæringen benyt Recept No. 72, som paa-smøres de frembragte Saar.

Recept No. 72:

Sulf. alum. kalic., oz.	$\frac{1}{2}$
Ol. picis. liq.,	" 1
Vaselini,	" 4
m. f. ungent.	

Bruges en Gang daglig.

Lumpjaw (Actinomycosis).

Denne smitsomme Kvægsygdom synes at brede sig mer og mer for hvert Aar (for kun faa Aar siden var Sygdommen neppe kjendt i Nordvesten).

Lidelsen ytrer sig ved større eller mindre Svulster paa Tungen, Tandkjødet, Kjævebenet o. s. v.

Marfagen er et Smittestof (actinomyses), som særlig findes i bedærvet Hø og Halm, f. Ex. i gamle Straastakke.

Er selve Kjævebenet angrebet, regner man Sygdommen for uhelebredelig, og Dyret bør da slagtes.

B e h a n d l i n g.—Bløde, fluktuerende Svulster bør aabnes med Kniven og udrenses, hvorpaa en fortyndet Opløsning af Jod-Tinktur indsprøites. Ved forhærdede Svulster brug Recept No. 74. Indvendig bruges Recept No. 73. Er Tilfældet uhelebredeligt, vil dette vise sig i Løbet af de første 3 eller 4 Uger efter at Medicinen er givet.

Recept No. 73.

Jodet. kalic., oz. $3\frac{1}{2}$
solve in

Aqva cocta, “ 10
adde: Tinct. opii, dr. 2

Gives i spiseskevis i Fæd eller Vand Morgen og Aften.

Recept No. 74:

Ungvent. cantharid., oz. 5
(2—3)

adde: Acid. sulphuricum, “ 1
m. f. ungent.

Mod forhærdede Lumpjaw-Svulster. Paaguides Svulsten en eller to Gange daglig.

Blackleg (Symptomatisk Anthrax).

Blackleg er en smitsom Kvægsygd, som udmærker sig derved, at den kun angriber unge Dyr (helst Kalve under to Aar). Smittestoffet er en stavformig Bakterie, som arbejder i Blodet og forgifter dette.

Symptomer.—De angrebne Dyr viser sig snart halte og stive, ofte med betydelige Hævelser efter Leddene, især Hofl. led og Haseled, men andre Led er ogsaa udsatte. Disse Hævelser indeholder stygt sort Blod.

I Sygdommens videre Forløb viser Dyrene sig sløve, har ingen Appetit, Dinene er blodsprængte, Huden tør og haard at føle paa; der er Forstoppelse tilstede, og den blodblandede Urin afsættes med megen Besvær. Sygdommen kommer og forløber paa ganske faa Dage og er overordentlig dødelig.

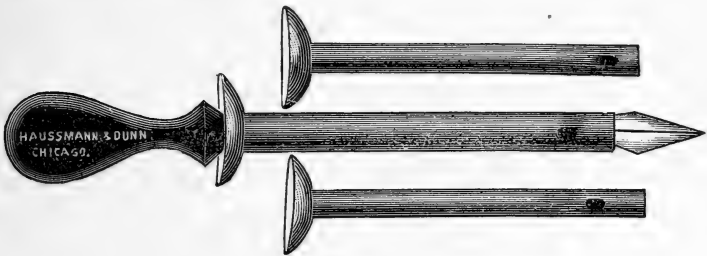
Lidelsen er meget smertefuld for Dyrene; de huker sig eller stønner ved hver liden Bevægelse. Efterhaanden (ofte i Løbet af 24—48 Timer) mister de Kontrollen over sine Bevægelser, vakler og falder om for aldrig mere at rejse sig.

Behandling.—Fjern de syge Dyr fra de sunde. Desinficer Udhus og Gaardsrum, hvor de syge Dyr befinder sig, med 2% Kreolin vand. Læg en Seton (se Side 120), gennemtrukken med ren Kreolin, i den løst hængende Hudfold lige foran Brystbenet. (Dette kan ogsaa gjøres med de sunde Dyr som et forebyggende Middel.) Dyrene kan ogsaa vaksineres mod Blackleg. Brænd de døde Dyr med Hud og Haar.

Trommesyge.

Denne forekommer som oftest i Juli eller August Maaned, efter at Kjøerne er slupne ud paa Kløvermarkerne.

Trommesygen karakteriseres ved en voldsom Udspænding af Bommen af en Gas, som hurtig udvikler sig derved, at Foderpartikler (f. Ex. ferskt Kløver) sættes i en abnorm Gjæring. Ved kemisk Undersøgelse af den i Bommen ophedede Gas forefindes ca. 70% af samme at være Kulsyre.

Trocar.

Man ser ofte flere Kjør angrebne paa samme Tid, og en øieblikkelig Hjælp er nødvendig for at redde Dyrenes Liv. I saadanne Tilfælde maa "Tapping" tilraades. Denne foretages paa venstre Side, en Haandsbred foran Hofteknuden og en Haandsbred nedenfor Lændehvirvlernes Tværværter. Man sætter "Trocareren" ind paaskraa, omtrent pegende i Retning af Dyrets høire Forknæ. Har man intet dertil bestemt Instrument, kan en tynd Kniv i Nødstilfælde gjøre Tjeneste.

Ved en lettere Udspiling af Bommen kan denne ofte hæves ved simpelthen at lade Koen tygge paa et tykt

Taug, som bindes fast rundt Dyrets Hoved (paalagt som et Hestebidsel). Ved at Dyret gaber over eller tygger paa dette Taug vil Mavegasjen oftest undslippe gjennem Munden, hvorved saa Udspilingen hæves lidt efter lidt. Endvidere kan Bevægelse og Guidninger anbefales. Efter at Dyrene er reddede fra øiebliffelig Kvælning sættes de ind paa Stald og følgende Mediciner gives:

Recept No. 75:

Sulf. natr., oz. 6

Carb. natr., “ 2

Plv. carvi, “ 2

Chlor. natr. “ 6

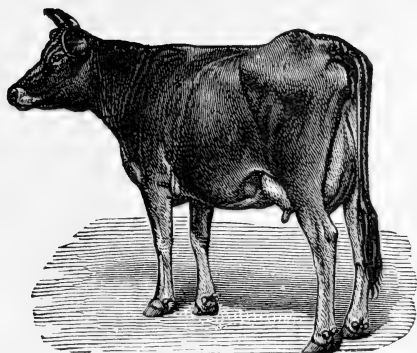
Blandes. 2 til 3 Spisefkeer flere Gange daglig.

Kronisk Trommesyge beror paa andre Fordøielssygdomme, og Behandlingen maa selvfølgelig rette sig efter disse.

* * *

Det hænder ikke sjelden, at en akut Udspiling af Bommen indtræder ved, at Koen har faaet en Potet, Gulerod eller lignende i Brangstruben.

Behandlingen er simpel: Man anvender en lang hvielig Svøbe, som er vel indsmurt med Fedt i den tykke Ende. Ved at skyde Svøben op og ned nogle Gange i Dyrets Hals vil det fremmede Legeme snart forsvinde (synkes), hvorpaa Bommens Udspiling hæves næsten øiebliffelig.

“Sliffesygen.”

Denne eiendommelige Kvægsygdом beror paa en eller anden Fordøielsesygdом.

Lidelsen optræder som Regel ud paa Vinteren, naar Foderet er knapt og daarligt (sees derfor mest hos Fatigfolk, som ikke har Raad til at give deres Kjør nok at æde).

Som Navnet antyder har de angrebne Dyr en vis Tilbøielighed til at slikke paa eller æde endog de modbydeligste Ting. Dette vil ligesom ved Faarets “Uldæden” forarsage Fordøielsesygdomme, ja endog Døden. De almindelige Symptomer paa Sliffesyge er følgende:

Dyrenes Appetit er abnormal; derfor afmagrer de snart. De æder nær sagt alting, de kommer over, saasom Jord, Sten, Spiger, Søm, Murkalk, Træstykker, Klædningsstykker, Kviſte o. s. v. De liker ikke rent Hø, men derimod æder de med største Begjærlighed halvraadden Strøelse; det samme gjælder ogsaa Drifkevandet — de foretrækker grumjet stygt Vand istedetfor rent. Man

fer dem sjelden tygge Drøv, da selvfølgelig Fordøielse=processen i det Hele taget lider.

I Begyndelsen er Feberen neppe merkbar, men Temperaturen stiger i Sygdommens videre Forløb. Gjødningen er tør, slimet og unaturlig.

En eiendommelig Haardhudethed indtræder snart; Huden blir stiv og tør ligesom Læder. Tager man saaledes Huden paa Dyrets Sider og løfter den op, vil den blive staaende i nogen Tid, da Elasticiteten synes at mangle.

Sygdommen kan vare fra nogle Maaneder helt op til et Par Aar. Dødsarsagen kommer oftest ved, at Dyrene sluger skarpe Gjenstande, f. Ex. Spiger eller Staaltraadstykker, som saa gjennemborer Tarmene og vandrer lige til Hjertet, hvor de ofte findes ved Sektion.

Behandlingen maa gaa ud paa at fjerne de primære Aarsager (Fordøielse=sygdomme). Det er derfor anbefalet at give mavestyrkende Mediciner i Forbindelse med Afføringsmidler (Recept No. 76). Sygdommen i sit senere Forløb er imidlertid uhelbredelig.

Recept No. 76.

Rad. Gentiana,	oz. 2
Rad. Calami,	“ 2
Fruct. junipr.,	“ 3
Sulf. natr.,	“ 6
Acetanilid,	“ 2

Blandes og gives i spiseskevis Morgens, Middag og Aften.

Fødselslære og Fødselshjælp.

De anatomiske Forhold.

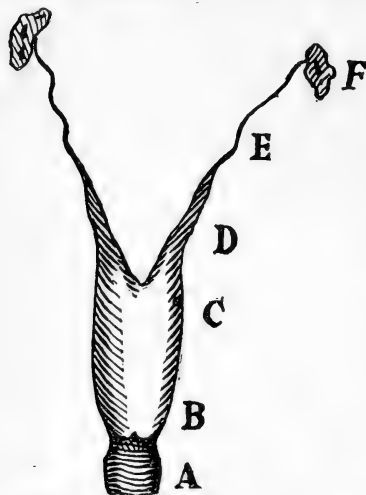
Bækkenet dannes af Korsbenet, Hoftebenet, Fæsbenet samt Sædebenet, af hvilke de tre sidste danner selve Bækkenbenet (pelvis bone), medens Korsbenet er nøje forenet med samme ved stærke Sener og Baand (Glideled). Korsbenet fortsætter sig bagtil direkte i de forreste Halehvirvler, hvilke sidste i Forening med Korsbenet danner Bækkenhulens Loft. I Forbindelse med de brede Bækkenbaand udgjør det Hele en noget skjæv Ring, hvorigjennem altjaa Fosteret maa passere.

Selve Bækkenhulen er en Kanal af høist forskjellig Længde og Bredde hos vore forskjellige Husdyr. Dette er selvfølgelig af stor Bigtighed med Hensyn til den Lethed, med hvilken Fosteret vil passere Fødselsveiene.

Hos Hoppen er Bækkenindgangen temmelig bred — lidt videre foroven end forneden, men i det Hele taget rummelig; derfor foregaar Fødselen oftest med Lethed. Medens vi hos Hoppen kan kalde Bækkenindgangen for "hjerteformet," finder vi hos Koen, at den er mere langstrakt eller "oval," hvilket besværliggjør Fødselen i betydelig Grad.

Børen eller Uterus er hos alle vore Husdyr tvædelt, men Delingen er ikke lige stærkt udviklet hos de forskjellige Dyr. Hos Hoppen er Delingen mindst, men har paa samme Tid det største Børlegeme.

Børen kan deles i tre Hoveddele, nemlig: Børhorn, Børlegeme og Børhals; selve Fosteret udvikles dels i Børhornet, dels ogsaa i Børlegemet. Børhalsen er nærmest at betragte som en Afslutning paa Børen, hvorved denne under Drægtigheden aflukkes fra Omverdenen. Naar Børen ikke er drægtig, ligger denne omtrent i Høide med Midten af Flanken. Børen er ophængt efter de brede Børbaand, som er en Fortsættelse af Bughinden.

Schematisk Fremstilling af Børen.

A Skeden (Forargaarden). B Børmund.
C Børlegeme. D Børhorn. E Eggeløber.
F Eggestof.

Børhalsen er for Hoppens Vedkommende en simpel ligeløbende Kanal, som er noget aaben under Brunsten; hos Roen derimod er den ikke saa enkel. Den ender med "Børmunden," som rager ind i Skeden, hvor den tydelig kan føles.

Skeden kaldes den muskuløse Kanal, der fører fra Børmunden ud imod Skamlæberne. Den er kun delvis beklædt af Bughinden (den forreste Del, hvorfor Beskadigelsen af denne kan give Anrsag til Bughindebetændelse).

Skeden inddeles i to Dele: den "egentlige Skede" og "Forargaarden." Skillevæggen eller Grænsen dannes af den saakaldte "Skedeklap," som for Menneskets Vedkommende undertiden kan bestaa af en mere eller mindre fuldstændig Hinde, "Hymen."

Hos Koen er det egentlige Børlegeme meget kort, men derimod Børhornene lange. Seet udvendig fra kan Koens Bør ligne Hoppens, men indvendig har Koens Bør en Skillevæg, som praktisk talt deler den i to Halvdele efter Længden. Desuden har Koens Bør indvendig de saakaldte "Børknuder," som fuldstændig mangler hos Hoppen. Disse Børknuder er ordnede i Rækker i et Antal af omtrent 100, af hvilke dog de allerfleste er smaa og ubetydelige. Fosteret udvikler sig her ikke i Børlegemet, men i et af Børhornene.

Hos Hoppen findes Urinaabningen paa Grænsen mellem den egentlige Skede og Forgaarden og kan let føles paa den nedre Væg. Hos Koen udmunder Urinaabningen ikke saa simpelt, idet den udmunder i Skeden i Toppen eller den øverste Væg af en egen Sæk eller Udposning (derfor er det ikke saa let at "tappe Vandet" fra en Ko som fra en Hoppe; men man maa i Tilfælde holde sig ved den øverste Væg for ikke at forvilde sig i nævnte sækkformede Udposning). Selve Børhalsen er hos Koen lang og fast samt med en zigzagformet Kanal, saa man ikke med Instrument kan gaa lige ind som ved Hoppen. Denne Kanal er især under Drægtigheden fyldt med et feigt Slim.

De mindre Husdyr.—Børen hos disse ligner Koens, men Børhornene er endnu længere samt snoede. Svinene har et meget lidet Børlegeme, men derimod usædvanlig lange Børhorn, hvilket beror paa, at Svinene føder mange Unger, som under Drægtigheden befinder sig i Børhornene.

Børen staar ved to "Eggeledere" i Forbindelse med "Eggestoffene." Eggelederne bestaar af eiendommelig slyngede Baand, som indvendig er forsynede med en Hulhed eller Kanal, hvorigjennem Eggene fra Eggestoffene maa passere for at naa Børhornene. Eggeledernes indvendige Kanal er af forskjellig Tykkelse; videst er Lysningen nærmest Eggestoffene, hvor de danner en Slags Krave, som hefter sig paa Eggestoffen. Disse sidste er Organer, som indeholder Eggene og er forholdsvis mindre end Testiklerne hos Hundyrret.

Eggestoffen deles i to Lag, som er skarpt adskilte, nemlig et "Barflag" og et "Marvlag." I Barflaget findes de saakaldte "Gravfiske Blærer," som indeholder Eggene. Disse er neppe synlige for det blotte Øie. Selve Egcellen bestaar af en klar Hinde med en ugjenemsigtig flydende Blomme.

Under Drægtigheden undergaar Børen Forandringer baade med Hensyn til Form og Størrelse. Der indtræder ogsaa en mærkelig Forandring med Børkjertlerne, som ogsaa voxer betydelig i Størrelse.

Børens Muskellag tiltager voldsomt under Drægtigheden, skjønt Bæggene ikke fortykkes, men blir snarere betydelig tyndere.

I de sidste Stadier af Drægtigheden naar Børen helt hen til Mellemgulvet. Larmene er under denne Periode indskrænket betydelig i Størrelse (Børen skyder Larmene tilside og indtager delvis disses Plads). Hos Koen kan Bommen skydes helt foran den stadig voxende Bør og indtager betydelig mindre Rum, end naar Koen ikke er drægtig. Børknuderne voxer kol-

lofalt og blir stillkede og bevægelige samt faar paa Overfladen en hel Del uregelmæssige Gruber.

Teqn paa Drægtighed.

Det første Teqn paa at Dyret er drægtig er at Brunsten forsvinder (dog gjælder dette ikke for Kovdyrenes Vedkommende). Som Regel blir Dyrene betydelig roligere, men paa samme Tid langt mindre udholdende, har let for at svede, trættes let o. s. v. Dyrene viser ofte i Begyndelsen af Drægtighedsperioden mærkelige Eiendommeligheder; saaledes æder de Ting, som de ellers affstyr (skiddent Vand, Strøelse og lignende). Dyrets Appetit er forbausende god, saa dets Guld, især i den allerførste Tid, er særdeles godt (endog fedner); men senere, efter som Fostret voxer, lider Moderdyrets Ernæring betydelig og det magrer som Regel noget af.

Som en Eiendommelighed kan nævnes, at alle Overhudsdannelser under Drægtigheden paavirkes i betydelig Grad: Haaret løsner og kan delvis falde ud; Hov, Kløve, Horn o. s. v. voxer mindre stærkt; derfor dannes ogsaa Ringe paa disse Steder, som tydelig viser dette. (Kvinden faar en liden Ring eller Fure tværs over Reglen.)

Man har i Almindelighed antaget, at Blodet under Drægtigheden blev tyndere; ved Undersøgelser er det imidlertid bevist, at dette ikke er saa; dog er Sammenjætningen ikke den samme i andre Henseender.

Hjertet tiltager i Størrelse, forarsaget ved det større Arbejde, det har at udføre.

Et meget vigtigt — dog ikke useilbarligt — Tegn paa Drægtighed er, at Bugen udvides, kan endog antage Karakter af, hvad i Almindelighed benævnes for "Hængebug." (En simpel Udvidning af Bugen kan ogsaa foraarfaaes ved Batterjot, Svulster o. lign.)

I den sidste Halvdel af Drægtigheden sees Fosterbevægelserne, som ijer er fremtrædende efter at Dyret har druffet koldt Vand eller efter en eller anden Anstrængelse. Derfor er det meget almindeligt, for at finde ud, om en Hoppe er med Føl eller ikke, at lade Dyret faa faa meget koldt Vand, det vil have, og derpaa kjøre Dyret i rasft Trav i nogle Minuter. Er nemlig faa Hoppen med Føl, vil dette vise stærke Bevægelser — haarde Slag mod Moderdyrets Sider — som baade kan sees udvendig fra og føles med Haanden.

Fosteret føles imidlertid lettest hos Koen (i den høire Flanke), hvor det kan opdages allerede i den femte Maaned. Hos Hoppen kan Fosteret føles den syvende eller ottende Maaned; kjendes bedst om Morgenen, før Dyret har faaet noget at æde. Man stiller sig paa Dyrets venstre Side, lægger venstre Haand mellem Overet og Navlen (altsaa paa Bugens Underside), giver faa et pludseligt Tryk med Haanden opad, og som Regel vil dette efterfølges af en dreierende Bevægelse af Fosteret, som tydelig kan føles med Haanden.

Man kan endvidere føle Fosteret gjennem Endetarmen; dette er dog kun efter den femte eller sjette Maaned; før den Tid befinder nemlig Fosteret sig i Børhornet og kan ikke naaes med Armen. Man bør imidlertid være

forsigtig med denne Undersøgelse, da den kan have Kastning tilfølgende.

Et andet vigtigt Mærke paa Drægtighed er Fosterets Hjerteslag, som imidlertid er meget svagt for Hoppens Bedkommende, men kan tydelig høres hos Koen og andre Dyr. (Hos Kvinden høres Fosterets Hjerteslag tydelig.) Ved at lægge Dret til Dyrets Bug kan Fosterets Hjerteslag høres som en eiendommelig hurtig Banken, ligesom Tikken fra et Vommeuhr.

Et af de vigtigste Tegn paa Drægtighed er imidlertid Yverets Opsvulmen. Er Fosteret dødt, kan dette til sine Tider vise sig ved, at der kommer Mælk i Yveret før Tiden. For Hoppens Bedkommende begynder gjerne Yveret at svulme op henimod den 7de Maaned.

At finde ud, om Dyret har Tvillinger, er meget vanskeligt, da jo Fosteret svømmer i temmelig meget Fostervand. Hos Koen kan man imidlertid kjende Tvillingfostre ved, at der er Fosterbevægelser i begge Dyrets Sider eller Flanker.

Drægtighedens Varighed strækker sig fra Parringen til Fødselen, men varierer en hel Del endog inden Dyr af samme Klasse eller Race. Fosterets Kjønn synes at have Indflydelse paa Drægtighedstiden, ligeledes Størrelsen af Fosteret. (Tvillingfostre, Misfostre o. s. v. fødes tidligere.) Arbejdsdyr føder tidligere end Dyr, som staar meget stille. Individualiteten har ogsaa Indflydelse paa Drægtighedstiden; saaledes ser man ikke sjelden Kjør, bedækkede af en bestemt Tyr, bære Fosteret længere end Kjør bedækkede af andre Tyre. Moderdyrets Ernæringstilstand spiller ogsaa en vis Rolle; saa-

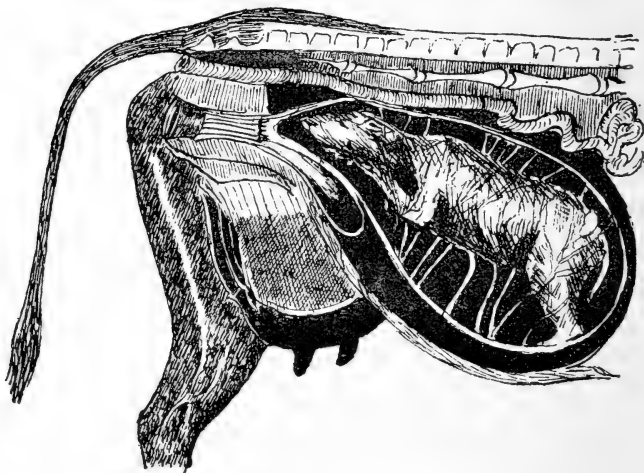
ledes er det bevist, at fede Dyr har en fortere Drægtighedstid end magre.

Drægtighedens Varighed hos vore forskjellige Husdyr:

Hoppen	fra 325 til 350 Dage.
Koen	" 275 " 300 "
Svinet	" 120 " 125 "
Faaet	" 145 " 155 "
Hunden	" 60 " 70 "
Katten	" 45 " 55 "

* * *

Man skjelner mellem Fostrets Leie, Stilling og Holdning. Hos Dyr, som føder enkelte Fostre, indtager

Fosterets Leie lige før Fødselen.

dette som Regel et Længdeleie med Hovedet vendt bagtil mod Kjønssaabningen. Hovedet hviler paa Forlem-

merne i det senere Stadium, men i den første Tid af Drægtigheden kan dette have forskjellige Stillinger. Hos Hoppen ligger først Fosteret i Børhornet, senere derimod i selve Børlegemet; Fosterets Længdeaxe danner en Vinkel med Moderdyrets, idet dets Forpart ligger noget høiere end Bagparten.

Hos Dyr, der føder flere Unger ad Gangen ligger Fostrene jevnt fordelt i Børhornene (Svinet).

I Tilfælde af Tvillingfostre hos de større Dyr, som Hesten og Koen ligger som Regel hvert Foster i hver sit Børhorn, og i Regelen hver omgivet med sin egen særskilte Fosterhinde.

Under Fødselen forandres Fosterets Leie, Stilling og Holdning. Før Fødselen foregaar en Dreining af Fosteret inde i Moderdyret ("Fosterets Rotation"), saa at Ryggen, der tidligere vendte nedad (Hoppen) eller til Siden (Koen) nu kommer til at vende opad. Selve Dreiningen foregaar imidlertid ikke fuldstændig, før efter at "Bandskalven" er bristet, hvilket sker lige før Fødselen. (Den Del af Fosterhinderne, som pøser sig frem i Rjønssaabningen lige før Fødselen, benævnes for "Bandskalven.")

Fosterets Holdning forandres derved, at dets Hoved og Forlemmer strækkes frem henimod Rjønssaabningen.

Fosterets Udvikling under Drægtigheden.

Fosteret gennemgaar under Drægtigheden en hel Række Udviklingstrin, af hvilke man igjen kan bestemme dets omtrentlige Alder. Hvad man har at rette sig efter er væsentlig Fosterets Længde, Bredde og Tyngde samt de forskjellige Deles forskjellige Udvikling. For-

ældrenes Størrelse maa naturligvis tages i Betragtning ved en saadan Bedømmelse — gennemsnitlig føder de større Moderdyr de største Fostre, men denne Regel er dog ikke uden Undtagelse.

A. Hestefosterets Udvikling under Drægtigheden.

1ste Maaned: Organerne anlægges.

2den Maaned: Fosterets Længde fra 4 til 8 Cm. Brystet voxer sammen.

3die Maaned: Fosterets Længde fra 8 til 14 Cm. Ørene dannes samt formes Luftrørsringene. Forlemmerne fra 2 til 3 Cm. lange; Hovedet fra 3 til 5 Cm. langt. I Slutningen af den tredie Maaned dannes Børen samt Antydning til Patter.

4de Maaned: Fosterets Længde fra 14–25 Cm. Voxer fra 1–2 Cm. pr. Uge. Ingen Haarbeklædning.

5te Maaned: Fosterets Længde fra 25–35 Cm. Der voxer Barbørster rundt Næseborene, samt sees fine Haar rundt Læberne henimod Slutningen af 5te Maaned.

6te Maaned: Herefter er Fosterets Længde mere uberegnelig, men voxer ca. 3 Cm. pr. Uge. Haarene i Manen kommer frem samt Dienvippene.

7de Maaned: Haarene i Manen er lidt tykkere, men Halehaarene endnu ikke udviklede.

8de Maaned: Fosteret faar en svag Haarbeklædning henad Ryggen, samt udvikles Halehaarene.

9de Maaned: Hele Legemet har nu en fin Haarbeklædning, samt kommer Man og Halehaar tykkere frem.

10de Maaned: Forhuden paa Kjønssdelene hos Hunddyret udvikles samt fuldstændiggjøres Kjønssrødfaberne for Hunddyrets Bedkommende.

11te Maaned: Rodderne hos Hingstføllet træder ned (fra Bughulen). Udviklingen som Regel fuldendt. Fødsel.

B. Kalvens Udvikling under Drægtigheden.

1ste Maaned: Organerne anlægges.

2den Maaned: Anlæg til Forlemmer; Brystet lukker sig i Slutningen af Maanedes.

3dje Maaned: Fosterets Længde 8–10 Cm.

4de Maaned: Fosterets Længde fra 10–15 Cm. Endnu ingen Haar, men er fuldstændig nøgent.

5te Maaned: Barbørster og Dienbryn anlægges. Rodderne stiger ned.

6te Maaned. Længden noget større samt er Barbørsterne noget tykkere.

7de Maaned: Halsen faar en Del fine Haar, især paa Enden. Fosteret viser en svag Haarvæxt paa Siderne af Vandens (Hornpladsene).

8de Maaned: Fosteret faar en svag Haarbeflædning efter Ryggen.

9de Maaned: Fosteret har en fin Haarbeflædning over hele Legemet.

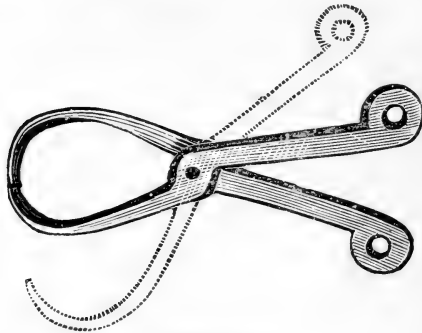
10de Maaned: Udviklingen som Regel fuldendt. Fødsel.

En fuldbaaren Kalv vil veie fra $\frac{1}{12}$ til $\frac{1}{16}$ af Moderens Vægt.

Fødselen.

Man skjelner mellem normal Fødsel, for tidlig Fødsel, og for sen Fødsel. Ved for tidlig Fødsel (Abort) fødes Ungen til Verden uden at være fuldt udviklet, og er som oftest ikke levedygtig.

Fødselen foregaar med forskjellig Lethed hos de forskjellige Dyr; som Regel er dog Moderdyrets egen Kraft tilstrækkelig til at uddrive Fosteret. Koen føder imidlertid med Besvær og Hjælp bliver ofte nødvendig. Hvorfor Koen særlig er udsat for haard Fødsel beror dels

Fødselskrog.

paa Bækkenets anatomiske Bygning, dels paa at Koen som Regel er forholdsvis svagere end vore øvrige Husdyr. For at ikke Kalven skal lide eller endog kvæles under den besværlige Fødsel er det altsaa, at Fødselshjælp for Koen's Bedkommende trænges langt hyppigere end for de andre Dyr.

De saakaldte "Beer" bestaar dels i Sammenpresning af Børen og de brede Børbaand, dels i Sammenpresninger af Bugmusklerne (Bugpresjet).

Bed en Kontraktion af de brede Børbaand løstes Børen og driver Fosteret op mod og nærmere Børmundden, hvilket selvfølgelig letter Fødselsakten i betydelig Grad.

Beerne kan igjen deles i de "forberedende Beer," de "egentlige Beer" samt "Efterveerne." De første indtræder i Udblofningsstadiet — altsaa før Fødselen, de egentlige Beer er langt stærkere og hyppigere og indtræder under selve Fødselen (disse sidste driver Fosteret ud). Efter kortere eller længere Tid efter Fødselen indtræder saa Efterveerne, som tjener til at uddrive Fosterhinderne.

Beerne kan være overordentlig smertefulde, især naar Fosteret er stort og Fødselsaabningen er forholdsvis liden.

Vi ser ikke sjelden hos Kjør, at en Lamhed i Bagparten udvikler sig. Denne Lamhed kommer oftest efter haarde Fødsler og er begrundet paa, at Bækkenerverne i mere eller mindre Grad er knuste eller beskadigede.

Man antog tidligere, at Fødselen var en selvstændig Akt fra Fosterets Side, men man paaستاar nu, at Fødselen foraarsages ved en Blodoverfyldning af Kjønsorganerne (hyperæmi). Fødselen er endvidere paaستاaet at indtræde paa det Tidspunkt, Brunsten normalt skulde indtræde.

Fødselen kan inddeles i tre Stadier: Forberedelsesstadiet, Udblofningsstadiet og endelig Uddrivningsstadiet.

Fødselens Varighed er meget forskjellig, dog regner

man en halv Time for Hoppens Vedkommende og fra 2 til 3 Timer for Koen.

Den saakaldte "Bandkalv," som bestaar af Fosterhinderne, brister i Udblokningsstadiet og en ofte betydelig Mængde Fostervand udtømmes. Efter denne Udtømning foregaar den sidste Del af "Rotationen" eller Fosterdreiningen og Fødselen er da nær forestaaende.

Under Beerne presses Hovedet, som hviler paa Forlemmerne, frem i Fødselsaabningen. Er først Hovedet kommet frem, vil som Regel Resten følge uden synderlig Besvær (dog kan Bryst- og Lændeparti gjøre nogen Modstand).

Naar Fosteret passerer Bækkenaabningen, er det beklædt af Fosterhinderne, som saaledes tjener som et beskyttende Omslag, saa Bækkenaabningens fine Vægge ikke ødelægges under Uddrivningen.

For Hoppens Vedkommende indtræder Efterveerne næsten strax efter Fødselen og ved deres Hjælp afgaar Fosterhinderne eller "Efterbyrden." Sjelden ser man imidlertid Koen miste Efterbyrden saa hurtigt; som Regel tager det nogle Timer før den afgaar. Dette beror paa det intime Forhold, som her eksisterer mellem Børen og Fosterhinderne (Fosterhinderne er hos Koen forbundet med Børen ved Børknuderne, som findes i et Antal af omtrent 100). Hos Svinet løsner Efterbyrden sig oftest temmelig let og følger som Regel Ungerne ud.

Svinene har en vis Svaghed for at æde Efterbyrden, og hvis de ikke nøie passes, æder de ogsaa Ungerne.

Som almindelig Regel kan vi sige, at Fødselen for vore større Dyr's Vedkommende foregaar uden Blødning; derimod bløder de fleste Rovdyr som Hund og Kat, efter at Efterbyrden er afgaaet. Dette beror paa at Fosterhinderne hos disse Dyr er fastvægede til Børen og ved Efterbyrdens Løsning fremkalder aabne blødende Saar, som saaledes kan give Anledning til Blodforgiftninger.

Efter Efterbyrdens Afgang indtræder et mer eller mindre udtalt "Flod," som dog ikke har nogen egentlig Betydning for Dyrenes Vedkommende.

Saa snart Efterbyrden er afgaaet begynder Børen at trække sig sammen, saa man endog efter et Par Dages Forløb vil have vanskeligt for at indføre Haanden gennem Børmunden. Efter 3 til 4 Uger efter Fødselen har igjen Børen indtaget sin oprindelige Størrelse og normale Leie.

Det er en Hovedregel ved al Fødselshjælp, at man maa trække jævnt og stadigt, ikke i rykkevis, som Folk gjerne er tilbøielige til. Endvidere skal Fosteret trækkes ud i en ret Linie (snarere lidt opad). Mellem Been skal man ikke trække i Fosteret, men simpelthen holde igjen, saa det ikke føres tilbage.

Da Moderdyret efter Fødselen er meget ømfindtlig for ydre Paavirkninger, maa dette særlig behandles vel. Overet bør udmelkes godt samt bør Dyret guides med Salmviske for at fremme Hudeirkulationen. Indvendig giv Recept No. 77 i malet Havre eller Klidgrød.

En halv Spiseske Salpeter opløst i Drikkevandet, to Gange daglig, er ogsaa anbefalet.

Recept No. 77:

Nitr. kalic.,	oz. 1
Sulf. natr.	“ 3
Rad. Gentiana	“ 1
Fruct. junipr.,	“ 1

Bland. Gives i spisefævis to eller tre Gange daglig.

Det nyfødte Dyr.

Det spæde nyfødte Dyr er slimet og omgivet af en fedtet Substans, som bestaar af henfaldne Overhudsdaanelser. Moderdyret slikker gjerne det nyfødte Dyr rent — et Instinkt, som i mer eller mindre Grad er fremherskende hos alle vore Husdyr. Det spæde Dyr er udsat for Forkjølelse, og Hudgnidninger med Halmviske anbefales. At strø Salt paa det nyfødte Dyr er meget anvendt, men bør fraraades, da det kan skade langt mere end det gavner.

Man bør strax undersøge, om det nyfødte Dyr har alle sine naturlige Åbninger i Orden. For at faa Mandedrættet i en livligere Bevægelse er det en god Idé at blæse det nyfødte Dyr ind i Næse og Mund, samt at give det et Par lette Slag paa hver Side af Brystkasjen; dette vil ogsaa sætte Blodcirkulationen i livligere Bevægelse.

En Giendommelighed ved det nyfødte Dyr er at det taber i Vægt strax efter Fødselen — dette beror paa, at det spæde Dyr som Regel lige efter Fødselen udtømmer en ikke ringe Mængde Urin medbragt fra Fosterlivet.

Tarmindholdet er i Begyndelsen seigt og blandet med Haar. For at udrense dette (Tarmbeget) er den første

Modermelk (Raamelken) den bedste Medicin, idet den virker mildt afførende paa det unge Dyr's Fordøielses-system.

Navlestrengen brister i Almindelighed under selve Fødselsakten ved at denne simpelthgen strammes og rives over (hos Rovdyrene, hvor denne Streng er temmelig sterk, bider Moderdyret den over strax efter Fødselen).

Navlestrengen er et sammensat Organ og bestaar oprindelig af Navlesækken, Uringangen, Navleveneerne, Navlepulsaarene og Navleskeden. Alle disse Dele i Navlestrengen holdes sammen af et eiendommeligt Slim, som benævnes for det "Wagnerske Slim."

Navlestrengens Længde er forskjellig, forholdsvis længst hos Hesten, hvor den kan være indtil 18 Tommer lang. Hos Koen er den kun 12 Tommer lang. Undertiden, men sjelden, hænder det, at Navlestrengen ikke brister ved Fødselen; i saadanne Tilfælde bør denne underbindes nogle faa Tommer fra Navlen, hvorpaa Strengen overføres nedenfor Underbindingsstedet.

Det hænder undertiden, at Navlestrengen snor sig om et eller flere af Fosterets Lemmer og saaledes vil hindre dette fra at rette sig ud; sekundært kan dette derfor forvolde Fødselshindring. Man antager i Almindelighed, at denne Indvikling i Navlestrengen oftest begynder under Fødselsrotationen — altsaa lige før Fødselen.

For store Fostre: At Fostrene er forholdsvis for store sees af og til og beror ofte paa et Misforhold i Størrelse mellem Han- og Hundyr (Forældrene), samt ogsaa bliver Fosteret for stort, naar det bæres ud over den normale Tid. Racen synes imidlertid ogsaa

at have noget at gjøre hermed. Ved for store Fostre skjælnes man mellem to Former: a) et helt igjennem for stort Foster med forholdsvis afpassede Lemmer og Organer; b) eller hvor Hovedet eller enkelte specielle Organer eller Lemmer er uforholdsmæssig for store, sammenlignet med det øvrige Legeme. I begge Tilfælde vil de gjerne give Fødselshindringer og en Embryotomi-Operation eller Sønderstjæring af Fosteret kan blive nødvendig.

Tvillingfødsler: Ved Tvillingfødsel kan begge Fostre have samme Slags Leie, eller, som det ofte hænder, det ene Foster ligger i forlængs Leie, det andet i baglængs Leie. Fødslen kan i saadanne Tilfælde foregaa uden synderlig Besvær, men oftest hænder det dog, at Hjælp maa ydes.

Misdannelser

forekommer i det Hele taget ikke saa sjelden; de sees af og til næsten hos alle vore Husdyr, dog hyppigst for Kjøernes Vedkommende.

De foraarsages enten ved Spaltninger eller ved en Slags Knopfydningsproces allerede i den tidlige Fosterperiode.

De hyppigste Misdannelser er imidlertid de, der optræder med overtallige Lemmer. Disse kan sidde paa de forskjelligste Steder, og som Regel er de deformede. Spaltninger forekommer oftest forfra, saaledes kan f. Ex. en og samme Kalv have to Hoveder, to Haler, fire Forben o. s. v. Bagkroppen kan ogsaa være fordoblet, saaledes med fire Bagben f. Ex. At ikke alle Lemmerne er

tilstede hænder ogfaa, men det er sjeldnere. De saakaldte "Bandkvalbe" er en anden Form af Misdaannelser. Disse forekommer altid i Forbindelse med Vattersot hos det unge Dyr (Foster), særlig er dette Bug- eller Brystvattersot. Disse Foster fødes som Regel for tidlig og er derfor altid nøgne (uden Haarbedækning). En Bandkvalb har et besynderligt Udseende, idet den ved overfladisk Betragtning synes at mangle Hoved og Lemmer. Disse er imidlertid nok tilstede, men er meget smaa og af høist ufuldkommen Form.

En eiendommelig Misfosterdaannelse er "Hydrocephalos." Denne bestaar i betydelige Vandansamlinger inde i selve Hovedskallen. Der kan endog findes Bædskeansamlinger saa store, at Hjernen formelig kan blive fuldstændig sammenpresset. Hjernekasjen, der for unge Dyrs Vedkommende er elastisk, kan saaledes udvide sig i den Grad, at Fødselen besværliggjøres eller endog gjøres helt umulig. I dette sidste Tilfælde maa en Operation til for at redde Moderdyret. Denne er simpel, men maa gjøres med Forsigtighed og bestaar i at man med et skarpt Instrument kløver eller aabner Fosterets Hovedskal; herved vil naturligvis den ansamlede Bædske udtømmes. I de fleste Tilfælde vil saa Fødselen foregaa uden videre Besvær.

"Molaerne" er en tredie Slags Misfosterdaannelse, opstaaet ved en Udviklingsstansning. Fosteret dør imidlertid ikke — tvertimod fortsætter det at vore, og Resultatet bliver saa tilslut en uformelig Klump, hvori man kun med Besvær kan gjenkjende Dele af Foster, som Haar, Tænder o. s. v. Disse er saaledes fuldstændig

formløse Misfostre, og da det ikke sjelden hænder, at de bliver meget store, kan de naturligvis give alvorlige Fødselshindringer.

De saakaldte "bugløse Kalve" udmærker sig ved, at hele Hvirvelspøilen er krummet eller bøiet samt ogsaa med et spaltet Bækken. Som Navnet antyder hænger Tarmene og Brystindholdet frit ud.

Feil ved Fosterets Leie, Holdning og Stilling.

A. Længdeleie.

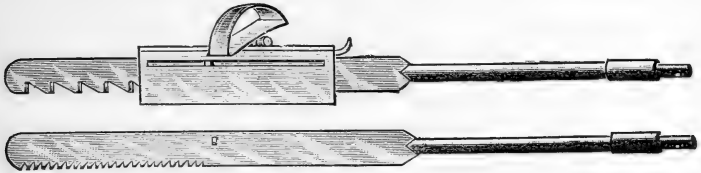
Feil Holdning.	Feil Stilling.
(Forlængs Fødsel).	1) Høire Stilling.
1) Af Hovedet.	2) Venstre Stilling.
2) Af Forlemmerne.	3) Underste Stilling.
(Baglængs Fødsel).	
1) Af Baglemmerne.	
2) Af Halen.	

B. Horizontalt=vertikalt Leie.

Tværleie.	Vertikalt Leie.
1) Rng Tværleie.	1) Rng vertikalt Leie.
2) Bug Tværleie.	2) Bug vertikalt Leie.

Embryotomi

eller Sønderfjæring af Fosteret er meget ofte anvendt i den veterinære Fødselshjælp. Det er en Selvfølge at

Fødselsfage (beskyttet og ubeskyttet).

man først forsøger at faa Fosteret ud uden denne Sønderfjæring, men ofte træffer man imidlertid Tilfælde,

Saandtag.

hvor man er absolut nødt til at bruge skarpe Instrumenter, da ellers baade Moderdyr og Foster vil gaa tilgrunde.

Embryotomi foretages fornemmelig af følgende Marsager:

- 1) Naar Fosteret er dødt (ofte raaddent).
- 2) Naar Fosteret er for stort eller af en abnorm Form (Misfoster).
- 3) Naar enkelte Dele af Fosteret, f. Ex. Hoved eller Bækken, er uforholdsmæssig store i Forhold til det øvrige Legeme.

4) Naar Føsterets Stilling, Holdning eller Leie er saaledes, at Fødsel umuliggjøres, især naar Beerne er svage, Fødselsgangen tør (Ufgang af Føstervandet) samt endelig ved besværlige Fødsler i Almindelighed, hvor Dyret har været sygt i længere Tid.

Fødselsstang med Haandtag.

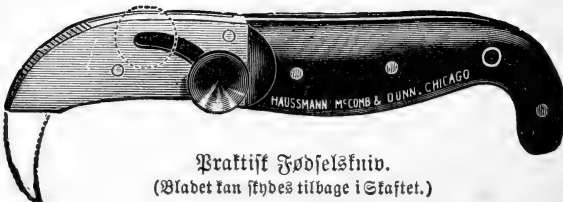
Fødselskrykke (Tilbagefører).

Skarp, stjærende Fødselsstrog.

Kifel.

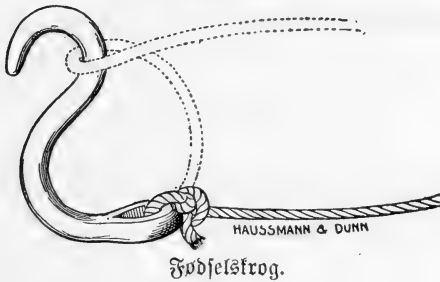
Praktisk Fødselskniv.
(Bladet kan stydes tilbage i Skafteet.)

Man kan inddele Embryotomioperationen i tre Underafdelinger:

A.

Operation paa Hovedet.

- 1) Fjernelse af Hovedet.
- 2) Partiell Formindskelse af Hovedet.
- 3) Udtapning af Hovedet (ved Bædskeansamlinger).

B.

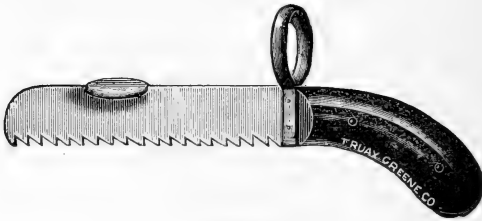
Operation paa Brystpartiet.

- 1) Afløsning af begge Forlemmer.
- 2) Afløsning af et Forlem.
- 3) Fjernelse af Brystindvoldene.

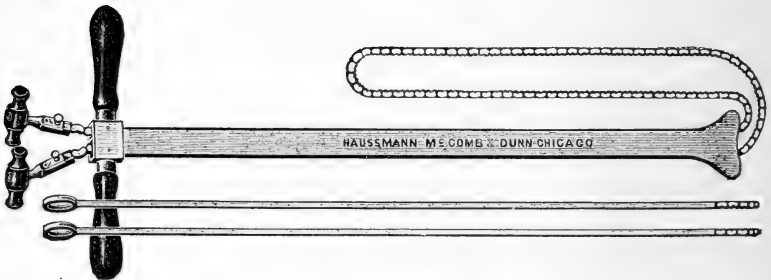
C.

Operation paa Bækkenpartiet.

- 1) Afløsning af begge Baglemmer.
- 2) Afløsning af et Baglem.
- 3) Gjennemskjæring af Bækkenet.
- 4) Gjennemskjæring af Hofstegrenen.

Haandsag.

Fødsels-Ekstraktor.

Embryotomi-Eskjære.

Keisersnit.

Navnet "Keisersnit" (Sectio Cæsaria) er bibeholdt fra Oldtiden, da det var paastaet, at Keiser Cæsar var forløst ved denne Operation.

Hos Dyrene foretages Keisersnittet meget sjelden; hos de større Dyr, som Hesten og Kvæget, er Operationen særdeles vanskelig, om ikke umulig. Foretages med Held af og til for Hundens og Svinets Bedkommende.

Ved Keisersnit udtages Fosteret gennem en kunstig dannet Åbning istedetfor gennem den naturlige Kjønsaabning.

Operationen foretages kun i saadanne Tilfælde, hvor Fødselsaabningen af en eller anden Årsag ikke er stor nok for Fosterets Gjennemgang.

Keisersnit gjøres enten under i Bugen eller i den høire Flanke, men bør ikke foretages af en ikke professionel Person, da Udfaldet er meget tvivlsomt endog i kyndige Operatørs Hænder.

Efterbyrdens Tilbageholdelse.

Denne Lidelse forekommer sjelden hos Hoppen, men hyppig hos Koen.

Efterbyrden eller Fosterhinderne skal normalt afgaa kun faa Timer efter Fødselen, men ved sygelige Tilstande i Børen eller Hinderne, vil disse ikke sjelden være fastgroede til Børen, hvilket vil hæmme Afløsningen.

Hopper er meget ømsindtlig ligeoverfor denne Lidelse, og Efterbyrden bør afløses snarest mulig; i mod-

fat Fald vil man resifere Blodforgiftning eller kroniske Stivheder (værst under den varme Vårstid).

Koen derimod er meget mere tolerant ligeoverfor Lidelsen, men bliver Efterbyrden tilbageholdt i længere Tid, vil Koen magre af i paafaldende Grad og tillige give usund Melk. Da det ser stngt ud og tillige vil forpeste Fjøset, bør imidlertid noget gøres for at faa Lidelsen hævet.

Radikalbehandlingen bestaar deri, at man gaar ind med Armen og simpelthen afløser eller skiller Efterbyrden fra sine Tilheftninger.

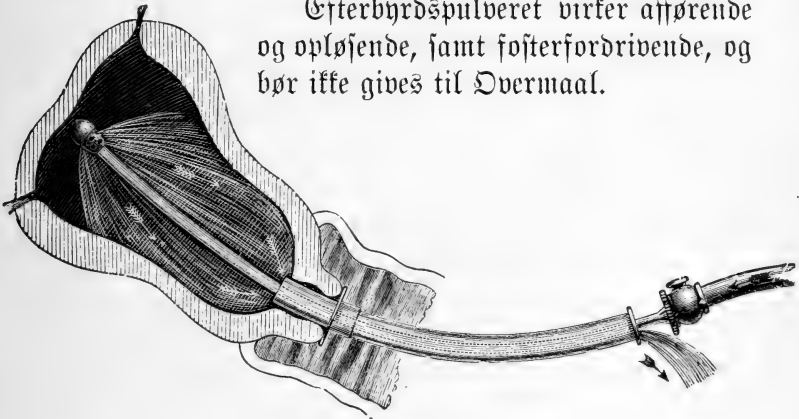
Man maa gaa forsigtig tilværks, ikke paa nogen- somhelst Maade rive eller slide Hinderne ud. Tværtimod bør man forsøge at faa det Hele ud paa én Gang. Da jo Fosterhinderne for Koens Vedkommende er nøie forbundne med Børknuderne, bør Opmerksomheden specielt henledes paa disse. Man løsner Hinderne fra Børknuderne derved, at man skyder Fingrene ind imellem Efterbyrden og Børknuderne, og faa forsigtig og varsomt som mulig løsner Forbindelsen (man løsner Efterbyrden fra Børknuderne paa samme Maade som man skyder en Knap ud af et Knaphul). Man begynder med de nærmeste Børknuder, som altid er de største, og holder paa, indtil alle er afløste, hvorpaa man ved sagte at trække i Hinderne som Regel vil trække det Hele ud. Derpaa udfyldes Børen med lunkent Vand, hvori er opblandet lidt ren Kreolin (Kreolinopløsning).

Det saakaldte "Efterbyrdsapulver" kan anbefales i saadanne Tilfælde, hvor Efterbyrden i den Grad er

fastvojet til Børknuderne, at disse sidste maa afrides for at faa Efterbyrden løs.

Stjunt Koen, som før sagt, er meget taalelig ligeoverfor Lidelsen, og adskillige Børknuder endog kan afrides uden synderlig Skade, bør dog Haardhændethed ikke tillades, da Blødninger samt Børbetændelse jo kan indtræde.

Efterbyrdspulveret virker afførende og opløsende, samt fosterfordrivende, og bør ikke gives til Overmaal.

Udvastning af Børen.

Recept No. 78:

Carb. kalic., oz. 2

Ramul sabin., " 1

Fruct. junipr., " 2

Blandes og gives i spiseskevis 4—5 Gange daglig for Efterbyrdens Tilbageholdelse.

Børkrængning.

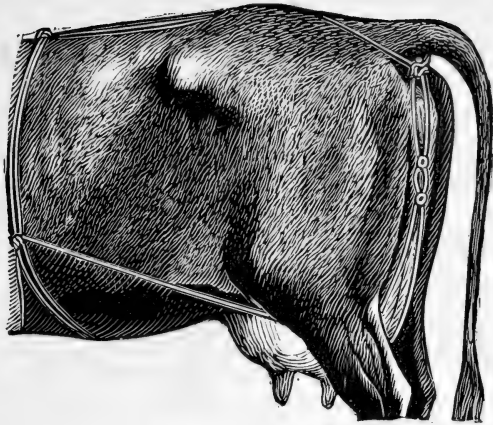
Denne forekommer ofte i Forbindelse med Efterbyrdens Tilbageholdelse og beror paa Slaphed i Rjæns-

organerne. Af alle vore Husdyr synes Koen at være den mest udsatte. Aarsagen hertil kan vel nærmest tilskrives det Forhold, at Koen, som Husdyr betragtet, i vid Udstrækning er benyttet som en Maskine (melkeproducerende Maskine).

Børfrængning indtræder enten strax eller kun kort Tid efter Fødselen, og maa ikke forveksles med Skedefrængninger, som i Almindelighed er af mindre Betydning og kan indtræde før Kalvingen.

Børfrængning kan deles i to Former: den fuldstændige og den ufuldstændige Børfrængning, af hvilke den første er af langt større Betydning end den sidste; (ved fuldstændig Børfrængning er hele Børen eller Uterus frænget ud af Kjønsaabningen).

Behandling: Saa snart Lidelsen er opdaget, bør man øieblikkelig gaa tilværks med Tilbageføringen; thi ellers resikerer man dels, at Børen ødelægges ved at Koen træder i den, eller at den udfrængede Bør svulmer op saa betydelig, at Tilbageføringen gjøres umulig. Børen bør først omhyggelig vaskes med lunkent Vand, samt, hvis Efterbyrden er tilbageholdt, afløse denne. Derpaa tilbageføres Børen med al mulig Forsigtighed og efter alle Kunstens Regler, hvorpaa en Børtvinge paalægges for at hindre Tilbagefald eller en ny Udfrængning. Det maa endvidere erindres, at Koen maa staa høit med Bagkroppen, hvilken Stilling vil besværliggjøre nye Udfrængninger af Børen i betydelig Grad. Børtvingen, som kan tillaves af Reb eller Sække, bør ligge fast om Kjønsaabningen og bør eftersees nøie, hvis den skal gjøre den tilsigtede Nytte. (Se Afbildningen.)

Börtvingen paalagt.

Mod altfor stærke Trængninger bruges

Recept No. 79 (indvendig):

Hydr. chloral, oz. 1

Aqua cocta, " 5

Sammenrystes. Gives i to Doser, opspædet i 1
Quart Vand. Gift.

Mod for stærke Trængninger under eller efter Fødsel.

Kalvningsfeber (Milkfever).

En ganske eiendommelig Sygdom blandt Kjøerne er Kalvningsfeberen eller, som den ogsaa er bleven kaldt, Melkfeber. Den indtræder et Par Dage efter Fødslen og viser sig med Bevidstløshed og Lamhed — undertiden er Krampe tilstede.

Skjønt Sygdommen af de forskjellige Forfattere er bleven opfattet paa høist forskjellige Maader, er man imidlertid enige i det væsentlige — at Sygdommen beror paa en Blodtomhed i Hjernen (Hjerneanæmi). Dette er dog et sekundært Fænomen, idet denne Blodtomhed igjen skrives sig fra en forudgaaende Blodoverfyldning af samme Organ (Hyperæmi), hvilken sidste er forarsaget ved Børens stærke Sammentrækning strax efter Fødselen. (Børen eller Uterus er den Beholder, hvori Fosteret befinder sig under Udviklingen.)

Sygdommen indtræder i de fleste Tilfælde efter lette Fødsler, gjerne er det de bedste og fedeste Kjør, der angribes. Kjør, der faar Kalv for første Gang, angribes sjelden eller aldrig. Man har Exempler paa, at Sygdommen er indtraadt just før eller under selve Fødselen, men Regelen er dog, som før sagt, at den indtræder et Par Dage efter samme. Dyrene mister snart Appetiten, og en eiendommelig Slaphed over hele Legemet indfinder sig; særlig gjælder dette Bagparten, og dette kan i mange Tilfælde hænge i, selv længe efter at Sygdommen synes at være helbredet. I lette Tilfælde kan Dyrene holde sig paa Benene, men i de værre Former begynder de at vakle, falder derpaa om, strækker Hoved og Lemmer fra sig og synes i mange Tilfælde at være helt bevidstløse. Denne eiendommelige Slappelse af Legemet skrives sig ligesvem fra en Lammelse af Legemets Muskelsystem. Særlig vigtig Rolle spiller denne Lammelse, hvad Fordøielsekanalen angaar. Ud af Munden slyder en seig vandagtig Bædse. Som en Følge af, at Tungen er lammet, er Synkeevnen besvæ-

ret eller saa godt som umuliggjort. Ikke sjelden finder man, at Vommen er opfyldt med Luft, der skriver sig fra en Gjæring af det i denne Mavedel værende Foder. Følsomheden slappes i mange Tilfælde; saaledes kan man med Knappenaale stikke Dyret paa forffjellige Steder, uden at dette synes at smerte Koen det mindste. Navnet Melkeseber, har Sygdommen faaet, fordi man under Sygdommen, saavel i Urinen som i Bughulen, finder en eiendommelig melkelignende Bædsfe. Navnene, Kalvingsfeber og Melkeseber, er imidlertid begge urigtige, da Sygdommen paa ingen Maade er forbunden med Feber, snarere er Temperaturen sunken under det normale. Antagelig er Navnene bibeholdt fra en Tid, da man endnu ikke fuldstændig kjendte Sygdommens Karakter. Pulsen er svag, og en udpræget kold Hud er i mange Tilfælde fremherskende. Melken tilbageholdes i de fleste Tilfælde helt.

Dødeligheden er temmelig stor; man regner, at 25 til 50 Procent af de angrebne Dyr dør.

En farlig Følgesygdom er Lungebetændelse, idet Foderpartikler, Lægemidler o. s. v. ved Svælgningen kan forvilde sig ned i Luftrør og Lunge istedetfor gennem Spiserøret. Dette sees især, hvor Lamheden i Svælg og Spiserør optræder i særlig Grad. Mange Sygdomstilfælde ender med Hjerneapoplexi; dette sker gjerne i Sygdommens første Stadium (Kongestions-Stadiet) og er bevirket af det stærke Blodpres.

Sygdommen pleier at gaa over paa et Par Dage; varer den længere, er der gjerne Fare paa færde.

Hvad Behandlingen angaar, vil jeg anbefale følgende: Da det er bevisliggjort, at Kjær, der er fodrede stærkt før og strax efter Kalvningen, i særlig Grad er udsat for Sygdommen, bør Foderet afknaptes i denne Periode. I Sygdommens første Stadium (Kongestions-Stadiet) bør man affjæle Dyrets Hjerne ved at anbringe en Ispose paa dets Nakke, samt aarelade Dyret for at ophæve den stærke Blodspænding.

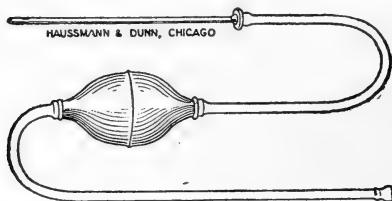
I Sygdommens senere Stadium maa Indgivninger af spirituose Stoffe absolut anbefales, særlig langs Ryg og Kryds. Tildækninger med varme Tæpper er godt. Melkningen maa gjentages saa hyppig, det lader sig gjøre. Indvendig maa intet gives af en ikke professionel Person, da Udsigten til, at Medicamentet kan komme ned i den urigtige Hals, er alt for stor. Som Overindsprøitning brug

Recept N o. 80:

Jodet. kalic., dr. 2

Aqva cocta, oz. 3

Blandes og opspædes i 3 Quarts rent, kogt Vand for Indsprøitning i alle fire Patter. Udmelkes efter nogle

Instrument for Overindsprøitning ved Kalvningsefeber.

Timers Forløb, hvorpaa Overet guides vel flere Gange daglig, for at forhindre Knudedannelser.

Om Kastning af Kalven (Abort).

Denne for Farmeren saa sørgelig bekjendte Sygdom har saavel i Amerika som i Europa hærjet i lange Aar-rækker og forarsaget Tab af Tusinder, ja Millioner Dollars aarlig. Sygdommen er saa meget farligere, som den selv for Veterinærvidenskaben endnu staar som en delvis luffet Bog.

Kastning forekommer saa godt som hos alle vore Husdyr, dog hyppigst og af størst Betydning hos Kvæget, hvorfor jeg her ogsaa vil holde mig til dette. Hvorfor Kvæget særlig er udsat for Sygdommen, skriver sig deraf, at det i høi Grad bliver behandlet som en Maskine — jo mere Næring vi kan faa proppet i det, des større Melkeudbytte. Dette vil absolut medføre et vist Konkurrenceforhold mellem Yveret paa den ene Side og Fosteret paa den anden — et Forhold, som til sine Tider nødvendigvis vil have Kastning til Følge.

Man har i de forskjellige Lande gjort en Uendelighed af Forsøg og Undersøgelser for at studere Sygdommens Karakter, men Resultaterne har dog til Dato beklageligvis endnu ikke baaret de forpussede Frugter. Hvad man med Sikkerhed ved er, at Sygdommen er overordentlig smitsom og bør som Følge heraf behandles paa den varsomste Maade. — En fransk Stipendiat ved Navn Rocard, som for en Del Aar siden blev udsendt af den franske Regjering for at studere denne Sygdom, har udfundet, at Smitten skulde skrives fra en Micrococ og en Bacil (henholdsvis runde og langstrakte Bacterie-

former), som han har fundet hos Forsøgsdyr baade før og efter Kæftningen.

Man ſkjelner imidlertid mellem to Slags Kæftninger, nemlig den ſpredte eller ſporadiske og den "epizootiſke" Form. Den første, ſom ikke er ſaa ſmitſom, ſkriver ſig fra en hel Del ydre tilfældige Aarsager, ſaaſom Stød, Slag, for ſtærk Varme og Kulde, Overanſtrængelſe o. ſ. v. under Drægtighedsperioden. Foderets Beſtaffenhed ſynes ogſaa at spille en vis Rolle; ſaaledes har man paavift, at bedærvet og iſær ſkimlet Foder ſkal befordre Kæftning. Mange Kjør ſynes ogſaa ligefrem at være diſponeret for Sygdommen fremfor andre. Den anden Form — den "epizootiſke" Kæftning — er langt ſmitſommere og farligere, idet denne kan hærje paa vide Strækninger paa ſamme Tid. Børen eller "Uterus," det Sted, hvor Fofteret under Udviklingen befinder ſig, dannes af en ſætførmig Beholder, fortil forſynet med to krummede Horn (Børhornene). Diſſe ſidſte ſtaar ved Eggelederen i Forbindelſe med Eggeſtoffene. Naar ſaaledes det Eg, der er beſtemt til at danne Fofteret, løſner fra Eggeſtoffen, optages det af Eggelederen, hvorigjennem det ſaa paſſerer ned til Børhornene, hvor den første Fofterudvikling tager ſin Begyndelſe. Fofteret omgiver ſig ſnart med Fofterhinderne, hvorigjennem det ſaa træder i en mere direkte Forbindelſe med Moderen. Diſſe Hinder eller, ſom de ſenere benævnes, Eſterbyrden, ſkal normalt afgaa (løſne) kun ſaa Timer efter Fødselen. En farlig Eſterſygdom ved Kæftning er Eſterbyrdens Tilbageholdelſe — noget, ſom Landmanden i Almindelighed ikke tager tilbørlig

Hensyn til. Er Efterbyrden ikke afgaaet inden 24 Timer, bør Dyrlægehjælp absolut tilraades. Den mindre hæderlige Fremgangsmaade, at slagte og sælge den Slags urensede Kreaturer, er ikke megen Ros værd, saa meget mere som det er utilladeligt, da Kjødet i mange Tilfælde er forgiftet og utjenligt til Menneskespøde.

I ethvert Fjøs bør man have en særskilt Afdeling for mulig paakommende smitsom Sygdom, for saa i Tilfælde at kunne affpærre Forbindelsen mellem de syge og sunde Dyr.

Er der indtraadt Kæstning i en Besætning, vil jeg anbefale følgende Forholdsregler: Den eller de Kjør, der har kæstet, affstænges strax fra den øvrige Besætning, dog saaledes, at ingen af de sunde Dyr sættes paa de flyttedes Plads. Den kæstede Kalv med Hinderne bør strax nedgraves eller brændes paa et affidesliggende Sted. Baasene, hvor de angrebne Kjør har staaet, bør renskes og overstænkes med Karbolvand og Klorkalk. De angrebne Dyr maa ikke bedækkes før mindst 2 Maanedes efter Kæstningen; da denne som Regel indtræder i den 8de Maaned, kommer Bedækningen til at ske omtrent paa den Tid, Koen normalt skulde have født.

Aldrig bør det tillades at benytte en Dyr til Bedækning, hvis den tidligere er bleven anvendt til Kjør, smittede af den "epizootiske" Form af Kæstning.

En tykt Professor har offentliggjort en Forebyggelsesbehandling for Kæstning, som ogsaa er bleven anerkjendt af enkelte dygtige Veterinærer. Denne bestaar i, at man i Besætninger, hvor man befrygtede Kæstning, indsprøitede lidt Karbolvand under Huden. Efter hans

Mening skulde disse Indsprøitninger til en vis Grad forhindre Kæstning; men saa kommer igjen det farlige ved denne Behandling—at man resikerer Karbolforgiftning.

Hvorfor Kæstning er en saa farlig Kvæghygdom, skriver sig ikke fra, at Dødeligheden ved denne er saa særdeles stor, men i det overmaade pekuniære Tab, Landmanden lider ved Melkehvelsens betydelige Nedgang.

En Ko, der har kæstet, bliver sjelden eller aldrig den samme som tidligere. Hertil kommer ogsaa det Forhold, at den Ko, der engang har været udsat for Sygdommen, ogsaa for Fremtiden kan komme til at kæste, idet den ligesom i sig selv efter første Kæstning har medbragt en vis Disposition til Gjentakelse af samme.

III.

Faaret.

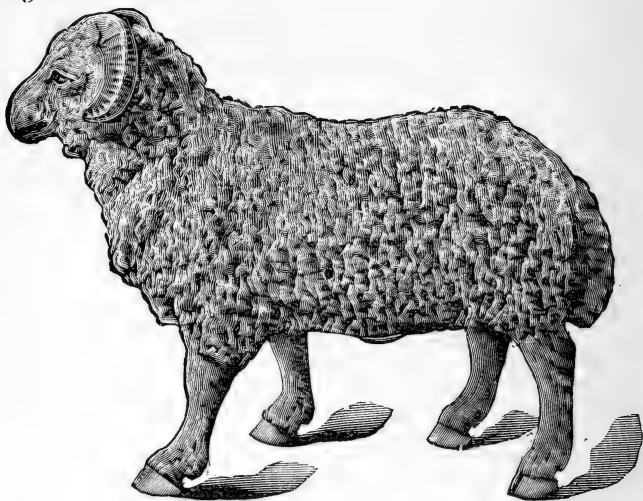
Uldæden hos Faaret.

Denne Lidelse, eller Upæne, beror ligesom "Sliffesygen" hos Kvæget paa en eller anden For-
døielses sygdom. (Se Side 195.)

Sygdommen synes fortrinsvis at angribe Merino-
faaret, men kan optræde i enhver Faarehjord. Det ser
ud som daarlig og knap Vinterfodring beforder Lidel-
sens Udbrud. Begynder gjerne ud paa Vinteren, men
ophører som Regel næste Vaar, efter at Dyrene er sat
paa Græs. Symptomer: Er det Lam, som angribes,
æder de Moderens Uld især paa Bugen, samt paa Ind-
siden af Laarene. Er det derimod et vorent Dyr,
som angribes af Sygdommen, finder det som Regel ud
det mest skidne Faar i hele Flokken og begynder saa at
æde dette Uld; og som oftest vil det ikke tage længe før
de andre Faar gjør det samme, ligesom de alle synes at
foretrække et specielt Faar eller kun nogle udvalgte i
Flokken.

Dyrene synes i Begyndelsen ikke at være meget syge;
men senere ud paa Vinteren viser der sig ofte Forstop-

pelse samt andre Fordøielssygdomme begrundet paa at Haardotterne samler sig op i Nøster eller Haarbolter i Faarets Mave. Sygdommen er imidlertid sjelden dødelig.

Behandling: Fjern de angrebne Faar; sæt dem paa en nærende Diæt samt giv dem Salt af og til.

Dreiesygen hos Faarene.

En yderst eiendommelig Sygdom hos Faaret er den saakaldte Dreiesyge. Den forekommer særlig om Sommeren, og ytrer sig ved at Dyrene viser Dreie- eller Sidebevægelser, hvorfra Sygdommen har sit Navn. Dreiesygen beror paa den saakaldte Kvæse, som forefindes i Hjernen, hvor den foretager Vandringer, og saaledes forarsager Hjernebetændelse.

Kvæsen er en ikke fuldt udviklet Orm, som gjenne-
 gaar forskjellige Livsstadier. Som Weg forekommer
 den hos Hunden, men optages senere af Faaret efter at
 have passeret Hundens Tarmkanal. I Faarets Mave
 udvikles den saa videre til Yngel, der dels gennem
 Blodcirkulationen, dels gennem særlige Vandringer
 forplantes til Hjernen, hvor den voxer videre og udvikles
 til, hvad er kaldt Kvæse. Ved post mortem Opera-
 tion af en saadan Hjerne viser denne sig ofte betydelig
 mortificeret; ofte kan man se Gange og Kanaler i den;
 forfølges disse vil man i Enden af Kanalen finde Kvæ-
 sen liggende.

Sygdommen optræder ikke almindelig her, skjønt man
 ser den af og til; saaledes mistede en Farmer nær Kenyon,
 Minn., 30 Lam paa ganske kort Tid. Sygdommen an-
 griber kun Lam, sjelden Dyr over 2 Aar. Er Kvæsen
 tilstede i stort Antal, vil Dyrene dø temmelig hurtig,
 men Regelen er, at det tager Uger, før de gaar til-
 grunde.

Symptomerne er karakteristiske, men varierer en hel
 Del efter Sygdommens Fremadskriden. Den har et
 typisk Forløb med fire Stadier. Det første er Indvan-
 dringsstadiet, som viser sig med Uro og Irritation;
 Dreiestadiet er det sidste. I dette Stadium er Dyret
 aldeles fra Forstanden og dør gjerne efter saa Dages
 Forløb. De angrebne Dyr ser ængstelige ud, og holder
 sig tilbage i Flokken; deres Bevægelser er ubevidste og
 yderst mærkbare. I Sandhed, en Flok af disse Dyr
 frembyder et i høieste Grad eiendommeligt Skue, idet
 Sygdommen i dens forskjellige Stadier synes at arbejde

forskjellig paa hvert enkelt Dyr. Nogle kan trave for-
over i lige Linie indtil de træffer Forhindringer, men
Regelen er, at de løber i større eller mindre Cirkler.
Man kan saaledes se nogle gaa rundt i Ring i dagevis

Trephin.

indtil de falder om
aldeles udmattede.

Man har ogsaa
givet dem forskjellige
Navne alt efter deres
forskjellige Fagter og
Bewægelser. "Stjer-
nefigere" vender Ho-
vedet lige i Veiret,
"Sømanden" gaar i
Zigzag, løftende Lem-
merne høit i Veiret,
ligesom vaden de i
Vand o. s. v. I det
Hele taget har de alle
mulige forunderlige

Fagter og Gebærder, alle tydende paa en voldsom Hjerne-
sygdom, og saaledes ude af Sands og Samling.

Behandlingen, som bestaar i en Operation paa
Hjernen, er ikke meget tilfredsstillende. Hjerneskalen
aabnes med en Trephin (Cirkelsag med Haandtag), hvor-
paa Skadedyrene udplukkes.

IV.

Hunden.

Bandskræk eller Hydrophobia.

Denne Sygdom, der var bekjendt allerede i Oldtiden, optræder nu saa at sige over hele Verden, dog særlig paa Steder, hvor Hundeopdrætning drives efter større Maalestok. I enkelte europæiske Lande er den dog i høi Grad trængt tilbage ved strenge Politiforordninger angaaende Dyr angrebne af Hydrophobia.

Sygdommen er yderst farlig for Mennesker og overføres som Regel ved Bid af "gale" Hunde.

I Norge er Sygdommen mest kjendt under Navnet Bandskræk eller Hundegalskab. Ordet Bandskræk er dog for Dyrenes Bedkommende misvisende, da der ingen saadan Skræk for Vand kan paavises; tvertimod liker Dyrene at pladse i Vand, skjønt de neppe drikker deraf.

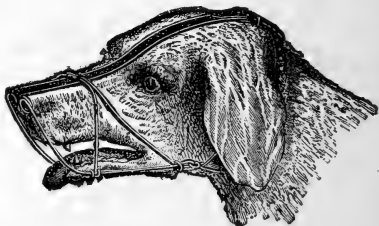
Sygdomsspiren arbejder i Nervesystemet, særlig i Hjerne og Rygmarv. Ved Forsøg har man saaledes

paavist, at ved at pøde Dele af angrebne Dyr's Hjerne eller Rygmarv ind i funde Dyr, vil Sygdommen kunne fremkaldes hos disse. Dette Smittestof kan holde sig overordentlig længe, dog taaler det ikke meget lang Indtørring.

Der er to Former af Sygdommen, den "rafende" og den "stille" Form. Disse to er dog ikke altid godt adskilte.

Bandskræk eller Hydrophobia forekommer hos alle vore Husdyr, men hyppigst hos Hunden. En "gal" Hund vil som Regel søge Ensomhed, ja den kan endog gemme sig saa godt, at man ofte har vanskeligt for at opdage dens Tilholdssted. Den viser sig ofte yderst gjenstridig og vil bide ved den mindste Foranledning. Dette er dog ingenlunde altid Tilfældet; undertiden kan den endog vise en rørende Kjærlighed for sin Herre.

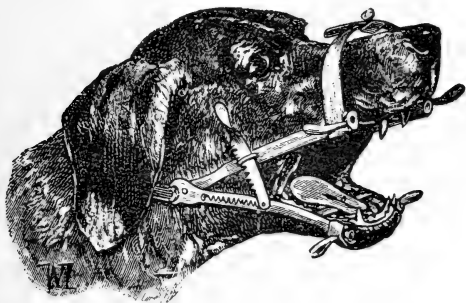
Da de syge Dyr lidet eller slet intet æder, magrer de snart af i paafaldende Grad. Smagsjansen synes at være abnorm; saaledes ser man dem ikke sjelden sluge i sig Stene, Jord eller Træstykker med den graadigste Appetit. De har undertiden indbildte Sansindtryk — synes saaledes at se Ting, der i Virkeligheden ikke eksisterer.

Stemmen forandres, deres Gjæen er tudende og langtrukken og giver gjerne et klagende Indtryk.

Det mærkeligste ved denne Sygdom er imidlertid deres Vandringer. De løber ofte mangfoldige Mile bort

fra sin Herre, og vil i mange Tilfælde aldrig vende tilbage; disse Streiftog bevirker naturligvis Sygdommens Udbredelse i høi Grad. En saadan omstreifende Hund har et vildt og stygt Udseende, og Folk bør aldrig give sig i Kæft med den Slags Hunde, da de er yderst farlige og bider ved den mindste Foranledning. Som Regel vil de løbe planløst frem, ofte paa Kryds og Tvers, øiensynlig ligegyldig for, hvorhen det gaar. En "gal" Hund stirrer lige for sig med vilde Øine; Tungen hænger slapt ud af den aabne Mund, Ørene er hængende, Halsen bæres tæt ind til Kroppen, Panden er rynket, særlig ned mod Næsen.

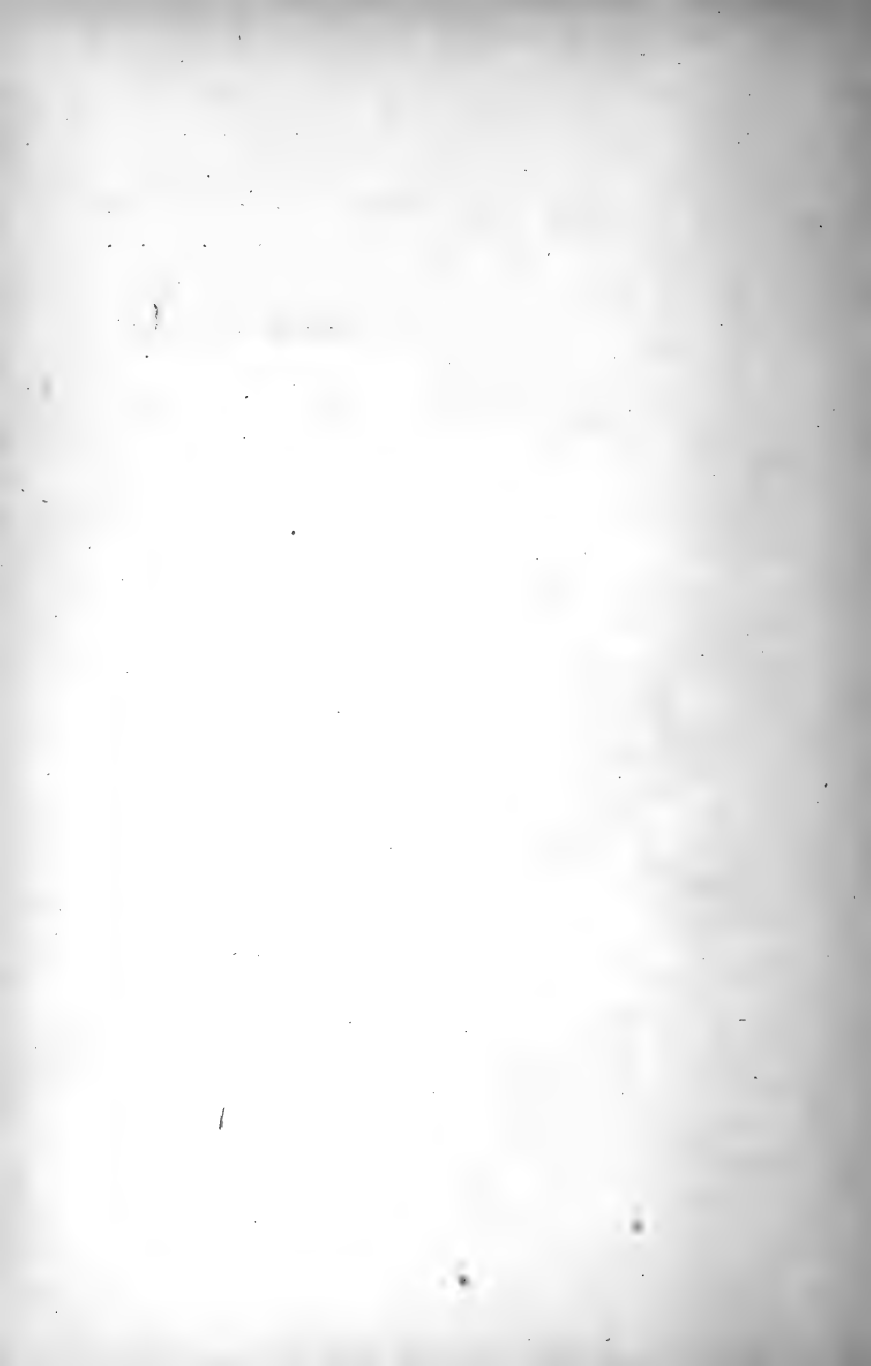
Er Hesten angreben af Hydrophobia, viser den sig

i høi Grad irriteret og fint, ja man har endog seet den bide saa haardt i Krybben, at Underkæben brækkedes.

Menneskene faar som nævnt Sygdommen gjennem Bid af Hunde og synes delvis at have en virkelig Skræk for Vand.

Der er neppe nogen tilfredsstillende Behandling for Dyrenes Vedkommende. Gale Hunde bør øieblikkelig skydes.

V.

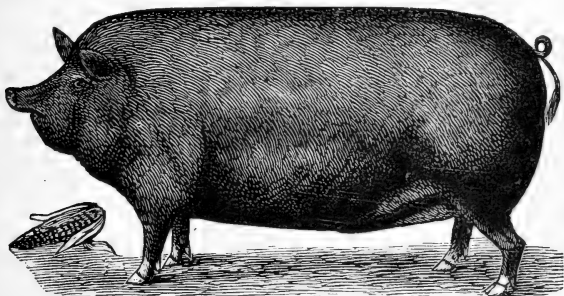
Svinet.

Svinepest (Hog Cholera).

Alf alle Sygdomme, der forekommer hos Svinene, er utvivlsom Svinepest eller Hog Cholera den værste.

Sygdommen findes saa at sige over hele Verden. Amerika har rimeligvis faaet Sygdommen overført fra

Europa, hvor den i Almindelighed kaldes for Svinepest eller Svineplage.

Lidelsen er overordentlig smitsom og har en Inkubationstid paa 4 til 5 Dage, i hvilken Tid Temperaturen gaar op til 105° F., men ellers synes Dyrene ikke i væsentlig Grad angrebne under denne Periode. Efter dette Stadium indtræder den egentlige Sygdom, som

ofte viser sit virkelige Udbrud ved at Dyrene faar Udslæt
eller røde Pletter paa forskjellige
Dele af Kroppen.

Mikroskop, hvormed Svinekolera-Bakterien kan paavises.
Sygdommen er en typisk Infektions sygdom (Smitte-
sygdom) med en sørgelig stor Dødelighed.

Symptomer.—Sygdomsbilledet varierer meget; Dyrene mister snart Appetiten, ser trætte og døsfige ud; Ørene hænger slapt ned, Øinene er blodsprængte, Næsen fugtig; ofte er der Skum i Næse og Mund samt høres en egen gryntende Hoste.

Et meget karakteristisk Symptom paa "Hog Cholera" er imidlertid de før nævnte Udflæt eller Pletter. Disse forekommer især paa Ørene, under Bugen samt paa Indsiden af Laarene. Pletterne er i Begyndelsen overordentlig saare og smertefulde, men senere blir de aldeles ufølsomme for Berøring.

I sit videre Forløb viser Dyrene ofte en eiendommelig Skjelven over Kroppen; der kan være Krampe tilstede, samt kan ogsaa Lamheder indfinde sig—enten over hele Kroppen eller kun i Bagdelen.

Urinen og Ekstremiteterne viser sig snart blodige; ofte sætter endog en heftig Diarrhé ind, som i paafaldende Grad afkræfter Dyrene. Mandedraget blir snart befværet, tungt og uregelmæssigt; Tungen hovner op og blir tyk og blaa. Sygdommen synes i det Hele taget at forvolde store Smerter; af og til hører man derfor ogsaa, at Dyrene skjærer Tænder i paafaldende Grad. Ved at betragte selve Diet vil man strax iagttage, at Dieæblet synes at være af en egen dunkel Farve (blaalig og ligesom overskvet); Diets Slimhinder har en brunrød Farve og synes opsvulmede.

Man skjelner mellem to Hovedformer af Sygdommen:

1. Den egentlige Svinepest eller Hog Cholera, hvor særlig Fordøjelsesorganerne er angrebne.

2. Svineplage (Feber), Swine Plague, hvor Aandedrætsorganerne særlig er betændte.

Imidlertid er disse to Former ikke altid vel adskilte, saa man undertiden kan se Tilfælde, hvor baade Fordøielses- og Aandedrætsorganerne er angrebne paa samme Tid.

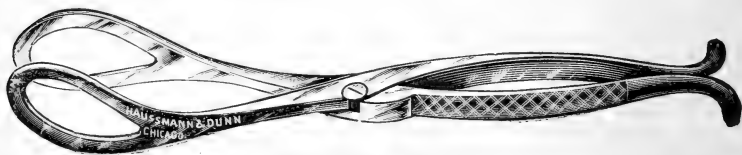
Sygdommen er som Regel betragtet uhelebredelig; dog gjør man vel i at erindre, at lette Tilfælde af Hog Cholera kan helbredes.

Behandling. — Hold Svinebesætningen paa et lyst og sundt Sted og giv letfordøielig, nærende Diæt. Dørstænk Svinehuset indvendig (og udvendig) med 1% Opløsning af Kreolin. Indvendig brug Recept No. 81, som bør gives til hele Besætningen. De syge Dyr fjernes fra de sunde, hvilket maa strengt efterfølges.

Recept No. 81:

Charcoal,	plv.,	1 lb.
Sulphur,	“	1 “
Sodium,	“	1 “
Sulphate sodium,	“	1 “
Antimoni sulphide,	“	1 “
Sodium chloride,	“	2 “
Sodium bicarbonate,	“	2 “
Sodium hyposulphite,	“	2 “

Blandes. Dosis: 1 Spise ske for et voxent Svin en eller to Gange daglig.

Fødselsstang (Grise).

VI.

Fjærkræ.

Hønsesygdomme.

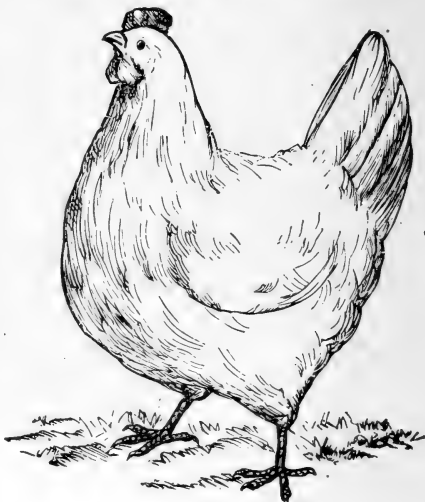
Af Hønsesygdomme er Hønsekolera og Hønsedifterit de vigtigste.

Hønsekolera ytrer sig ved høi Feber, stærk Tørst samt en i høi Grad udtalt Diarrhé, hvilken sidste især karakteriserer denne Lidelse. (Difterit kan have nævnte Symptomer i mer eller mindre Grad, men ved denne er dog Halsaffektionen den vigtigste og afgjørende.)

Sygdommen er en simpel Infektionslidelse og spreder sig altsaa fra det ene Dyr til det andet ved Smitte. Selve Smittebæreren bestaar i en mikroskopisk Organisme (Bakterie), som særlig har sit Tilhold i Gjødning, Affald og lignende. Mørke, usunde Hønsehus er især udsatte for Sygdommen.

Da Hønsekolera-Bacillen har en paafaldende Lighed med Svinokolera-Bakterien, har man antaget, at disse to Sygdomme staar i nært Slægtskab (Variation af samme Stamme).

Hønsedifterit. Ligesom ved Hønscholera har de angrebne Dyr et yderst nedtrykt Udseende (sidder gjerne døje med Fjærene strittende til alle Sider). Der er betydelig Fieber samt Aandebesvær i høi Grad, idet Næseabning, Svælg og Hals snart opstoppes af Skorper og Saar. Derfor ser vi ikke sjelden, at disse Dyr dør ved Kvælning.

Behandling.—Man desinficerer Hønsehøuset indvendig ved at brænde Svovl, samt overstænker man Gulv og Bægge med en 2% Opløsning af Kreolin. Indvendig giv en meget fortyndet Opløsning af Kreolin i Drikkevandet.

“Pip”.

Denne Lidelse bestaar i en simpel Ophovnen eller Fortykkelse af Tungen. Staar som Regel i Forbindelse med Fordøielsesygdomme, som saa maa tages som Grundlag for Behandlingen.

“Gapes”

er forarsaget ved en egen Art Dm, som forefindes og lever i Hønsenes Hals eller Strube.

B e h a n d l i n g: Er Ormen syulig eller tilgjængelig, fjern denne med en Fjærspids dyppet i Terpentiu. Kan dette ikke lade sig gjøre lad det syge Dyr indaande Dampen af Karbolshyre heldt paa en op-
hedet Sten, eller lignende.

Forstoppelse

sees ikke sjelden hos Høns og har som Regel sit Sæde i Kroen.

B e h a n d l i n g: Gnid Kroen godt mellem Fingrene samt held varmt Vand og Melk ned i Dyrenes Hals. Hjælper dette ikke, gaar man tilværks med en radikal Operation, som bestaar deri, at Kroen opskjæres og Indholdet udtømmes. Derpaa udvaskes Saaret vel, som saa sammensyes med to Sømme — den ene indvendig i selve Kroen, den anden udvendig i Huden.

* * *

For Høns, som har den Uvane at æde Vg, er følgende et probat Middel:

Fuld et Vggeskal med Sennepsdeig og Peber og læg det i Redet.

DEC 24 1902

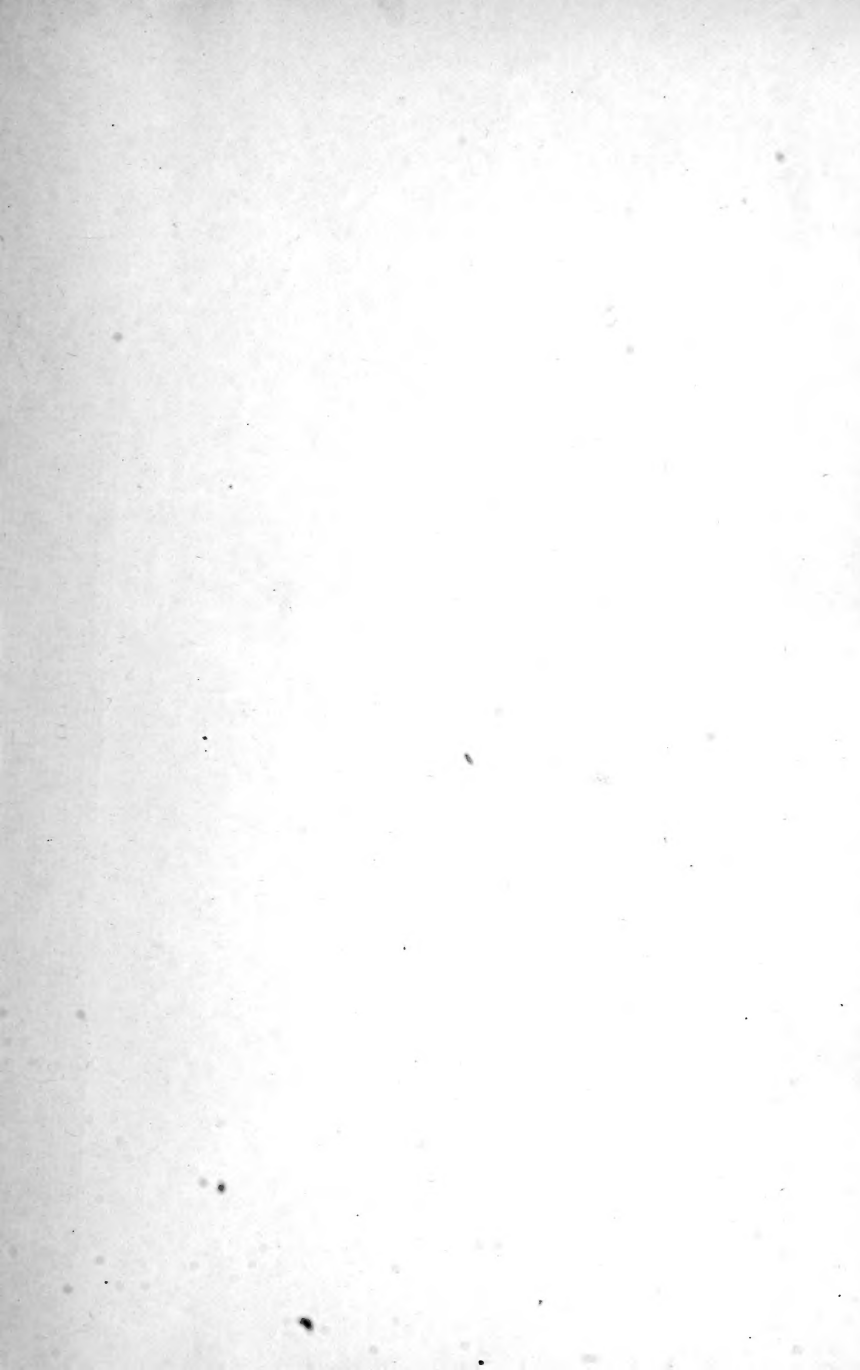

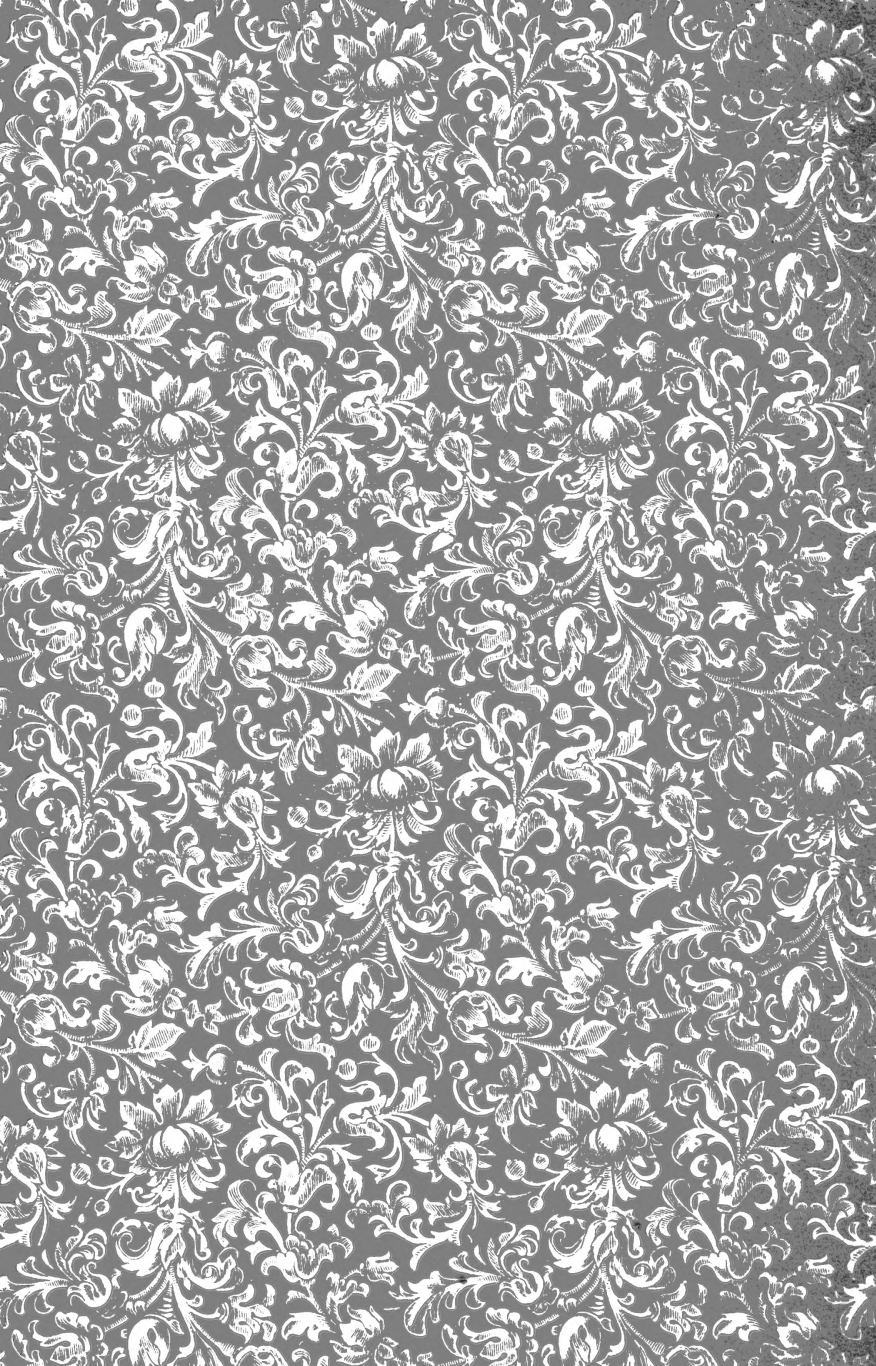
Faint, illegible text or markings in the upper right quadrant of the page.

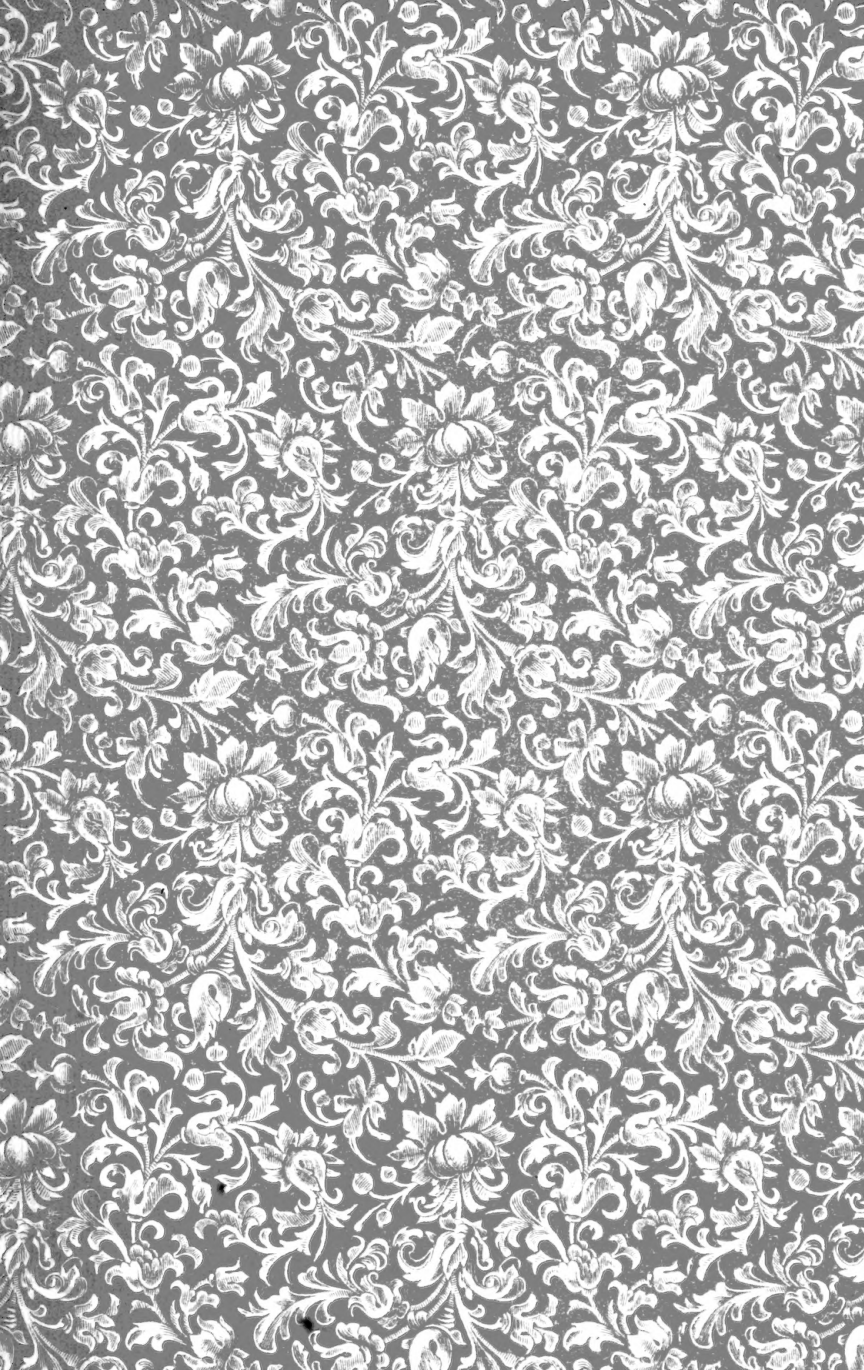
Faint, illegible text or markings in the middle right section of the page.

Faint, illegible text or markings in the lower right section of the page.

Faint, illegible text or markings in the bottom right corner of the page.

LIBRARY OF CONGRESS

0 002 825 496 9

